

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4282

[Total No. of Pages : 3

[5808]-701

T.Y.B.A.

CC : COMPULSORY ENGLISH

Exploring New Horizons

(Semester - V) (35001) (2019 Pattern) (Credit System)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Answer the following questions in one sentence (6 out of 9). [6]

- a) What did Lady Drakmanton pretend in the Carlton hotel?
- b) Who looks like Lady Drakmanton in 'The Phantom Luncheon'?
- c) How did Lady Drakmanton's prank affect the Smithly Dubbs?
- d) What is intelligence, according to J. Krishnamurti?
- e) What type of environment is needed to live our life as per the argument in 'The Function of Education'?
- f) Why according to J. Krishnamurti, everyone is against somebody in this world?
- g) How many years Ivan Aksionov spent in prison?
- h) What did Aksionov realize at the end of the story?
- i) When did Aksionov give up drinking in the story 'God sees the Truth but Waits'?

B) Attempt the following : (2 out of 3). [14]

- a) Examine the theme of greed in the story 'The Phantom Luncheon'.
- b) Write a note on present day education given by J.Krishnamurti in 'Function of Education'.
- c) How does Tolstoy present the power of forgiveness in the prose, 'God sees the Truth but Waits'?

P.T.O.

Q2) A) Answer the following questions in a sentence each: (Any 6 out of 9).[6]

- a) What is the theme of the poem 'Neutral Tones'?
- b) How is the Sun described in the poem 'Neutral Tones'?
- c) What is the colour of leaves mentioned in the poem 'Neutral Tones'?
- d) Where do the soldiers meet in the poem 'Strange Meeting'?
- e) Who does the poet refer to as 'strange friend' in the poem 'Strange Meeting'?
- f) Where does the speaker find himself in the beginning of the poem 'Strange Meeting'?
- g) What is the stanza structure of the poem, 'Have You Got a Brook in Your Little Heart'?
- h) What is the central theme of the poem, 'Have You Got a Brook in Your Little Heart'?
- i) Who is the poet of the poem 'Have You Got a Brook in Your Little Heart'?

B) Attempt the following questions: (any 2 out of 3). **[14]**

- a) What are the major themes of the poem 'Neutral Tones' by Thomas Hardy?
- b) What is the message of the poem 'Strange Meeting'?
- c) What is the poem 'Have You Got a Brook in Your Little Heart' about?

Q3) Do as directed:

A) Attempt the following questions: (3 out of 5). **[3]**

- a) What is the type of the adverb 'Carefully'?
- b) Identify the adverb in the following sentence; 'The milkman came again'.
- c) Give the superlative form of the word 'long'.
- d) Where is Raju?
(Identify the adverb & name it in the sentence).
- e) Give the comparative form of the adverb 'soon'.

- B) Attempt the following questions (3 out of 5). [3]
- a) Thomas is clever. Thomas is handsome.
(Make it compound sentence using 'Not only.....but also').
 - b) She can live in a city. She can live in a village.
(Combine the given sentence into a compound sentence using 'eitheror').
 - c) Mary broke the rules. She was expelled from the college.
(Make it complex sentence).
 - d) This is the stadium. Tendulkar played here for the first time.
(Make it complex sentence using an adjective clause).
 - e) Prerana helped me to submit my project. I met Prerana in hostel.
(Make it complex sentence).

- C) Identify the types of the sentences: [4]
(Assertive, Interrogative, Imperative and Exclamatory)
- a) Let the cat drink the milk.
 - b) Maya is going to convene a meeting.
 - c) Drive slow.
 - d) When would you know the status?
 - e) How beautiful she is!
 - f) Are you afraid of the examinations?

Q4) Attempt any two of the following: [10]

- a) Write a short paragraph on "Challenges before youth".
- b) What are the main steps involved in note-making?
- c) How encyclopaedias are valuable reference tool for students? Explain.

Q5) Answer the following questions in brief: (Any 2 out of 3). [10]

- a) What is the difference between verbal and non-verbal communication?
- b) How can you become an active listener? Explain.
- c) Imagine that you and your friend are talking on telephone about summer vacation. Write a short dialogue.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4283

[Total No. of Pages : 1

[5808]-703

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE - 1C : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास

(प्रारंभ ते इ. स. 1600)

(2019 Pattern) (Semester - V) (35021)

वेळ : 3 तास/

[एकुण गुण : 70

- सूचनाएँ :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [10]
अ) वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) लीळाचरित्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
क) 'ख्रिस्तपुराण' या ग्रंथाचा परिचय करून द्या.
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
अ) मराठी भाषा व वाङ्मयाचा उगम शिलालेखाच्या आधारे स्पष्ट करा.
ब) यादव काळाची सामाजिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
क) महानुभाव संप्रदायातील 'साती ग्रंथांचा' परिचय करून द्या.
- प्र.3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
अ) महानुभाव संप्रदायातील गद्य ग्रंथांचा परिचय करून द्या.
ब) वारकरी वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
क) संत ज्ञानेश्वरांच्या विविध ग्रंथांचा परिचय करून द्या.
- प्र.4)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]
अ) मुकुंदराजांच्या वाङ्मयीन कार्याचा सविस्तर आढावा घ्या.
ब) दत्त संप्रदायातील 'नृसिंहसरस्वती' यांचा परिचय करून देऊन त्यांच्या वाङ्मयीन कार्याचा आढावा घ्या.
क) पंडित कवी 'दासोपंत' यांच्या वाङ्मय निर्मितीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4284

[5808]-704

[Total No. of Pages : 1

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका

DSE 2 C (3) 1 : वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग - 1

(2019 Pattern) (Semester - V) (35022)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा. [10]

- अ) भाषेची सामाजिकता स्पष्ट करा.
ब) स्वनविज्ञान ही संकल्पना स्पष्ट करा.
क) स्वनिम म्हणजे काय? ते विशद करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) भाषा म्हणजे काय? ते लिहून भाषेचे स्वरूप लिहा.
ब) मानव आणि मानवेत्तर प्राण्यातील संदेशन प्रक्रिया स्पष्ट करा.
क) भाषाभ्यासाच्या शाखांचा स्थूल परिचय लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) स्वनविज्ञान म्हणजे काय? ते लिहून स्वनविज्ञानाच्या तीन शाखांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) वागिन्द्रियांची रचना व कार्ये आकृतीसह विश्लेषण लिहा.
क) स्वननिर्मितीची प्रक्रिया उच्चारण स्थान, उच्चारण अवयव आणि प्रयत्न या आधारे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) स्वन, स्वनिम, स्वनांतर यामधील कार्यकरण संबंध स्पष्ट करा.
ब) स्वनिमनिश्चिती कोणत्या तत्वांच्या आधारे केली जाते ते सोदाहरण लिहा.
क) खंडाधिष्ठित स्वनिमांचे स्वरूप विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4285

[Total No. of Pages : 2

[5808]-705

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका नियमित अभ्यासक्रम

भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : प्रवासवर्णन

(CC - 1E (3)) (CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35023)

अभ्यासक्रम : 1) मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्य

2) प्रवासवर्णन साहित्यप्रकार तात्त्विक विवेचन

3) तीन मुलांचे चार दिवास् (प्रवासवर्णन):

लेखक: आदर्श पाटील, विकास वाळके, श्रीकृष्ण शेवाळे

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

अ) वृत्तलेखाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) सदर लेखन म्हणजे काय? ते सांगून सदरलेखनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) प्रवासवर्णना मागील प्रेरणा कोणत्या?

ड) नक्षलग्रस्त आदिवासी भागात प्रवास करावे, असे आदर्श, विकास व श्रीकृष्ण यांना का वाटले?

इ) आदिवासी पाडा मोरावाही या गावातील पहिल्या मुक्कामाचे वर्णन करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

अ) परीक्षण म्हणजे काय? ते सांगून परीक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) अग्रलेख म्हणजे काय? ते सांगून अग्रलेखाची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) प्रवासवर्णनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) 'सफर माणुसकीची' मधील पहिल्या प्रवासाचे वर्णन करा.
- ब) आदिवासी भागातून प्रवास करित असताना रेखाटलेल्या नकाशामुळे आलेल्या अडचणींचे वर्णन करा.
- क) आदिवासी बस्तर भागातील शालेय शिक्षणांच्या दुरावस्थेचे चित्रण करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) आदिवासी गोंडवाना भागातील सी.जी. नेटस्वरा या नेटवर्कच्या कार्याची ओळख करून द्या.
- ब) 'तीन मुलांचे चार दिवस' मधील आदिवासींच्या जीवनाचे चित्रण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4286

[Total No. of Pages : 2

[5808]-706

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC - IE(3) : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी – भाग – 5
(2019 Pattern) (Semester - V) (35024)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही 6 पैकी 4 प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा.

[20]

- अग्रलेखाचे प्रकार व वैशिष्ट्ये लिहा.
- सदर लेखनाची व्याख्या सांगून स्वरूप स्पष्ट करा.
- वृत्तपत्रीय समीक्षालेखनाचे विषय थोडक्यात लिहा.
- पारिभाषिक संज्ञा म्हणजे काय हे सांगून त्याचे वृत्तपत्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- सांस्कृतिक वार्ताकन म्हणजे काय ते थोडक्यात स्पष्ट करा.
- अग्रलेख म्हणजे काय ते सांगून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) पुढीलपैकी कोणत्याही 3 पैकी 2 प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

- गटचर्चा व चर्चासत्राचे अध्यापनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- शेतकऱ्यांच्या शेतीविषयक समस्या सोडविण्यासाठी गावात झालेल्या परिसंवादाचा आढावा घ्या.
- वक्तृत्व म्हणजे काय ते सांगून वक्तृत्व कलेमध्ये प्राविण्य मिळविण्यासाठी कोणत्या गोष्टींची आवश्यकता आहे ते सांगा.

P.T.O.

प्र.3) पुढीलपैकी कोणत्याही 3 पैकी 2 प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा.

[20]

- अ) वृत्तपत्र, संपादक व अग्रलेख यांचा अनुबंध सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) सदरलेखन म्हणजे काय? ते सांगून सदर लेखनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) वृत्तपत्र म्हणजे काय हे सांगून वृत्तपत्राची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढीलपैकी कोणत्याही 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा.

[10]

- अ) मराठी भाषा विषयक कार्य करणाऱ्या शासकीय संस्थांचा परिचय करून द्या.
- ब) मराठी वृत्तपत्र उदय आणि विकास थोडक्यात स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4287

[Total No. of Pages : 1

[5808]-707

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी) (SEC-2C)

कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये – भाग – 1
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

- महाविद्यालयात आयोजित केल्या जाणाऱ्या चर्चासत्र व परिषदांच्या स्वरूपाविषयी माहिती लिहा.
- कार्यक्रम संयोजनातील विविध घटक आणि त्यांचे कार्य या विषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

- महाविद्यालयात 'वाचन प्रेरणा दिन' साजरा करण्यासाठी कोणती पूर्वतयारी करावी?
- सूत्रसंचालकाचे गुण व त्याने पाळावयाची पथ्ये सविस्तर लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [5]

- कार्यक्रम संयोजनातील भाषेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- कार्यक्रम संयोजनात 'जाहिरात' या घटकाचे महत्त्व विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6383

[Total No. of Pages : 3

[5808]-708

T.Y.B.A.

FRENCH

CC-1E : Upper Intermediate French

(2019 Pattern) (Semester-V) (35033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (10)

Éducation : les opérations de "job dating" se poursuivent pour recruter les professeurs

La rentrée scolaire 2022 pourrait être tendue en raison du manque d'enseignants. Plus de 10 000 postes sont à pourvoir dans le primaire, et de 14 000 dans le secondaire. L'Éducation nationale organise des opérations de job dating partout en France.

Partout en France depuis un mois, ils sont des centaines d'aspirants professeurs à tenter leur chance. Ils ont 15 minutes pour convaincre, et espèrent enseigner à la rentrée prochaine. Face au manque d'enseignants, l'Éducation nationale recrute à la va-vite, les profils des candidats sont ainsi divers. On retrouve notamment un ancien mécanicien, qui cherche "une nouvelle voie".

Pas de formation des futurs enseignants:

À Strasbourg (Bas-Rhin), 130 professeurs d'allemand manquent à l'appel. La première sélection est basée sur la connaissance de langue. Toutes matières confondues, sur l'ensemble du territoire, des milliers de postes pourraient être vacants à la rentrée. Le mode de recrutement, sans formation, inquiète les syndicats. "Enseigner, ça s'apprend. Il faut être formé pour enseigner. Et le job dating, ce n'est pas du tout ça, les personnes qui seront recrutées seront mises comme ça dans les classes", assène Geraldine Delay, secrétaire départementale du FSU 67.

Questions :

1. Pourquoi la rentrée scolaire 2022 serait – elle tendue ? (1)
2. L'opération de « Job Dating » est – elle proposée pour la première fois ? (1)
3. Combien de postes sont vacant au total ? (1)
4. Le 'Job Dating' va avoir lieu dans quelques régions en France, n'est – ce pas ? (1)
5. Comment l'opération de job dating se passe – t – elle ? (2)
6. Quelle est la réaction du syndicat des professeurs ? (2)
2. Décrivez la condition de l'économie française selon le ministre de l'économie. (2)
3. Donnez les synonymes en français : tenter, critiquer. (2)

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (5)

Depuis une vingtaine d'années, les dirigeants européens ne cessent de parler de l'instauration d'une "taxe carbone" sur les produits importés dans l'Union Européenne. Mais l'adoption de cette mesure connaît un nouvel échec au Parlement le 8 juin.

"C'est une question de justice, de compétitivité, et d'efficacité climatique"

La taxe carbone, c'est une taxe concernant les produits importés dans l'Union européenne ayant dégagé un grand nombre d'émissions de gaz à effets de serre lors de leur production.

Son but est d'encourager les entreprises à réduire leurs émissions de gaz à effet de serre, encourager la compétitivité, et apporter de nouveaux revenus à l'UE.

P.T.O.

Le 8 juin 2022, le Parlement Européen a une nouvelle fois repoussé l'adoption de la taxe carbone aux frontières, mesure prévue par le "paquet climat", qui vise à lutter contre le dérèglement climatique.

Questions:

1. Qu'est – ce que la taxe carbone? (2)
2. Quel est le but de cette taxe ? (1)
3. Donnez le synonyme du texte : arrêter, refuser (2)

Q.2] A) Rédigez le discours d'un écologiste où il discute les problèmes de l'environnement et les engagements pour améliorer la condition de l'environnement. (8)

B) Écrivez un dialogue entre deux amis de différents pays parlant de leur système éducatif. (7)

Q.3] A) Complétez les phrases avec le verbe convenable : (4)

[voir, faire, laisser, venir]

1. Il _____ sortir les gens alors il a cru que le programme avait fini.
2. Le professeur _____ écrire les compositions pour améliorer leur imagination.
3. Je vous _____ lire tranquillement, je rentre dans une heure.
4. Tu _____ juste me dire « Bonjour » !

B) Dites autrement : (3)

1. L'atelier :
2. CDD
3. Poser la candidature :

C) Formez le nom du verbe: (4)

1. conserver 3. inscrire
2. entretenir 4. protéger

D) Complétez les phrases avec les expressions de comparaisons: (4)

[de plus en plus, autant, moins, le plus vite]

1. Les vieilles personnes voyage _____ que les jeunes.
2. Ma femme gagne _____ que moi, il y a l'égalité.
3. Vous faites cela _____ de nous tous.
4. Elle étudie _____ après son échec.

E) Complétez les phrases avec les expressions de but: (5)

[de peur que, afin de, pour que, de façon à, viser à]

1. Il faut se lever tôt _____ on arrive à l'heure.
2. Tu dois travailler dur _____ obtenir ce poste.
3. Cette initiative _____ améliorer la condition écologique dans la région.
4. J'ai fini tous mes devoirs _____ l'enseignant me punisse.
5. Nous avons développé le programme _____ faciliter les gens à s'inscrire facilement.

Q.4] A) Réécrivez les phrases suivantes en joignant avec les pronoms relatifs composés : (5)

1. Josiane m'a téléphoné, je suis allé avec elle au cinéma hier.
2. Ce sont des bijoux, nous sommes très attachés à ces bijoux.
3. Claude Simon est un romancier français, j'éprouve une profonde admiration pour lui.

4. Durant ma visite à Paris, j'ai pu admirer les ponts de la capitale, quelques sans-abri dorment la nuit sous ces ponts.
5. Les chercheurs ont suivi une piste, ils ont trouvé une grotte au bout de cette piste.

B) Complétez les phrases avec les expressions d'hypothèses : [5]

[Dans l'hypothèse où, il est possible que, pour le cas où, En cas de, à supposant que]

1. _____ l'apocalypse soit la fin du monde, on espère ne pas connaître ce moment.
2. _____ les enfants seraient fatigués, ils pourraient aller se coucher.
3. _____ malheur, ne te décourage pas!
4. J'ai pris une bouteille d'eau, _____ on aurait soif.
5. Vous savez trop ce plat ; _____ vous soyez amoureux.

C) Complétez les phrases avec les pronoms indéfinis: (5)

1. La philosophie de Thomas est simple: dans la vie, _____ doit faire ce qui peut faire.
2. Ces chaussures sont trop grandes. Vous n'auriez pas _____ en 37?
3. Je te parle de ce garçon, _____ ne m'intéresse pas.
4. _____ n'est pas censé ignorer la loi.
5. Parmi ces tableaux, _____ sont assez beaux.

D) Conjuguez les verbes entre parenthèses au temps qui convient : [5]

1. Sans enfants, Paul et Nadine (ne pas bénéficier) du tarif réduit sur les vols.
2. Il (déménager) dans le sud dès qu'il sera à la retraite.
3. Si Pierre (ne pas faire) le point sur cet aspect, on n'aurait jamais connu bien le problème.
4. Je (passer) te voir lorsque je (finir).

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4288

[Total No. of Pages : 2

[5808]-710

T.Y.B.A.

URDU

DSE-1C: Literature Criticism & Research
(2019 Pattern) (Semester - V) (35071)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[10] سوال نمبر ۱۔ تنقید کی تعریف بیان کرتے ہوئے تنقید کے اصول و اہمیت پر روشنی ڈالیے۔

یا
اردو نڈ کروں پر تفصیلی روشنی ڈالتے ہوئے ان کی اہمیت و افادیت پر تفصیلی بحث کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۲۔ تنقید کے ارتقاء پر روشنی ڈالتے ہوئے جمالیاتی تنقید کا جائزہ پیش کیجئے۔

یا
سائنٹفک تنقید پر تفصیلی بحث کیجئے۔

[10] سوال نمبر ۳۔ تنقید کے نفسیاتی دبستاں کا تفصیلی جائزہ پیش کیجئے۔

یا
تنقید کے مارکسی دبستاں پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر ۴۔ جمالیاتی تنقید اور نفسیاتی تنقید پر بحث کرتے ہوئے ان کا تقابل کیجئے۔

یا

فرائیڈ کے تحلیلِ نفسی کے نظریے کی وضاحت کیجئے۔

[20] سوال نمبر ۵۔ مختصر نوٹ تحریر کیجئے۔ (کوئی چار)

(۱) ادبی تنقید

(۲) اردو تذکرے

(۳) مشرقی تنقید

(۴) اردو تنقید کی تاریخ و ارتقاء

(۵) نقاد کے فرائض

(۶) تنقید کی تعریف اور ماہیت

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-4289

Total No. of Pages : 2

[5808]-711

T.Y.B.A.(Semester-V)

URDU

DSE-2C : Essay Grammer & Prosody (Paper-IV)

(2019 Pattern) (CBCS) (35072)

Total Marks : 70]

[Time : 3 Hours

Instructions to candidates :

- ہدایات: (1) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(2) ہر سوال پر یکساں نمبرات ہیں۔
- [15] سوال 1. مندرجہ ذیل میں سے کوئی پانچ صنعتوں کی تعریف مع مثال لکھئے
تشبیہ ، استعارہ ، مبالغہ ، تلمیح ، تضاد ، ایہام ، تجنیس تام
- [10] سوال 2. ذیل میں سے کس دو اشعار کی تقطیع کیجیے اور بحر کا نام بتائے۔
(1) زمیں کو تھا دعویٰ کہ میں آسمان ہوں مکان کہہ رہا تھا کہ میں لامکاں ہوں
(2) وہ نبیوں میں رحمت لقب پانے والا مُرادیں غریبوں کی برلانے والا
(3) نہیں تیرا نشین قصر سلطانی کی گنبد پر تو شاہیں ہے بسیرا کر پہاڑوں کی چٹانوں پر
- [15] سوال 3. مندرجہ ذیل میں سے کسی تین کی وضاحت کیجیے۔
(الف) اسم ، صفت ، فعل ، رموز و اوقاف ، اعراب۔
- [10] (ب) درج ذیل محاوروں میں سے کسی پانچ کو جملوں میں استعمال کیجیے
(1) قلم تلوار سے بھی زیادہ طاقتور ہے (2) آنکھوں سے کا جل چرانا
(3) اونچی دوکان پھیکا پکوان (4) ضرورت ایجاد کی ماں ہے
(5) الٹا چور کو تو ال کو ڈانٹے (6) آئیل مجھے مار (7) جسکی لاٹھی اُسکی بھینس
- [10] سوال 4. مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر مضمون لکھیے۔
(1) بڑھتی ہوئی فرقہ واریت اور ہماری ذمہ داریاں
(2) انگریزی کا عروج، اردو کا زوال! ذمہ دار کون؟ (3) لاوڈ اسپیکر پر اذان

P.T.O.

سوال 5. مندرجہ ذیل عبارات میں سے کسی ایک کا ترجمہ اُردو میں کیجیے۔ [10]

1) My favorite place to go on vacation is the beach. I like to go the beach because it is nice and worm and it has water to swim in. At the beach I like to look for snails, crabs and other animals, One thing that I don't like is sometimes the water is freezing cold and sometimes its warm. I love the beach and it is my favorite vacation place to go.

2) The custom of giving dowry i.e. big presentation as also cash money at the time of the marriage of the bride is a very ancient custom. According to fundamentalists (supporters of old values and the Shastras), this dowry is nothing but the alimony or money giving at a time for the future maintenance of the bride in her Father-in- law's house. But the refomers looked upon the dowry as a social fine. So in almost every family the girl-child, even the other day, was relegated (lowered) to a secondary position. in some of the stories of Rabindra Nath Sarat Chadra Like Dena-pawna and parinita the bride of the house is made to feel at every step that she has committed a crime in being born as a girl.

3) Being a Student today's society holds an immense amount of pressure to do one thing: graduate. Thirteen years of school prepare students for the next major steps of their lives. Every student faces many struggles and frustrations before graduation day arrives. One may be able to summarise a few details about a student before they put pencil tp paper or even speak. One can also make assumptions about a students based on his or her seating position. Motivation, determination and concentration will establish a student's.

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4290

[Total No. of Pages : 2

[5808]-712

T.Y.B.A.

URDU

CC-1E : Urdu Fiction : Study of Novel & Drama
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ ناول کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے اجزائے ترکیبی کا جائزہ لیجئے۔

یا

اردو ناول کے آغاز و ارتقاء کی تاریخ قلمبند کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ ناول ”ایوان غزل“ کا فنی جائزہ پیش کیجئے۔

یا

جیلانی بانو کی حیات و ادبی خدمات پر تبصرہ کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۳۔ ڈرامے کی مختلف اقسام پر روشنی ڈالیے۔

یا

اردو میں ڈرامہ نگاری کے ابتدائی نقوش پر طائرانہ نظر ڈالیے۔

P.T.O.

[15]

سوال نمبر ۴۔ امتیاز علی تاج کی حیات و ادبی خدمات پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

یا

ڈرامہ ”انارکلی“ کی مقبولیت کے اسباب لکھیے۔

[20]

سوال نمبر ۵۔ مختصر نوٹ لکھیے۔ (کوئی چار)

(۱) اکبر کا کردار

(۲) ایوان غزل کا پلاٹ

(۳) ڈرامہ انارکلی میں مکالمہ نگاری

(۴) دلآرام کا کردار

(۵) ڈرامہ اور اسٹیج

(۶) ناول کافن

Total No. of Questions : 3

SEAT No. :

P4291

[Total No. of Pages : 1

[5808]-713

T.Y.B.A.

URDU

SEC-2C : Advertisement

(2019 Pattern) (Semester - V) (Choice Based Credit System)

(35074)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ تشہیر کے ابتدائی فرائض مختصراً بیان کیجیے۔

یا

تشہیر کے ثانوی فرائض مختصراً بیان کیجیے۔

[10]

سوال نمبر ۲۔ تشہیر صارفین کی توجہ حاصل کرنے کا موثر ذریعہ ہے۔ واضح کیجیے۔

یا

اشتہار کی تیاری میں تزئین و آرائش کی کیا اہمیت ہے؟ بحث کیجئے۔

[5]

سوال نمبر ۳۔ تشہیر کے تمام طریقوں میں ٹیلی ویژن کو اہمیت دی جاتی ہے۔ واضح کیجیے۔

یا

چلتی پھرتی تشہیر سے کیا مراد ہے؟ اور اس کا استعمال کہاں ہوتا ہے؟ روشنی ڈالیئے۔

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4292

[Total No. of Pages : 3

[5808]-714

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 1C (S3) : हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल, भक्तिकाल, रीतिकाल का सामान्य परिचय)

(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर प्रश्न के पूर्णांक है।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- हिंदी साहित्य के कालविभाजन पर प्रकाश डालिए।
- आदिकालिन रासो साहित्य की विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।
- आदिकालीन नाथ साहित्य के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- हिंदी कविता में अमीर खुसरो का योगदान विशद कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- भक्ति आंदोलन के महत्व पर प्रकाश डालिए।
- संत कबीर का परिचय दीजिए।
- सूफी काव्य की विशेषताओं को लिखिए।
- राम काव्य को स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- रीतिकाल की सामाजिक, सांस्कृतिक और राजनीतिक पृष्ठ भूमि को स्पष्ट कीजिए।
- कवि घनानंद का सामान्य परिचय दीजिए।
- रीतिबद्ध काव्य का परिचय दीजिए।
- रीतिकाल की विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणी लिखिए।

[21]

- अ) आदिकाल का नामकरण।
- ब) कवि चंदबर दाई।
- स) कवि जायसी
- द) कवि सूरदास
- य) कवि केशवदास।
- र) कवि बिहारी।

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पिय प्रश्नों में से किन्हीं सात प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[7]

- i) हिंदी साहित्य के आरंभिक युग को 'वीरगाथाकाल' किसने कहा?
 - अ) हजारीप्रसाद द्विवेदी
 - ब) रामचंद्र शुक्ल
 - स) रामकुमार वर्मा
 - द) नगेंद्र
- ii) युद्धों का सजीव वर्णन किस साहित्य की विशेषता है?
 - अ) आदिकालीन
 - ब) भक्तिकालीन
 - स) आधुनिककालीन
 - द) रीतिकालीन
- iii) पृथ्वीराज रासो ग्रंथ के रचयिता कौन है?
 - अ) जगनिक
 - ब) विद्यापति
 - स) अमीर खुसरो
 - द) चंदबरदाई
- iv) आचार्य रामचंद्र शुक्ल ने आदिकाल की समय – सीमा कौनसी मानी है?
 - अ) संवत् 1050 से 1375
 - ब) संवत् 1375 से 1700
 - स) संवत् 1700 से 1900
 - द) संवत् 1900 से अबतक
- v) हिंदी साहित्य के किस काल को 'स्वर्ण- युग' कहा गया है?
 - अ) आदिकाल
 - ब) रीतिकाल
 - स) भक्तिकाल
 - द) आधुनिक काल

- vi) 'भ्रमरगीत' के रचनाकार का नाम लिखिए।
अ) तुलसीदास ब) कबीर
स) जायसी द) सूरदास
- vii) निम्नलिखित में से कबीर की रचना का नाम लिखिए।
अ) बीजक ब) दोहावली
स) पदमावत द) कवितावली
- viii) घनानंद किस काव्य-धारा के कवि हैं?
अ) रीतिबद्ध ब) रीतिमुक्त
स) रीतिसिद्ध द) निर्गुण
- ix) 'बिहारी सतमई' के रचयिता हैं-
अ) घनानंद ब) केशवदास
स) रहीम द) बिहारी
- x) रीतिमुक्त काव्य किस काल की विशेषता हैं?
अ) रीतिकाल ब) आदिकाल
स) आधुनिक काल द) भक्तिकाल

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4293

[Total No. of Pages : 3

[5808]-715

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 2C (S4) : भाषाविज्ञान

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - V) (35092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक है।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [14]

- भाषाविज्ञान की किन्हीं दो शाखाओं का सामान्य परिचय दीजिए।
- भाषाविज्ञान का नामकरण तथा उसकी परिभाषाओं को संक्षेप में लिखिए।
- भाषाविज्ञान की अन्य शाखा मनोविज्ञान का सहसंबंध स्पष्ट कीजिए।
- भाषाविज्ञान की शाखा अर्थविज्ञान का सामान्य परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [14]

- ध्वनियंत्र का परिचय दीजिए।
- भाषा की दृष्टि से विविध वागावयों का कार्य स्पष्ट कीजिए।
- ध्वनिगुण का महत्व बताते हुए उसके प्रकारों का परिचय दीजिए।
- रूप परिवर्तन के कारण स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अर्थ की अवधारणा तथा स्वरूप को समझाइए।
- अर्थविज्ञान की दिशाएँ कौन-सी और कितनी हैं? संक्षेप में समझाइए।
- अर्थपरिवर्तन की दिशा 'अर्थादेश' का सोदाहरण परिचय दीजिए।
- अर्थपरिवर्तन के कारण संक्षेप में लिखिए।

P.T.O.

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए।

[21]

- अ) भाषाविज्ञान का नामकरण
- ब) भाषाविज्ञान और व्याकरण
- क) भाषाविज्ञान और भूगोल
- ड) ध्वनिगुण: मात्रा तथा स्वराघात
- इ) अर्थ विस्तार
- फ) अर्थोत्कर्ष तथा अर्थापकर्ष

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं सात बहुविकल्पिय प्रश्नों के उचित पर्याय लिखिए।

[7]

- i) भाषा का वैज्ञानिक अध्ययन किसके अंतर्गत किया जाता है?
 - अ) भाषा
 - ब) साहित्य
 - क) भाषाविज्ञान
 - ड) कहानी
- ii) भाषाविज्ञान किन दो शब्दों के योग से बना है?
 - अ) भाषा और साहित्य
 - ब) भाषा और पद
 - क) भाषा और ध्वनि
 - ड) भाषा और विज्ञान
- iii) भाषाविज्ञान की शाखा वाक्यविज्ञान में किसका वैज्ञानिक अध्ययन किया जाता है?
 - अ) ध्वनि
 - ब) अर्थ
 - क) वाक्य
 - ड) पद
- iv) मनुष्य के भावों और विचारों की अभिव्यक्ति का माध्यम क्या है?
 - अ) इतिहास
 - ब) भाषा
 - क) व्याकरण
 - ड) भूगोल
- v) व्यंजनों का वर्गीकरण भाषाविज्ञान की किस शाखा के अंतर्गत किया जाता है?
 - अ) ध्वनिविज्ञान
 - ब) पदविज्ञान
 - क) वाक्यविज्ञान
 - ड) अर्थविज्ञान

- vi) भाषा का उच्चारण जिन अवयवों से होता है उसे क्या कहते हैं?
अ) वागावयव ब) हाथ
क) आँखे ड) कान
- vii) रूप परिवर्तनों के कारणों का अध्ययन किस शाखा के अंतर्गत किया जाता है?
अ) ध्वनिविज्ञान ब) रुपविज्ञान
क) वाक्य विज्ञान ड) अर्थविज्ञान
- viii) अर्थ का वैज्ञानिक अध्ययन किस विज्ञान के अंतर्गत किया जाता है?
अ) ध्वनिविज्ञान ब) रुपविज्ञान
क) अर्थविज्ञान ड) वाक्य विज्ञान
- ix) निम्नलिखित में से अर्थ विस्तार का उदाहरण कौनसा है?
अ) तेल ब) नारद
क) मुग्ध ड) भार्या
- x) निम्नलिखित में से अर्थपरिवर्तन का कारण कौनसा है?
अ) नम्रता प्रदर्शन ब) अर्थदिश
क) अर्थ विस्तार ड) अर्थसंकोच

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4294

[Total No. of Pages : 2

[5808]-716

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC - 1E : कथेतर विधाएँ

(2019 Pattern) (Semester - V) (3 Credit) (35093)

पाठ्यपुस्तक :- कथेतर गद्य साहित्य (संस्मरण और रेखाचित्र)

संपा. प्रो. सदानंद भोसले

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के दिए गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) अमृतलाल नागर ने शरतचंद्र की छवि को किस तरह अंकित किया है?
ब) “प्रेमचंद: एक स्मरण” में महादेवी वर्मा ने प्रेमचंद के व्यक्तित्व के कौन से पहलू उजागर किए हैं?
क) कृष्णा सोबती ने मियाँ नसीरुद्दीन के व्यक्तित्व, रुचियाँ एवं स्वभाव का किस तरह से वर्णन किया है?
ड) शिवपूजन सहाय ने निराला के जीवन के कौन से विशेष प्रसंगों को उद्घाटित किया है?

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) ‘पीपल’ रेखाचित्र के माध्यम से अज्ञेय की प्राकृतिक संवेदनशीलता को स्पष्ट कीजिए।
ब) डबली बाबू की स्वभावगत प्रवृत्तियों पर प्रकाश डालिए।
क) जगदीश माथुर ने जवाहरलाल नेहरू के बहुमुखी व्यक्तित्व को किस तरह अंकित किया है?
ड) रजिया का व्यक्तित्व रामवृक्ष बेनीपुरी को क्यों प्रभावित करता है?

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखिए। [14]

- अ) प्रेमचंद का संघर्षशील जीवन।
- ब) निराला की गरीबों के प्रति त्याग भावना।
- क) डबली बाबू की व्यवहार कुशलता।
- ड) जवाहरलाल नेहरू की जीवन जीने की कला।

प्र.4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “तुम लोग अपने साहित्य-सम्मेलन का सभापति किसी साहित्य-महारथी को न बनाकर, राजनीतिक नेताओं को क्यों बनाया करते हो?”
- ii) “प्रेमचंद जी के व्यक्तित्व में एक सहज संवेदना और ऐसी आत्मीयता थी, जो प्रत्येक साहित्यकार का उत्तराधिकार होने पर भी उसे प्राप्त नहीं होता!”

ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

- i) “कुछ समय बाद देखता हूँ, कनेर, गुलाब, रातरानी, चमेली, चम्पा और न जाने कौन-कौन से अनामा पौधे लिए स्वयं डबली बाबू बच्चों के आगे-आगे सारस-सी डगें धरते हुए बढ़े चले आ रहे हैं।”
- ii) “ज्यों-ज्यों शहर में रहना बढ़ता गया, रजिया से भेंट भी दुर्लभ होती गई। और एक दिन वह भी आया, जब बहुत दिनों पर उसे अपने गाँव में देखा।”

प्र.5) अ) निम्नलिखित में से किसी एक सभा पर इतिवृत्त लेखन कीजिए। [7]

- i) पाठ्यक्रम निश्चिती के संबंध में सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे के हिंदी अध्ययन मंडल की सभा हिंदी विभाग में संपन्न हुई। इस सभा का इतिवृत्त लेखन कीजिए।
- ii) आपके महाविद्यालय में आयोजित होने वाले वार्षिक पारितोषिक वितरण समारोह के आयोजन के लिए संपन्न हुई सभा का इतिवृत्त तैयार कीजिए।

ब) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर वार्ता लेखन कीजिए। [7]

- i) बालेवाडी, पुणे में आयोजित राष्ट्रीय दौड़ प्रतियोगिता पर वार्ता तैयार कीजिए।
- ii) सहकार भवन, पुणे में आयोजित कृषि प्रदर्शनी पर वार्ता लेखन कीजिए।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4295

[Total No. of Pages : 2

[5808]-717

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1 E : प्रयोजनमूलक हिंदी – कार्यालयीन व्यवहार
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर दिए अंक प्रश्न के पूर्णांक है।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) भाषा के विविध रूप बताइए।
- ब) अंतर्राष्ट्रीय भाषा और राष्ट्रभाषा की संक्षिप्त जानकारी दीजिए।
- क) राजभाषा और संपर्क भाषा का संक्षिप्त परिचय दीजिए।
- ड) बोली और मानक भाषा को स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) कार्यालयीन हिंदी पत्राचार की जानकारी दीजिए।
- ब) सरकारी पत्र की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए।
- क) सरकारी पत्रों के प्रकार बताइए।
- ड) प्रेस विज्ञप्ति और विविध का परिचय दीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) अनुवाद प्रक्रिया की जानकारी दीजिए।
- ब) सूचना तकनीक में अनुवाद का महत्व विशद कीजिए।
- क) कार्यालयीन अनुवाद का महत्व बताइए।
- ड) अनुवाद का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणी लिखिए।

[21]

- अ) भाषा की विशेषताएँ।
- ब) राजभाषा और राष्ट्रभाषा में अंतर।
- क) अधिसूचना तथा कार्यालय आदेश का स्वरूप।
- ड) परिपत्र तथा आवेदनपत्र का स्वरूप।
- इ) हिंदी में अनुवाद का महत्व।
- फ) अनुवाद के गुण।

प्र.5) निम्नलिखित परिच्छेद का हिंदी अनुवाद कीजिए।

[7]

- i) Enquiry may be completed and its reports submitted at an early date.
- ii) Nothing is due from the contractor.
- iii) Our call bell is not in working order. Please get it repaired soon.
- iv) Payment is to be made quarterly at the rates given in this estimate.
- v) The application seems to be in order we may have no objection to.
- vi) According to necessary permission as in the draft sanction put up.
- vii) The Banks have granted loans on cash terms to be flood stricken persons.
- viii) The bill is returned as a joining report is not attached with it.
- ix) The file in question is placed below.
- x) The file may kindly be returned early after keeping extracts.

अथवा

- अ) चौकशी पूर्ण होऊ शकते आणि त्याचे अहवाल लवकरात लवकर जमा केले जाऊ शकतात.
- ब) कंत्राटदाराकडून काहीही देय नाही.
- क) आमची कॉल बेल कार्यरत नाही, कृपया ती लवकर दुरुस्त करा.
- ड) या अंदाजामध्ये दिलेल्या दरानुसार पेमेंट तिमाही केले जाईल.
- इ) अर्ज क्रमाने आहे असे दिसते. आम्हाला यावर कोणताही आक्षेप नाही.
- फ) मसुद्यात दिलेल्या मंजूरीनुसार आवश्यक परवानगीनुसार.
- य) पूरग्रस्त व्यक्तींना बँकांनी रोख अटीवर कर्जे दिली आहेत.
- र) रूजु अहवाल सोबत जोडलेला नसल्याने बिल परत केले आहे.
- ल) प्रश्नातील फाइल खाली ठेवली नाही.
- व) अर्थ ठेवल्यानंतर फाइल लवकर परत केली जाऊ शकते.

ॐ ॐ ॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4296

[Total No. of Pages : 2

[5808]-718

T.Y. B.A. (Semester - V)

HINDI (हिंदी)

SEC-2C : SKILL ENHANCEMENT COURSE

Patkathalekhan

पाठ्यचर्या : पटकथा लेखन

(2019 Pattern) (35096)

समय: 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [10]

- अ) पटकथा लेखन का सामान्य परिचय दीजिए ।
ब) पटकथा लेखन की परिभाषा देते हुए उसके अंगों का विवेचन कीजिए ।
क) पटकथा लेखन में प्लॉट कैसे बनाया जाता है?
ड) पटकथा लेखन प्रक्रिया समझाइए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [10]

- अ) दृश्य-श्रव्य माध्यमों का मुख्य आधार पटकथा है स्पष्ट कीजिए ।
ब) शॉर्ट फिल्म के लिए स्क्रिप्ट कैसे लिखी जाती है?
क) पटकथा लेखन के सॉफ्टवेयर का संक्षिप्त परिचय दीजिए ।
ड) वृत्तचित्र की पटकथा कैसे लिखी जाती है?

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किसी एक पर टिप्पणी लिखिए :

[5]

अ) ड्राफ्ट बनाना

ब) अंतिम मसौदा सॉफ्टवेयर

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4297

[Total No. of Pages : 2

[5808]-719

T.Y.B.A.

GEN-3 : PERSIAN

CC-1D : Modern Persian Prose Literature History & Translation
(2019 Pattern) (Semester - V) (Paper - III) (35103)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Write a critical note on "راه‌نودر تعلیم و تربیت" or express your views on

"هسته‌نژاد لر"

[14]

Q2) What do you know about the history of modern Persian Language and Literature? Write in detail. [16]

Q3) Reproduce in simple Language any one of the following text: [10]

(۱) کفری از مردم راه خوشبخت شدن رامی شناسند۔ اکثریث بازیچه هوا و هوس شده و نوبت بنوبت دستخوش

امواج متخالف گشته در روی دریائی که ساحل ندارد چرخ می زنند و مانند کوران در مقابل طوفان نه حس

مطاوعت دارند نه تاب مقاومت۔

(۲) هسته بدختیها از درون ما برمی خیزند و سبب آنها خود ما هستیم۔ ما سهواً می پنداریم که آنها از بیرون می آهند

در صورتی که خودمان آنها را در نومی خودمان با سرشت خودمان می سازیم۔

P.T.O.

Q4) Write a note on the life and literary contribution of Kazemzadeh

Iranshahr (کازم زاده ابراهیم)

[12]

Q5) a) Translate or explain any two of the following passages into Urdu or English.

[12]

(۱) اهمیت و فائدهٔ صحتِ بدن را حوس می دانند۔ لیکن شرایط آن را بسیاری از مردم نمی دانند۔ ہامی دانند و عمل نمی کنند۔ و حوس بہ تجربہ می فہمد کہ صحت بدن یکی از بزرگ ترین نعمت ہا و مایۂ خوش بختی است۔ چہ می بیند کہ ہر وقت انحرافِ مختصری در مزاجش پدید می آید دنیا در چشمش تاریک می شود۔ سست و نومی می گردد و روح او ہم در عذاب می افتد۔

(۲) در حین خوردن غذا و بعد از آن ہمیشہ باید نشاد و خرم و خندان بودہ سخن های غم انگیز و کدورت آمیز را بہ کلی دور انداخت و در حال غضب و عصبانیت و ہیجان نباید غذا خورد کہ بجائے صحت مضرت می بخشد۔ خندیدن برای قوت اعصاب و سہولت ہضم و رفع یبوست بسیار نافع است۔

(۳) میوہ ہاپی را کہ پوست نازک دارد باید با پوست خودر۔ اما قبلًا باید بہ آب تمیز نشست۔ این پوستہا را برای مادۂ ”وتہامن“ است کہ از آفتاب گرفتہ و بسیار نافع است۔

(۴) روزہ گرفتن بخصوص در موقع سوہضم بسیار نافع است۔ ولی در چین آن تامی توان آب گرم یا شربت میوہ باید بسیار خورد تا معده و روده ہا را بشورد و خون را تصفیہ کند۔

b) Translate the following English Passage into Persian Urdu or Marathi.

[6]

It is always necessary for the parents to Understand a basic knowledge that kids work on the tactics of COPY & PASTE. In simple words. Whatever will be happening in front of the kids, most Likely they will copy that and make it their habit. Hence if you are using your gadgets in front of the kid for a long time, do not expect the kid to stay away from the gadgets.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4298

[5808]-720

[Total No. of Pages : 2

T. Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE -1C : Laghusiddhanta Kaumudi Vaidikvangamyasya Itihas
(2019 Pattern) (Semester - V) (35111)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

Instructions :

सूचना :-

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Explain the following sutras. (3 out of 4)

[15]

खालील सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा. (4 पैकी 3)

- a) मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः।
- b) आदिरन्त्येन सहेता।
- c) लोपः शाकल्यस्य।
- d) मय उजो वो वा।

Q2) A) Write the relevant Sutra with following Sangnya. (5 out of 6)

[5]

खालील संज्ञे संबंधित सूत्र लिहा. (6 पैकी 5)

- a) अनुदात्तः।
- b) स्वरितः।
- c) सवर्णम्।
- d) संयोगः।
- e) उदात्तः।
- f) संहिता।

B) Identify the Sandhi with relevant Sutra (5 out of 6)

[5]

संबंधित सूत्र सांगून संधी ओळखा. (6 पैकी 5)

- a) ब्रह्मऋषिः
- b) चक्रि अत्र
- c) हरी एतौ
- d) गवाग्रम्
- e) श्रीशः
- f) प्रार्णम्

P.T.O.

- C) Write a short note : (2 out of 3) [10]
टीप लिहा. (3 पैकी 2)
a) Sangnyasutra.
संज्ञासूत्रे.
b) Place of अकार in हकारादि.
हकारादींमध्ये अकाराचे स्थान.
c) Panini.
पाणिनी.

- Q3) Write answer in detail. (2 out of 3) [20]
सविस्तर उत्तरे लिहा. (3 पैकी 2)
a) Write an essay on 'Atharvaveda'.
'अथर्ववेद' या विषयावर निबंध लिहा.
b) Explain the form of Brahmanagranthas.
ब्राह्मणग्रंथांचे स्वरूप समजवा.
c) Briefly describe the structure of Rigveda.
ऋग्वेदाची रचना थोडक्यात सांगा.

- Q4) A) Write short notes. (2 out of 3) [10]
टीपा लिहा. (3 पैकी 2)
a) Ushas
उषस्
b) Importance of studying Brahmanagranthas
ब्राह्मणग्रंथांच्या अभ्यासाचे महत्त्व.
c) Taittiriya Brahmana
तैत्तिरीय ब्राह्मण.

- B) Match the pairs (5 out of 6) [5]
जोड्या जुळवा. (6 पैकी 5)
a) ऐतरेयब्राह्मणम्
b) तैत्तिरीयब्राह्मणम्
c) शतपथब्राह्मणम्
d) वंशब्राह्मणम्
e) भैषज्यानि
f) दिवो दुहिता
अ) उषस्
आ) अथर्ववेदः
इ) सामवेदः
ई) शुक्ल यजुर्वेदः
उ) कृष्णयजुर्वेदः
ऊ) ऋग्वेदः

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4299

[5808]-721

[Total No. of Pages : 2

T. Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE - 2C : श्रीअन्नंभट्टविरचितः तर्कसङ्ग्रहः
(2019 Pattern) (Semester - V) (CBCS) (35112)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

Instructions :

- सूचना :- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Write reference to context (any three)

[15]

ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या. (कोणतेही तीन)

- समवायस्त्वेक एव।
- साध्याभावव्याप्तो हेतुर्विरुद्धः।
- यत्तु स्वयं धूमादग्निमनुमाय परप्रतिपत्त्यर्थं पञ्चावयववाक्यं प्रयुङ्क्ते।
- लिङ्गं त्रिविधम् - अन्वयव्यतिरेकि केवलान्वयि केवल-व्यतिरे कि चेति।

Q2) A) उचितं युग्मं विचिनुत (काण्यपिदश)

[10]

i) अतीतादिव्यवहारहेतुः	a) फ्रमा
ii) यथा रजतमिति रजतमिति ज्ञानम्	b) प्रागभावः
iii) अनादिः सान्तः	c) सुखम्
iv) सर्वेषामनुकूलतया वेदनीयम्	d) कालः
v) वाह्नीरनुष्णः	e) संशयः
vi) स्थाणुर्वा पुरुषो वा	f) आकरणम्
vii) अधादेशेसंयोगहेतुः	g) चक्षुः
viii) वायोः शरीरं	h) पृथिवी
ix) सुवर्णादि विषयः	i) बाधितहेत्वाभासः
x) रूपग्राहक मिन्द्रियं	j) अपक्षेपणम्
xi) गन्धवती	k) वायुलोके
xii) तत्त्वचिन्तामणिः	l) गङ्गेशोपाध्यायः

P.T.O.

B) Write in the Sanskrit Language (any five)

[5]

संस्कृतभाषेतून उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

- i) तेजसः विषयः कतिविधः?
- ii) डित्थोऽयमिति किं प्रकारकं ज्ञानम्?
- iii) सुखदुःखादयुपलब्धिसीधनं किम्?
- iv) न्यायदर्शनस्य प्रणेता कः?
- v) गुणाः कति?
- vi) ज्ञानस्य अधिकरणं किम्?

Q3) Write an essay type answer to anyone.

[20]

दीर्घोत्तरे द्या. (कोणतेही एक)

- i) शाब्द नाम यथार्थानुभवः।
- ii) सप्तपदार्थाः।

Q4) Write short notes (any two)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- i) षड्विधः इन्द्रियार्थसन्निकर्षः।
- ii) न्यायदर्शनस्य परिचयः।
- iii) अयथार्थानुभवः।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4300

[Total No. of Pages : 3

[5808]-722

T.Y. B.A. (Semester - V)

SANSKRIT (General Paper - III) (SEC-1C)

KAVI - BHASA - VIRACHITAM PRATIMĀNĀTAKAM

(कविभासविरचितं प्रतिमानाटकम्)

(2019 Pattern) (Credit System) (35113)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate in to English or Marathi (Any three) :

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही तीन) :

[15]

i) रामः (सशोकम्)

त्यक्त्वा तां गुरुणा मया च रहितां म्यामयोध्यां पुरी-मुद्यम्यापि ममाभिषेकमखिलं मत्सन्निधावगतः ।

रक्षार्थं भरतः पुनर्गुणनिधिसतत्रैव सम्प्रेषितः कष्टं भो नृपतेर्धुरं सुमहतीमेकः समुत्कर्षति ।

ii) भ्रमति सलिलं वृक्षर्षते सफेनमवस्थितं तृषितपतिता नैते क्लिष्टं पिबन्ति जलं खगाः ।

स्थलमभिपतन्त्यार्द्राः कीटा बिले जलपूरिते नववलयिनो वृक्षा मूले जलक्षयरेखया ॥

iii) रावणः - साधु विशेषितं खलु रूपं स्वरेण ।

रामः - (विलोक्य) अये भगवान् । भगवन् अभिवादये

रावणः - स्वस्ति ।

रामः - भगवन् एतदासनमारयताम् ।

रावणः - (आत्मगतम्) कथमाज्ञप्त इवास्म्यनेन ।

(प्रकाशम्) बाढम् । (उपविशति)

iv) गच्छन्ति तुष्टिं खलु येन केन त एव जानन्ति हि तां दशां मे ।

इच्छामि पूजां च तथापि कर्तुं तातम्य रामरय च सानुरुपाम् ॥

P.T.O.

Q2) A) Reference to the context (any two) :

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही तीन) :

[10]

- i) सुलभापराथः परिजनो नाम ।
- ii) अल्पं तुल्यशीलानि द्वन्द्वानि सृज्यन्ते ।
- iii) चरति पुलिनेषु हंसी काशांशुकवासिनी सुसंदृष्टा ।

B) संस्कृतेन उत्तरानि लिखत । (कोन्यपि पञ्च) :

[5]

- i) किं सर्वशोभनीयम् ?
- ii) सीताभवः सुमन्त्रतुष्टः । रिक्तस्थानं पूरयत ।
- iii) अवदातिकया सीतायै किम् आनीतम् ।
- iv) प्रथमाङ्के कस्य राज्याभिषेकस्य सिद्धता दृश्यते ?
- v) सीतायाः अपरं नाम किम् ?
- vi) रामो लक्ष्मणो वैदेहीव्ययं कीदृशः क्रमः ?

Q2) A) रिक्तस्थानानि पूरयत । (कान्यपि पञ्च)

[5]

- i) स्फुरति हृदयं वाहय । (पथम् / रथम्)
- ii) सूतचिरंमातुलपरिचयाद् अस्थि । (अविज्ञातवृत्तान्तः, अभिज्ञ)
- iii) अधनस्य मम कार्तवीर्यस्येव नास्ति । (देहसहस्रं, बाहुसहस्र)
- iv) शून्यः प्राप्तो यदि रथो मग्नो मम (सुरथः / मनोरथः)
- v) नूनं दशरथं नेतुं प्रेषितो रथः । (कालेन / बालेन)
- vii) विधिः महाराज ! (अनतिक्रमणीयः लङ्घनीयः)

B) Critically appreciate the first act of Pratimanataka.

प्रतिमानाटकाच्या पहिल्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा ।

[15]

OR/किंवा

Critically appreciate the third act of Pratimanatakam.

प्रतिमानाटकाच्या तृतीय अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा ।

Q4) Write notes (Any two) :

टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[20]

i) Viṣkambhaka

विस्कम्भक

ii) Valkala prasangah

वलकलप्रसंगः

iii) Kaikeyī

कैकेयी

iv) Nāndī

नान्दी

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P4301

[Total No. of Pages : 2

[5808]-723

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

**SEC - 2C : Introduction to Manuscriptology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35114)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) Explain history of writing material in India.

[10]

भारतातील लेखन साहित्याचा इतिहास स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain a structure of manuscript.

हस्तलिखितांची रचना स्पष्ट करा.

प्र.2) A) Write short notes (any two).

[10]

टीपा लिहा (कोणत्याही दोन)

i) Textual criticism.

पाठचिकित्सा

ii) Topics discussed in manuscripts.

हस्तलिखितांचे विषय.

iii) Conservation and preservation of manuscripts.

हस्तलिखितांचे जतन व संवर्धन.

B) रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च)

[5]

- i) हस्तलिखितपरम्पराधारे भासस्य रूपकानि प्राप्तानि।
(गाडै महोदयेन/टी गणपतिशास्त्रिणा)
- ii) गुरुमुखील्लिपेः उत्पत्तिलिपिः विदयते। (खरोष्ठी/शारदा)
- iii) वर्णनात्मक सूचीपत्रे विभागाः सन्ति। (3/4)
- iv) हस्तलिखितबन्धनार्थं वणस्यि वस्त्रं प्रयोक्तव्यम्। (रक्त/कृष्ण)
- v) भारतदेशे सुस्पष्टं लेखनाविष्कारः राज्ञः काले प्राप्यते। (अग्निमित्रस्य/अशोकस्य)
- vi) महाभारतस्य चिकित्सिकावृत्तिः इति संस्थया निर्मिता।
(एशियाटिक-सोसायटी, मुंबई/ भाण्डारकरप्राच्यविद्या - संशोधनमन्दिरम्, पुष्यपत्तनम्)

Total No. of Questions : 3

SEAT No.

P-4302

Total No. of Pages : 3

[5808]-724

T.Y. B.A.(Semester -V)

ARABIC

CC-1E:Classical &Modern Prose & Translation

(35141) (2019 Pattern) (CBCS)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the left side indicate full marks.*

Q.1 Translate into Urdu / English Marathi any Two of the following

Quranic Surahs: [20]

- (1) Al- Hujrat
- (2) Al- Furqan
- (3) Al- Burooj البروج
- (4) Al-Infetar

Q.2 Translate into Urdu / English Marathi any Two of the following

Passages: [30]

(الف) نَصَحَ الْمَعْلَمُ تَلَا مِيذَهُ لَا تَخَالَطُوا شَرَارَ لَا نَّ مُخَالَطَةَ الْإِشْرَارِ
لَقُسْنَدُوا الْإِخْلَاقَ - لَا تُصَا حِبُّوا أَقْرَنَاءَ السُّوءِ لَا نَّ مُصَا حَبَّتَهُمْ
تُشَوِّهُ الشُّمْعَةَ وَ تُلَوِّثُ السِّرَةَ - إِذِ اسْرْتَمَ فَسِيرُوا فِي الْجَانِبِ الْإِيْمَنِ
مِنَ الطَّرِيقِ بَتْنَانٍ وَ لَا لَقُولُوا فِي الْكِتَابِ أَوْ صَحِيفَةٍ بَلْ أَنْظَرُوا
مَا مَكَّمْ حَتَّى تَصْطِدِّ مُوَا بِأَحَدٍ وَإِذَا رُدَّتْ أَنْ تَعْبُرُوا النَّارَ مِنْ جَانِبِ
أَلَى آخَرَ التَّقْتُوا الْيَسْرَةَ وَ يَمْنَةَ قَبْلَ أَنْ تَعْبُرُوا وَ إِذَا رَأَيْتُمْ زَحَامًا أَوْ خِصَامًا

P.T.O.

ابْتَعِدُوا مِنْهُ وَلَا تَعْرَضُوا أَنْفُسَكُمْ لِلْخَطَرِ وَإِذَا وَجَدْتُمْ فِي الطَّرِيقِ فَقِيرًا
يَسْتَحِقُّ الْمَسَاعِدَةَ أَحْسِنُوا إِلَيْهِ بِقَدْرِ الْمُسْتَطَاعِ.

- (ب) الشَّائِي شَرَابٌ مُنْعَشٌ عَمِيمٌ لَا سْتِعْمَالُ فِي الْوَقْتِ الْحَاضِرِ وَيُضَعُ
هَذَا الشَّرَابُ مِنْ أَوْرَاقِ الشَّائِي بِوَضْعِ الْمَاءِ الْمَغْلِيِّ عَلَيْهَا وَأَصْلُ مَوْ
طِنِهِ بِلَادُ السِّينِ فَأَوَّلُ ظُهُورِهَا كَانَ فِيهَا ثُمَّ انْتَشَرَتْ زِرَاعَةُ الْإِ
خَارِجَهَا وَهُؤُلَاءِ الْآنَ يَنْبُتُ فِي الْيَابَانِ وَفِي جِهَاتٍ مِنْ بِلَادِ الْهِنْدِ كَأ
سَامِ - وَسِيلَانَ وَقَدْ كَلَانَ فِي بَادِي أَمْرِهِ بَرِيًّا يَنْبُتُ فِي الْأَحْرَاشِ
أَشْجَارًا عَالِيَةً أَمَا الْآنَ وَقَدْ عُرِفَتْ فَأَبْدَتْهُ فَبَدَأَ النَّاسُ يَهْتَمُّونَ
بِزِرَاعَتِهِ وَيَعْرِسُونَهُ فِي لِبْسَاتَيْنِ خَاصَّةٍ وَيَعْتَنُونَ بِأَشْجَارِهِ فَلَا يَتْرُ
كُونَهَا لَتَطُولُ - بَلْ يُعَلِّمُونَهَا وَهِيَ صَغِيرَةٌ الْكِيمِيَا تَكْثُرُ أَوْرَاقُهَا.
- (ج) وَلنبات الشَّائِي زَهْرٌ أَبْيَضٌ - جَمِيلٌ الْمَنْظَرُ طَيِّبُ الرَّائِحَةِ وَفِي وَسَطِهِ
وَخَيْوُطٌ - صَفْرٌ - أَمَا الْآنَ وَرَاقٌ فَصَغِيرَةٌ مُضْرَسَةٌ وَلَا يَنْقَطِعُ نَبْتُهَا طَوَّلَ
السَّنَةِ وَكَذَلِكَ يُعْتَبَرُ الشَّائِي مِنَ النَّبَاتِ دَائِمٍ لِحَضْرَةِ وَلَا تُجْنَسِي
الْآنَ وَرَاقٌ مِنَ الشَّحْرَةِ إِلَّا إِذَا بَلَغَتِ الشَّجَرَةُ الْحَوْلَ الثَّلَاثِ مِنَ الْعُمُرِ وَ
تُجْنِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فِي السَّنَةِ حِينَ تَكُونُ الْآنَ وَرَاقٌ طَرِيَّةٌ وَمِنْ الْجُنَيْةِ الْأُولَى
يُؤَخَذُ أَحْسَنُ الشَّائِي لَوْنًا وَرَائِحَةً وَطَعْمًا. أَمَا أَوْرَاقُ الْجُنَيْةِ الثَّانِيَةِ
وَالثَّلَاثَةِ فَقَلِيلَةٌ الضَّلَاصَةُ كَثِيرَةٌ الْمَرَاةِ.

Q.3) (A) Translate into English the following Passage: [10]

حُجْرَةُ الدَّرَاسَةِ هِيَ الْمَكَانُ الَّذِي يَجْتَمِعُ فِيهِ الطُّلَّابُ أَمَامَ الْأَسَا
تِذَةِ الَّذِينَ يَشْرَحُونَ الدَّرُوسَ وَيَكْتُبُونَ التَّطْبِيقَاتِ عَلَى السَّبُّورَةِ
بِالطَّبَّاءِ شِيرٍ وَكُلِّ طَالِبٍ يَجْلِسُ عَلَى الْكُرْسِيِّ وَأَمَامَهُ مِئْزَدَةٌ
عَلَيْهَا الْكِتَابُ وَالْقَلَمُ وَالْكَشَاكِيلُ وَعَلَى الْخَائِطِ خَرِيطَةُ الْهِنْدِ

(B) Translate into Arabic the following Passage: [10]

It is a place where a black board is found. It is used for explaining the lesson, writing the questions, answers and excercises for all Subjects. It is Place in which the teacher ask the students questions concering the previous Lesson:

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4303

[Total No. of Pages : 4

[5808]-725

T.Y. B.A.

ECONOMICS

**DSE-1C : International Economics - I
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester -V) (35151)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in one to two sentence each(Any Eight)[16]

- a) What is International Trade?
- b) What is Income Terms of Trade?
- c) What is Terms of Trade?
- d) What is Quota?
- e) What is Division of Labour?
- f) What is deflation?
- g) Write two assumptions of Ricardian comparative cost Advantage theory.
- h) What is Balance of payments?
- i) What is import substitution?
- j) What is Balance of Trade?

Q2) Write the answers to the following questions in brief(Any four)

[16]

- a) State the importance of International Trade.
- b) State the concept of Leontiefs Paradox.
- c) Write the concept of Gross Barter Terms of Trade.
- d) Explain the concept of devaluation.
- e) State the concept of Absolute Cost Advantage.
- f) State four causes of disequilibrium in the Balance of Payments.

P.T.O.

Q3) Write the answer to the following question in 100 words each(Any three)[18]

- a) Explain the Heckscher-Ohlin theory of International Trade.
- b) Explain the scope of International Economics.
- c) Explain the criticism on comparative cost Advantage theory.
- d) State the determinants of Terms of Trade.

Q4) Write the answer to the following question in 200 words each(Any Two)[20]

- a) Explain the difference between Inter-Regional Trade and International Trade.
- b) Explain the causes of unfavourable terms of trade to developing countries.
- c) Explain the consequences of unfavourable balance of payments.

Total No. of Questions : 4]

P4303

[5808]-725

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1C : International Economics - I
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester -V) (35151)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक त्या ठिकाणी आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे एक ते दोन वाक्यात लिहा (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापार म्हणजे काय?
- ब) उत्पन्न व्यापार शर्ती म्हणजे काय?
- क) व्यापार शर्ती म्हणजे काय?
- ड) कोटा म्हणजे काय?
- इ) श्रम विभागणी म्हणजे काय?
- फ) चलन संकोच म्हणजे काय?
- य) रिकार्डोच्या तुलनात्मक खर्च लाभ सिद्धांताची दोन गृहिते लिहा.
- र) व्यवहारतोल म्हणजे काय?
- ल) आयात पर्यायीकरण म्हणजे काय?
- व) व्यापारतोल म्हणजे काय?

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे महत्व सांगा.
- ब) लिऑन्टीफ विरोधाभास ही संकल्पना सांगा.
- क) स्थूल वस्तु व्यापार शर्ती संकल्पना लिहा.
- ड) अवमुल्यन संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) निरपेक्ष खर्च लाभ संकल्पना सांगा.
- फ) व्यवहार तोलातील असमतोलाची चार कारणे सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा हेक्शचर ओहलीन सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- क) तुलनात्मक खर्च लाभ सिद्धांतावरील टीका स्पष्ट करा.
- ड) व्यापार शर्ती निर्धारित करणारे घटक सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आंतर प्रादेशिक व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापार यामधील फरक स्पष्ट करा.
- ब) विकसनशील देशांना व्यापार शर्ती प्रतिकूल असण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- क) प्रतिकूल व्यवहार तोलाचे परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4304

[5808]-726

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

ECONOMICS (Special Paper -IV)

DSE - 2C : Public Finance - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -V) (35152)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answers should be precise and to the point.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions (Any Eight)

[16]

- a) What is public debt?
- b) What is meaning of Public Revenue?
- c) What is meant by Public Finance?
- d) What is Public Expenditure?
- e) Define Direct Tax.
- f) What is Taxable capacity?
- g) What is meaning of Private Finance?
- h) State sources of internet debt.
- i) What is full form of GST?
- j) State any three principles of Public Expenditure.

Q2) Answer the following questions(Any four)

[16]

- a) Explain merits of Direct Tax.
- b) Explain importance of Public Finance.
- c) Explain the sources of External debt.
- d) Explain the reasons of increasing Public Expenditure.
- e) Explain the concept of impact of tax.
- f) Explain difference between Public Finance and Private Finance.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (Any Three) [18]

- a) Explain classification of Public Expenditure.
- b) Explain role of public finance in economic Development.
- c) Write a note on the fiscal responsibility and budget management Act-2003.
- d) Explain the need for GST in India.

Q4) Answer the following questions(Any Two) [20]

- a) Explain nature and scope of Public Finance.
- b) Explain the methods of repayments of public debt.
- c) Explain in detail Wagner's Law of Public Expenditure.

Total No. of Questions : 4]

P4304

[5808]-726

T.Y. B.A.

ECONOMICS (Special Paper -IV)

DSE - 2C : Public Finance - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -V) (35152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडवा.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) उत्तरे नेमकी व मुद्देसुद असावीत.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सार्वजनिक कर्ज म्हणजे काय?
- ब) सार्वजनिक उत्पन्नाचा अर्थ काय आहे?
- क) सार्वजनिक आयव्ययाचा अर्थ काय आहे?
- ड) सार्वजनिक खर्च म्हणजे काय?
- इ) प्रत्यक्ष कराची व्याख्या सांगा.
- फ) करदेयक्षमता म्हणजे काय?
- य) खाजगी आयव्ययाचा अर्थ काय आहे?
- र) अंतर्गत कर्जाचे स्रोत सांगा?
- ल) GST चे पूर्ण रूप सांगा.
- व) सार्वजनिक खर्चाचे कोणतेही तीन तत्त्वे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) प्रत्यक्ष कराचे गुण स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक आयव्ययाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) बाह्य कर्जाचे स्रोत स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक खर्चाच्या वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
- इ) कराघात संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) सार्वजनिक आयव्यय व खाजगी आयव्यय यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सार्वजनिक खर्चाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक आयव्ययाची आर्थिक विकासातील भूमिका स्पष्ट करा.
- क) राजकोणिय दायित्त्व आणि अंदाजपत्रक व्यवस्थापन कायदा- 2003 यावर एक टीप द्या.
- ड) जी. एस. टी. ची भारतातील गरज स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) सार्वजनिक आयव्ययाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक कर्जाच्या परतफेडीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- क) वॅगनरचा सार्वजनिक खर्चाचा नियम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4307

[Total No. of Pages : 4

[5808]-729

T.Y. B.A. (Semester - V)

POLITICAL SCIENCE

DSE-1C : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (35161)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions :

[16]

- i) Who is said to be the father of Public Administration?
- ii) Who is a father of New Public Administration?
- iii) Who wrote the Book 'Principles of Public Administration'?
- iv) Which are the two important challenges before 'E' Administration?
- v) What is New Public Management?
- vi) What is Good Governance?
- vii) Which are the two important criteria for Good Governance?
- viii) What is private and public partnership?
- ix) What is the meaning of the word 'SMART' in 'E' Administration?
- x) What 'E' means in 'E' Administration?

P.T.O.

Q2) Attempt any four short notes (50 words each) : **[16]**

- i) Luther Gullick's Approach to POSDCORB.
- ii) Objectives of New Public Administration.
- iii) 'E' Administration.
- iv) System Approach.
- v) Importance of Public Administration.
- vi) Legal Approach.

Q3) Attempt any three questions (100 words each) : **[18]**

- i) Explain the nature of Public Administration.
- ii) Explain the features of New Public Administration.
- iii) Discuss the Historical Approach in the Study of Public Administration.
- iv) Explain the features of Good Governance.

Q4) Attempt any two questions (200 words each) : **[20]**

- i) Give the meaning of Public Administration and Explain the scope of Public Administration.
- ii) Discuss the features of 'E' Administration and its advantage.
- iii) Explain the Behavioural Approach of Public Administration.

Total No. of Questions: 4]

P4307

[5808]-729

T.Y. B.A. (Semester - V)

POLITICAL SCIENCE

DSE-1C : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (35161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील पैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 20 शब्दात) : [16]

- i) 'सुव्यवस्थित लोकप्रशासनाचे जनक' कोणास म्हटले जाते?
- ii) 'नवलोकप्रशासनाचे जनक' कोणास मानले जाते?
- iii) 'Principle of Public Administration' हा लोकप्रशासनावरील पहिला ग्रंथ कोणी लिहिला?
- iv) ई-प्रशासना समोरील प्रमुख दोन आव्हाने कोणती आहेत?
- v) 'नवलोकव्यवस्थापन' म्हणजे काय?
- vi) 'सुशासन' म्हणजे काय?
- vii) सुशासनाचे मुख्य दोन निकष कोणते आहेत?
- viii) सार्वजनिक व खासगीक्षेत्र भागिदारी म्हणजे काय?
- ix) E-प्रशासनातील 'SMART' या शब्दाचा अर्थ काय होतो?
- x) E-प्रशासनातील 'E' या शब्दाचा अर्थ काय आहे?

- प्रश्न 2)** खालील पैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा (प्रत्येकी 50 शब्दात) : [16]
- i) ल्युथर ग्युलिकचा POSDCORB दृष्टिकोण
 - ii) नवलोकप्रशासनाची उद्दिष्टे
 - iii) ई-प्रशासन
 - iv) व्यवस्थावादी दृष्टिकोण
 - v) लोकप्रशासनाचे महत्व
 - vi) वैधानिक दृष्टिकोण

- प्रश्न 3)** खालील पैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दात) : [18]
- i) लोकप्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - ii) नवलोकप्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - iii) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा ऐतिहासिक दृष्टिकोण चर्चा करा.
 - iv) सुशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 200 शब्दात) : [20]
- i) लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगुण त्याची व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - ii) ई-प्रशासनाची वैशिष्ट्ये व त्याचे फायदे याची चर्चा करा.
 - iii) लोकप्रशासनाचा वर्तनावादी दृष्टिकोण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4308

[Total No. of Pages : 4

[5808]-730

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2 C : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -V) (35162)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words) **[16]**

- a) Who is the author of the book 'Politics Among Nations'?
- b) Who is the exponent of system Approach of International Relations?
- c) Where is the headquarter of World Bank?
- d) What is the full form of N.A.T.O.?
- e) When the WTO was formed?
- f) Who was the first Secretary General of UNO?
- g) When the EU was formed?
- h) How many members are in ASEAN?
- i) Who is the author of the book 'Realism and International Politics'?
- j) What is cold war?

Q2) Write any four of the following short notes(in 50 words). **[16]**

- a) ASEAN.
- b) Balance of Power.
- c) BRICS.
- d) Heart Land Theory.
- e) LPG.
- f) Intervention.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions (in 100 words)

[18]

- a) Explain the meaning, nature and scope of International Relations.
- b) Discuss the concept of Neo Realism.
- c) Explain the system Approach of International Relation.
- d) Discuss the causes of World War II.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words)

[20]

- a) Explain the role of UNO.
- b) Discuss the Marxian view of International Relations.
- c) Discuss on Cold War.

Total No. of Questions : 4]

P4308

[5808]-730

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2 C : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -V) (35162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) 'पॉलिटिक्स अमंग नेशन्स' या ग्रंथाचे लेखक कोण ?
- ब) आंतरराष्ट्रीय संबंधाच्या व्यवस्था दृष्टिकोनाचे प्रवर्तक कोण ?
- क) जागतिक बँकेचे मुख्यालय कोठे आहे ?
- ड) नाटो (NATO) चे पुर्ण स्वरूप काय आहे ?
- इ) डब्लू टी ओ (WTO) ची स्थापना केव्हा झाली ?
- फ) युनोचे पहिले महासचिव कोण होते ?
- य) ई यू (EU) ची स्थापना केव्हा झाली ?
- र) 'आसियान' चे किती सदस्य आहेत ?
- ल) 'रिऑलिझम अँड इंटरनॅशनल पॉलिटिक्स' या ग्रंथाचे लेखक कोण ?
- व) शीत युद्ध म्हणजे काय ?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) आसियान (ASEAN)
- ब) सत्ता संतूलन
- क) ब्रिक्स (BRICS)
- ड) मर्म भूमीचा सिद्धांत
- इ) एल पी जी (LPG)
- फ) हस्तक्षेप

प्र.3) खालीलपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा अर्थ, स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) नव-वास्तववाद संकल्पनेवर चर्चा करा.
- क) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा व्यवस्था दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ड) दुसऱ्या महायुद्धाच्या कारणांवर चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) संयुक्त राष्ट्रसंघाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा मार्क्सवादी दृष्टिकोनावर चर्चा करा.
- क) शीत युद्धावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4309

[5808]-731

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC - 1E : Modern Political Analysis

(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35163)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer of the following questions (in 20 words each). (any eight) **[16]**

- a) Define Modern Political Analysis.
- b) Contribution of Behaviourism in Modern Political Analysis.
- c) Define 'Political System'.
- d) Relation between Political System and Political Culture.
- e) Meaning in Input-Output process of Political System.
- f) Define Political culture.
- g) Define Political Sub-Culture.
- h) Define Political Socialization
- i) Agencies of Political Socialization.
- j) Political Socialization process.

Q2) Write a short note (any four) **[16]**

- a) Elements of Political Culture.
- b) Feature of Modern Political Analysis.
- c) Political Socialization : Instruments.
- d) Civic culture.
- e) Political Socialization in developing societies.
- f) Modern Political Analysis & Post-Behavioural Revolution.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) **[18]**

- a) Explain the elements of Political Culture.
- b) Functions of Political System.
- c) Difference between Traditional and Modern Approcher.
- d) Types of Political Socialization.

Q4) Answer of the following question in 200 words each. (Any two) **[20]**

- a) What is Modern Political Analysis? Explain features and nature of Modern Political Analysis.
- b) What is Political System? Explain various classification of Political System.
- c) Write an essay on 'Political Socialization'.

Total No. of Questions : 4]

P4309

[5808]-731
T.Y. B.A.
POLITICAL SCIENCE
CC - 1E : Modern Political Analysis
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35163)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा (फक्त आठ)

[16]

- अ) आधुनिक राजकीय विश्लेषण: व्याख्या लिहा.
- ब) आधुनिक राजकीय विश्लेषणामध्ये वर्तनवादाचे योगदान लिहा.
- क) राजकीय व्यवस्था: व्याख्या लिहा.
- ड) राजकीय व्यवस्था व राजकीय संस्कृती यातील सहसंबंध सांगा.
- इ) राजकीय व्यवस्थेच्या आदान प्रदान प्रक्रियेचा अर्थ लिहा.
- फ) राजकीय संस्कृती व्याख्या लिहा.
- य) राजकीय उपसंस्कृती व्याख्या लिहा.
- र) राजकीय सामाजीकरण: व्याख्या लिहा.
- ल) राजकीय सामाजीकरण: अभिकरणे
- व) राजकीय सामाजीकरण: प्रक्रिया

प्र.2) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[16]

- अ) राजकीय संस्कृतीचे घटक.
- ब) आधुनिक राजकीय विश्लेषण: वैशिष्ट्ये.
- क) राजकीय सामाजीकरण साधने.
- ड) नागरी संस्कृती.
- इ) विकसनशील समाजातील राजकीय सामाजीकरण.
- फ) आधुनिक राजकीय विश्लेषण आणि वर्तनवादानंतरची क्रांती.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) राजकीय संस्कृतीचे घटक स्पष्ट करा.
- ब) राजकीय व्यवस्थेची कार्ये.
- क) पारंपारिक आणि आधुनिक दृष्टिकोनातील फरक.
- ड) राजकीय सामाजीकरणाचे प्रकार.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आधुनिक राजकीय विश्लेषण म्हणजे काय? आधुनिक राजकीय विश्लेषणाचे वैशिष्ट्ये आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) राजकीय व्यवस्था म्हणजे काय? राजकीय व्यवस्थेची विविध वर्गीकरणे स्पष्ट करा.
- क) 'राजकीय सामाजीकरण' यावर सविस्तर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4310

[Total No. of Pages : 4

[5808]-732

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - 1E - G3 : Local Self Government in Maharashtra
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35164)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the any eight following questions. (in 20 words each) **[16]**

- a) In which city was the local body of Maharashtra First established.
- b) What is Local Government.
- c) When was Vasant Rao Naik Committee appointed.
- d) When was L.N. Bogiwar Committee appointed.
- e) Which amendment did the Panchayats in India got statutory status.
- f) Who is political Head of Gram Panchayat.
- g) What is tenure of Panchayat Samiti.
- h) What is the tenure of Zilla Parishad.
- i) Which amendment was the 11th Appendix added to the Indian constitution.
- j) What is the political head of Zilla Parishad called.

Q2) Answer the four short notes (in 50 words each). **[16]**

- a) Royal Commission on Decentralization of 1907.
- b) Vasant Rao Naik samiti - scope of work.
- c) 73rd Amendment.
- d) Income sources of Gram Panchayat.
- e) Coposition of Panchayat samiti.
- f) Income sources of Zilla Parishad.

P.T.O.

Q3) Answer the any three following questions. (in 100 words each) **[18]**

- a) What are the features of Community development program.
- b) Explain the recommendation of Vasant Rao Naik Committee.
- c) What are the features of 73rd Amendment.
- d) Explain the functions of Gram Sabha.

Q4) Answer the any two following questions. (in 200 words each) **[20]**

- a) Explain the nature of local Self Government in Pre-British Period.
- b) Take a detailed note of the Vasant Rao Naik Committee.
- c) Explain the detail background of the 73rd Amendment.

Total No. of Questions : 4]

P4310

[5808]-732

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - 1E - G3 : Local Self Government in Maharashtra
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35164)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) महाराष्ट्र स्थानिक स्वराज्य संस्थाची सुरुवात कोणत्या शहरात प्रथम झाली?
- ब) स्थानिक स्वराज्य संस्था म्हणजे काय?
- क) वसंतराव नाईक समिती केंव्हा नेमण्यात आली?
- ड) ल.ना. बोंगिरवार समिति केंव्हा नेमण्यात आली?
- इ) भारतात पंचायतराज संस्थाना वैधानिक दर्जा कोणत्या घटना दुरुस्तीद्वारे मिळाला?
- फ) ग्रामपंचायतीचा राजकीय प्रमुख कोण असतो?
- य) पंचायत समितीचा कार्यकाळ किती वर्षांचा असतो?
- र) जिल्हा परिषदेचा कार्यकाळ किती वर्षांचा असतो?
- ल) कोणत्या घटना दुरुस्तीद्वारे भारतीय राज्यघटनेत 11 वे परिशिष्ट जोडण्यात आले?
- व) जिल्हा परिषदेच्या राजकीय प्रमुखास काय म्हणतात?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) रॉयल कमिशन ऑन डिसेंट्रलायझेशन-1907.
- ब) वसंतराव नाईक समिती- कार्यक्षेत्र.
- क) 73 वी घटना दुरुस्ती.
- ड) ग्रामपंचायतीची उत्पन्नाची साधने.
- इ) पंचायत समिती रचना.
- फ) जिल्हा परिषद उत्पन्नाची साधने.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तिन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) समुदाय विकास कार्यक्रमाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) वसंतराव नाईक समितीच्या शिफारशी स्पष्ट करा.
- क) 73 व्या घटना दुरुस्तीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) ग्रामसभेची कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) ब्रिटिशपूर्व काळातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) वसंतराव नाईक समितीचा सविस्तर आढावा घ्या.
- क) 73 व्या घटना दुरुस्तीची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4311

[Total No. of Pages : 2

[5808]-733

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE & PUBLIC ADMINISTRATION

SEC - 2C : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (Semester - V) (Credit System) (35165)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any One question in 200 words. [10]

- a) Explain the concept of Indian National congress and Regionalism.
- b) Discuss the difficulties in the formation of Samyukta Maharashtra.

Q2) Answer any One question in 200 words. [10]

- a) Explain the genesis of Regionalism in India.
- b) Discuss the Preferential Treatment of the 'sons of soil' in Maharashtra.

Q3) Write short notes (Any One) : [5]

- a) Nature of Regionalism in India.
- b) Regional consciousness in Maharashtra.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4311

[5808]-733

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE & PUBLIC ADMINISTRATION

SEC - 2C : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (Semester - V) (Credit System) (35165)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]
अ) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस आणि प्रादेशिकवाद ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) संयुक्त महाराष्ट्र निर्मितीतील अडचणींवर चर्चा करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]
अ) भारतातील प्रदेशवादाची उत्पत्तीची कारणे स्पष्ट करा.
ब) महाराष्ट्रातील भूमिपुत्रांसाठी प्राधान्यपूर्ण उपचारांवर चर्चा करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा (फक्त एक) [5]
अ) भारतातील प्रदेशवादाचे स्वरूप.
ब) महाराष्ट्रातील प्रादेशिक चेतनेचा उदय.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4312

[5808]-734

T.Y.B.A.

HISTORY

**DSE - 1C : Introduction to Historiography
(2019 CBCS Pattern) (Semester -V) (35171)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one question in 300 words. **[15]**

- a) Explain how geography contributes as auxiliary science in historical research.
- b) Explain the historical research method in detail.

Q2) Attempt any one question in 300 words. **[15]**

- a) Explain the classification of historical sources as primary, secondary and oral sources.
- b) Explain the process of scrutiny of documents in external criticism.

Q3) Attempt any two question in 200 words. **[20]**

- a) Write any two definitions of history and explain the nature of history.
- b) Explain the importance of historical research.
- c) Explain the importance of Bibliography in historical research.
- d) Explain the importance of political science in historiography.

Q4) Attempt any four short notes. **[20]**

- a) Footnotes
- b) Hypothesis of research
- c) Interpretation
- d) Conclusion
- e) The importance of sources
- f) Objectives of Research.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4312

[5808]-734

T.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 1C - Introduction to Historiography
(2019 CBCS Pattern) (Semester -V) (35171)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्र.1)** 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) ऐतिहासिक संशोधनामध्ये भूगोल या सहाय्यकारी शास्त्राची कशी मदत होते, ते स्पष्ट करा.
ब) ऐतिहासिक संशोधन पद्धती सविस्तर विशद करा.
- प्र.2)** 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) ऐतिहासिक साधनांची वर्गवारी प्राथमिक, दुय्यम व मौखिक या क्रमाने स्पष्ट करा.
ब) बाह्यरंग परीक्षणातील कागदपत्रांच्या तपासणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.3)** 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) इतिहासाच्या कोणत्याही दोन व्याख्या लिहा व इतिहासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) ऐतिहासिक साधनांचे महत्व स्पष्ट करा.
क) ऐतिहासिक संशोधनातील संदर्भ सूचीचे (बिबलिओग्राफी) महत्व स्पष्ट करा.
ड) इतिहास लेखनातील राज्यशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) तळटिपा
ब) संशोधनाची ग्रहितके
क) अन्वयार्थ
ड) निष्कर्ष
इ) साधनांचे महत्व
फ) संशोधनाची उद्दिष्टे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4313

[5808]-735

T.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-2C- Maharashtra in the 19th Century
(2019 Credit Pattern) (Semester -V) (35172)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Explain the various reasons for the fall of Maratha Power?
OR
- b) Review the work of Mahatma Jyotirao Phule?

Q2) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Explain the reasons for the rise of nationalism in India?
OR
- b) Write information about various revenue methods of British in India?

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

- a) How was the British Raj established in Maharashtra?
- b) Write information about the work of Balshastri Jambhekar?
- c) Explain the significance of 1857 uprising?
- d) Explain the advantages and disadvantages of Commercialization of agriculture?

Q4) Short notes (any four) **[20]**

- a) Anglo-Maratha third war.
- b) Sheshadri case.
- c) Social-work of Jagganath Shankarsheth.
- d) Early revolutionary Umaji Naik.
- e) Raghoji Bhangare.
- f) Drain of wealth theory.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4313

[5808]-735

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2C- Maharashtra in the 19th Century
(2019 Credit Pattern) (Semester -V) (35172)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) मराठा सत्तेच्या न्हासाची विविध कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
ब) महात्मा ज्योतिराव फुले यांच्या कार्याचा आढावा घ्या?
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) भारतीय राष्ट्रवादाच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
ब) ब्रिटिशांच्या भारतातील विविध महसूल पद्धतीबद्दल माहिती लिहा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) महाराष्ट्रात ब्रिटिश राजवटीची स्थापना कशी झाली?
ब) बाळशास्त्री जांभेकर यांच्या कार्याबद्दल माहिती लिहा?
क) 1857 च्या उठावाचे महत्व स्पष्ट करा?
ड) शेतीच्या व्यापारीकरणाचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा?
- प्र.4)** टीप लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) इंग्रज मराठा तिसरे युद्ध
ब) शेषाद्री प्रकरण
क) जगन्नाथ शंकरशेठ यांचे सामाजिक कार्य
ड) आद्य क्रांतीकारक उमाजी नाईक
इ) राघोजी भांगरे
फ) आर्थिक निःसारणाचा सिद्धांत

ॐ ॐ ॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4314

[5808]-736

T.Y. B. A.

HISTORY

Discipline Specific Elective Courses

**DSE - 2C : Constitutional Development in India (1773 to 1853)
(2019 Pattern) (Semester - V) (35173) (3 Credit)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

a) Write information about British East India company.

OR

b) Who introduced the Dual Government System in Bengal explain the system of Dual Government.

Q2) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

a) Describe the Background of Charter Act of 1813 and state its provisions.

OR

b) Background of the Charter Act of 1853 and mention its key provisions.

Q3) Answer the following question in 200 words. (any two) **[20]**

a) What were the provisions of regulating Act 1773.

b) State the Background Charter Act of 1793.

c) State the Background Charter Act of 1833.

d) Mention the social Reform of Lord William Bentinck.

Q4) Short notes (any four) **[20]**

a) Pitts India Act 1784.

b) Improvement in communication system by Lord Dalhousie's.

c) Charter Act of 1813.

d) Background of regulating Act 1773.

e) Economic Reforms of Lord William Bentinck.

f) Establishment East India Company.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4314

[5808]-736

T.Y. B. A.
HISTORY

Discipline Specific Elective Courses

DSE - 2C : Constitutional Development in India (1773 to 1853)
(2019 Pattern) (Semester - V) (35173) (3 Credit)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनी विषयी माहिती लिहा.
किंवा
ब) बंगालमध्ये दुहेरी सरकार प्रणाली कोणी सुरू केली, दुहेरी सरकारची व्यवस्था स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) 1813 च्या सनदी कायद्याची पार्श्वभूमी सांगून त्यातील तरतूदी स्पष्ट करा.
किंवा
ब) सन 1853 च्या सनदी कायद्याची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा आणि त्यातील प्रमुख तरतूदींचा उल्लेख करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) 1773 च्या रेग्युलेटिंग ॲक्टच्या तरतूदी काय होत्या.
ब) 1793 च्या सनदी कायद्याची पार्श्वभूमी सांगा.
क) 1833 च्या सनदी कायद्याची पार्श्वभूमी सांगा.
ड) लॉर्ड विल्यम बेंटिंगच्या सामाजिक सुधारणा सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) पिट्सचा भारतीय कायदा 1784
ब) लॉर्ड डलहौसीच्या दळणवळणातील सुधारणा
क) 1893 चा सनदी कायदा
ड) 1773 च्या रेग्युकेटिंग कायद्याची पार्श्वभूमी
इ) लॉर्ड विल्यम बेंटिंगच्या आर्थिक सुधारणा
फ) ईस्ट इंडिया कंपनीची स्थापना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4315

[Total No. of Pages : 2

[5808]- 737

T.Y.B.A.

HISTORY (G - 3)

CC - 1E : Indian National Movement (1885-1947)

(2019 Pattern)(Semester-V) (35174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following [15]

- a) Discuss the various factors responsible for the rise of Nationalism in India.

OR

- b) Why did congress launched the Quit India Movement? Discuss its programme.

Q2) Attempt any one of the following. [15]

- a) Describe the Two-Nation theory. Why did communalism grew in the country between 1920-1947.

OR

- b) Write in detail about the workers and peasant movements in India.

Q3) Attempt any two of the following. [20]

- a) Explain in breif the contribution of Dadabhai Naoroji and Bal Gangadhar Tilak to the Indian National Movement.
- b) Discuss the salient Features of the Non-Cooperation Movement.
- c) Discuss the Contribution of Indian National Army to the freedom struggle.
- d) Write about the Dalit and Tribal Movements in British India.

Q4) Write short notes on any four of the following: [20]

- a) Hindustan Socialist Republican Association.(HSRA)
- b) Dandi March.
- c) Muslim League.
- d) Birsa Munda.
- e) Anushilan Samiti.
- f) Khilafat Movement.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4315

[5808]- 737

T.Y.B.A.

HISTORY (G - 3)

CC - 1E : Indian National Movement (1885-1947)

(2019 Pattern)(Semester-V) (35174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [15]

अ) भारतीय राष्ट्रवादाच्या उदयासाठी कारणीभूत विविध घटकांची चर्चा करा.

किंवा

ब) राष्ट्रीय सभेने (काँग्रेस) भारत छोडो आंदोलन का सुरू केले व भारत छोडो आंदोलनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [15]

अ) द्वि राष्ट्र सिद्धांताचे वर्णन करून 1920 ते 1947 या काळात भारतातील जमातवाद वाढीची कारणे सांगा.

किंवा

ब) भारतातील कामगार व शेतकरी चळवळीची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

अ) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत दादाभाई नौरोजी व बाळ गंगाधर टिळक यांचे योगदान स्पष्ट करा.

ब) असहकार चळवळीची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) आझाद हिंद फौजच्या स्वातंत्र्य लढ्यातील कामगिरीची चर्चा करा.

ड) दलित आणि आदिवासी चळवळीविषयी माहिती लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

अ) हिंदूस्थान सोशालिस्ट रिपब्लिकन असोसिएशन

ब) दांडी यात्रा

क) मुस्लिम लीग

ड) बिरसा मुंडा

इ) अनुशिलन समिती

फ) खिलाफत चळवळ

✘ ✘ ✘

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7283

[Total No. of Pages : 4

[5808]-738

T.Y. B.A. (Semester - V)

CC-2E : HISTORY OF CIVILIZATION - WORLD
CIVILIZATION

(2019 Pattern) (General Paper - III) (Part-I) (35175)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (only one) **[15]**

- a) Write down the types of Stone Age Culture.

OR

- b) Elucidate the contribution of Mesopotamian civilization.

Q2) Answer the following questions in 300 words : (only one) **[15]**

- a) Explain the features of Indus Valley Civilization.

OR

- b) Narrate the contribution of ancient China in world civilization.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (only two) **[20]**

- a) Write down about Early vedic literature.
- b) Explain the concept 'Neolithic'.
- c) Write down about pyramids.
- d) How did the Indus civilization end.

P.T.O.

Q4) Short notes (only four) :

[20]

- a) Sabha and Samiti
- b) Define culture.
- c) Mother Goddess.
- d) Code of Hammurabi
- e) Pyramids
- f) Cuneiform script.

Total No. of Questions : 4]

P7283

[5808]-738

T.Y. B.A. (Semester - V)

CC-2E : HISTORY OF CIVILIZATION - WORLD
CIVILIZATION

(2019 Pattern) (General Paper - III) (Part-I) (35175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) अश्मयुगीन कालखंडाचे प्रकार लिहा.
किंवा
ब) मेसोपोटेमियन संस्कृतीचे योगदान स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) सिंधू संस्कृतीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
किंवा
ब) प्राचीन चीनचे जगाच्या संस्कृतीतील योगदान सांगा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) पूर्व वैदिक साहित्याबद्दल लिहा.
ब) 'नवाश्मयुग' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
क) पिरॅमिड्स बद्दल माहिती लिहा.
ड) सिंधू संस्कृतीचा शेवट कसा झाला.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) सभा आणि समिती
- ब) संस्कृतीची संकल्पना
- क) मातृदेवता
- ड) हम्मुराबीची कायदेसंहिता
- इ) पिरॅमिड्स
- फ) क्युनिफार्म लिपी

Total No. of Questions :3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4316

[5808]-739

T.Y.B.A.

HISTORY

SEC - 2C : SOUTH INDIAN ART & ARCHITECTURE

(From 4th century A.D. to 12th century A.D.)

(2019 Pattern) (Semester -V) (35176)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 200 words (only1) **[10]**

- a) What is painting? Explain this with the painting at Ajanta.

OR

- b) Describe Sculpture and write the details of Vaikuntha cave at Badami.

Q2) Write the answers to the following questions in 200 words (only one). **[10]**

- a) Write brief information about the caves at Verual (caves no. 6 to12)

OR

- b) Write information about Vesara art by giving information about architecture?

Q3) Write notes on (Any 1) **[5]**

- a) Virupaksha Temple
- b) Comparison of Bhumija and Varat architecture

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4316

[5808]-739

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2C : SOUTH INDIAN ART & ARCHITECTURE

(From 4th century A.D. to 12th century A.D.)

(2019 Pattern) (Semester - V)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक)

[10]

अ) चित्रकला म्हणजे काय? हे स्पष्ट करून अजिंठा येथील चित्रकलेबद्दल माहिती सांगा.

किंवा

ब) शिल्पकलेची ओळख करून देऊन, बदामी येथील वैकुंठ गुहेची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक)

[10]

अ) वेरुळ येथील लेण्याची थोडक्यात माहिती लिहा. (लेणी क्र. 6 ते 12)

किंवा

ब) स्थापत्य कले विषयी माहिती सांगून, वेसारा कलेची माहिती लिहा?

प्र.3) टिपा लिहा (कोणतेही एक)

[5]

अ) विरूपाक्ष मंदिर

ब) भूमिजा आणि वरात वास्तुशिल्पांची तुलना

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4317

[5808]-740

T.Y. B.A.

HISTORY

**SEC - 2C : Research Paper Writing
(2019 Credit Pattern) (Semester -V) (35177)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write any one question in 200 words. **[10]**

- a) What is footnote? Explain the importance of footnotes.
- b) Explain the importance of formulation of research question in the process of research.

Q2) Write any one question in 200 words. **[10]**

- a) Write information about external criticism in historical research.
- b) Discuss the various stages in writing a report of research.

Q3) Short notes (any 1) **[5]**

- a) Research design
- b) Bibliography

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4317

[5808]-740

T.Y. B.A.

HISTORY

**SEC - 2C : Research Paper Writing
(2019 Credit Pattern) (Semester -V) (35177)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (फक्त एक)

[10]

- अ) तळटिपांचा (फुटनोट) अर्थ सांगून महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) संशोधन समस्या सुत्रण करण्याचे संशोधन प्रक्रियेतील महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (फक्त एक)

[10]

- अ) इतिहास संशोधनातील बहिर्ग परिक्षणाविषयी माहिती लिहा.
- ब) संशोधन प्रक्रियेतील अहवाल लेखनाच्या विविध पायऱ्यांची चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) संशोधनाचा आराखडा
- ब) संदर्भ सूची (बिबलिओग्राफी)

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4318

[Total No. of Pages : 2

[5808]-741
T.Y. B.A.
HISTORY
SEC - 2C: Museology
(2019 Pattern) (Semester - V) (35178)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Write answer to the following questions in 200 words. (only 1) **[10]**

- a) Briefly describe the pre-independence and post-independence history of the Indian Museum.

OR

- b) Discuss Museum functionality.

Q2) Write answer to the following question in 200 words. (only 1) **[10]**

- a) Explain the social role of museum in conservation.

OR

- b) Comment on the structure inside the museum.

Q3) Write short notes. (any 1) **[5]**

- a) Museum Custodian.

OR

- b) Government Museum.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4318

[5808]-741
T.Y. B.A.
HISTORY
SEC - 2C: Museology
(2019 Pattern) (Semester - V) (35178)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [10]

अ) भारतीय संग्रहालयाचा स्वातंत्र्यपूर्व व स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील इतिहास थोडक्यात सांगा.

किंवा

ब) संग्रहालय कार्यप्रणालीवर चर्चा करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [10]

अ) संग्रहालयाची सामाजिक भूमिका सांगून संवर्धन विषयावर चर्चा करा.

किंवा

ब) संग्रहालय अंतर्गत रचनेवर भाष्य करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

अ) संग्रहालय अभिरक्षक

किंवा

ब) शासकीय संग्रहालय

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4319

[Total No. of Pages : 4

[5808]-742

T.Y. B.A.

**ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND
ARCHAEOLOGY**

**CC-1E : Religion and Philosophy in Ancient India
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (General Paper - III) (35183)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Write in detail about composition and importance of Atharva veda.

OR

- b) Explain the causes for the spread of Jainism.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Discuss the teachings of Bhagwan Buddha.

OR

- b) What do you know about the Heterodox sects and thinkers?

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Write a note on Upanishads.
- b) Discuss, life of Bhagwan Mahavira.
- c) State the difference between Hināyana and Mahāyāna.
- d) Explain the principles of Lokayatika.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) :

[20]

- a) Bhagvadgita
- b) Importance of Rigveda
- c) Tirthankars
- d) Spread of Buddhism
- e) Lakulisha - shaiva cult
- f) Chārvāka

Total No. of Questions: 4]

P4319

[5808]-742

T.Y. B.A.

प्राचीन भारतीय इतिहास, संस्कृती आणि पुरातत्वशास्त्र

CC-1E : प्राचीन भारतीय धर्म आणि तत्वज्ञान

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (General Paper - III) (35183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) अथर्ववेदाची रचना आणि महत्त्व या विषयी सविस्तर लिहा.

किंवा

ब) जैन धर्माच्या विस्ताराची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) भगवान बुद्धांच्या शिकवणीची चर्चा करा.

किंवा

ब) अवैदिक संप्रदाय आणि विचारवंत यांच्या विषयी तुम्हांस काय माहिती आहे?

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही दोन) : [20]

अ) 'उपनिषदे' यावर टीपण लिहा.

ब) भगवान महावीरांच्या जीवन चरित्राची चर्चा करा.

क) हीनयान आणि महायान यांच्यातील फरक सांगा.

ड) लोकायतिकाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) भगवद्गीता
- ब) ऋग्वेदाचे महत्त्व
- क) तीर्थंकर
- ड) बौद्ध धर्माचा विस्तार
- इ) शैव पंथ - लकुलीश
- फ) चार्वाक

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4320

[Total No. of Pages : 2

[5808]-743

T.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC1E : Maharashtra - A Culture Region

(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Write short notes on any three of the following [15]

- a) Evolution.
- b) Warkari cult.
- c) Marathi-Language.
- d) Industrialization in Maharashtra.
- e) Maharashtra Dharma - (concept)

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) What is acculturation.
- b) Explain the meaning and concept of culture.
- c) What is Fort? Explain the types of Fort.
- d) Write the cropping pattern in tribal community.
- e) Write about cave temple in Maharashtra.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each [20]

- a) Write about Maharashtra a Geographical region: Vidharbha and Marathwada.
- b) Write about a Festival of Diwali and Holi.
- c) Write about warali painting in details.
- d) Explain the process of cultural change.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words. [20]

- a) Explain in detail about Balutedari system in Maharashtra.
- b) Write in detail about Tulja Bhawani of Tuljapur and Khandoba of Jejuri in Maharashtra.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4320

[5808]-743

T.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC1E : Maharashtra - A Culture Region
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) उत्क्रांती
- ब) वारकरी संप्रदाय
- क) मराठी भाषा
- ड) महाराष्ट्रातील औद्योगिकीकरण
- इ) महाराष्ट्र धर्म-संकल्पना

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) समसंस्कृतीकरण म्हणजे काय?
- ब) संस्कृतीचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) किल्ले म्हणजे काय किल्ल्यांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) आदिवासी समाजातील पीक लागवडीविषयी माहिती लिहा.
- इ) महाराष्ट्रातील लेण्यांबद्दल माहिती लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) महाराष्ट्रातील भौगोलिक प्रदेश: विदर्भ आणि मराठवाडा या विषयी माहिती लिहा.
- ब) दिवाळी आणि होळी सणाविषयी माहिती लिहा.
- क) वारली चित्रकले विषयी सविस्तर लिहा.
- ड) सांस्कृतिक बदलाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) महाराष्ट्रातील बलुतेदारी पद्धती सविस्तर विशद करा.
- ब) महाराष्ट्रातील तुळजापूरची तुळजाभवानी आणि जेजुरीच्या खंडोबा यांच्याबद्दल सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4321

[5808]-744

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE - 1C - GG320 (A) : Geography of India - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35201)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write the answer of the questions about 20 words each (any eight) **[16]**

- a) Write the North-South length of India.
- b) Which union territory was formed on october 2019?
- c) Who controls the administrative units of the union territory.
- d) Write any two names of mountain peaks in Himalaya.
- e) Write any two names of plains in india.
- f) Write any two names of west flowing rivers in india.
- g) Write the names of the rivers that originate in Sahyadri mountains.
- h) State two characteristics of Indian climate.
- i) What is soil conservation?
- j) Write two causes of soil degradation.

Q2) Write the answer of the questions about 50 words each (any three) **[18]**

- a) India-Pakistan border relation.
- b) Islands in indian ocean.
- c) Godavari river system.
- d) Importance of forest in terms of environment.

P.T.O.

Q3) Write the answer of the questions about 100 words each (any two) [16]

- a) Explain the geographical importance of peninsular plateaus of India.
- b) Describe the Mahanadi system in detail.
- c) Describe the administrative classification of forests in india.

Q4) Write the answer of the questions about 300 words each (any one) [20]

- a) Name the various river system in India and describe the Ganga river system in detail.
- b) Explain the types of forests in india according to the climatic region.

Total No. of Questions : 4]

P4321

[5808]-744

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE - 1C - GG320 (A) : Geography of India - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) भारताची उत्तर दक्षिण लांबी लिहा.
- ब) ऑक्टोबर 2019 साली कोणत्या केंद्रशासीत प्रदेशाची निर्मिती झाली?
- क) केंद्रशासीत प्रदेशाच्या प्रशासकीय घटकांवर कोणाचे नियंत्रण असते?
- ड) हिमालयातील कोणत्याही दोन पर्वत शिखरांची नावे लिहा.
- इ) भारतातील कोणत्याही दोन मैदानी प्रदेशांची नावे लिहा.
- फ) भारतातील कोणत्याही दोन पश्चिमवाहिनी नद्यांची नावे लिहा.
- य) सह्याद्री पर्वतरांगामध्ये उगम पावणाऱ्या नद्यांची नावे सांगा.
- र) भारतीय हवामानाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ल) मृदा संधारण म्हणजे काय?
- व) मृदा धुपेची दोन कारणे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारत-पाकिस्तान सिमा संबंध.
- ब) भारतातील सागरी बेटे.
- क) गोदावरी नदीप्रणाली.
- ड) वनांचे पर्यावरणाच्या दृष्टीने महत्त्व.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) भारतातील द्विपकल्पीय पठारांचे भौगोलिक महत्व सांगा.
- ब) महानदीप्रणालीचे सविस्तर वर्णन करा.
- क) भारतातील वनांचे प्रशासकीय वर्गीकरण करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) भारतातील विविध नदीप्रणालींची नावे सांगून गंगा नदीप्रणालीचे सविस्तर विवेचन करा.
- ब) हवामान विभागानुसार भारतातील वनांचे प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4322

[Total No. of Pages : 4

[5808]-745

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

GG- 320(A) (DSE - 1C) : Geography of Rural Development - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35202)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.
- 4) Use of map stencil is allowed.

Q1) Write the answers of the questions in about 20 words (any eight) : [16]

- a) Define rural area.
- b) Name any two economic activities of urban regions.
- c) What is rural development?
- d) State any two political causes of rural backwardness
- e) Which Ashram has been founded by Mahatma Gandhi in Wardha Tehsil, Maharashtra.
- f) Name any two methods of water recycling.
- g) Name any two disadvantages of green revolution in rural area.
- h) State any two causes of water pollution.
- i) Give the types of Health centers.
- j) Name any two contagious diseases in India.

Q2) Answer in 50 words each (any three) : [18]

- a) Concept of Development.
- b) Literacy in rural areas.
- c) Causes of water scarcity.
- d) Community Health centers.

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words (any two) : **[16]**

- a) Explain the advantages of green revolution in rural India.
- b) Write a brief note on National Rural Health mission.
- c) Explain in detail the nature and scope of rural development in India.

Q4) Write the answer of questions in 300 words (any one) **[20]**

- a) Explain the causes of backwardness of rural areas in India.
- b) Discuss the causes of regional imbalance in Urban-rural areas of India.

Total No. of Questions: 4]

P4322

[5808]-745

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

GG- 320(A) (DSE - 1C) : Geography of Rural Development - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 8)

[16]

- अ) ग्रामीण क्षेत्र म्हणजे काय?
- ब) शहरी भागातील दोन आर्थिक व्यवसाय सांगा.
- क) ग्रामीण विकास म्हणजे काय?
- ड) भारतातील ग्रामीण भाग मागासलेपणाची दोन राजकीय कारणे लिहा.
- इ) महात्मा गांधीजींनी महाराष्ट्रातील वर्धा येथे कोणता आश्रम स्थापन केला.
- फ) जलपुर्नवापराच्या कोणत्याही दोन पद्धती सांगा.
- य) ग्रामीण मागास झालेले हरितक्रांतीचे दोन तोटे सांगा.
- र) जलप्रदूषणाची दोन कारणे लिहा.
- ल) आरोग्य केंद्राचे प्रकार सांगा.
- व) भारतातील कोणत्याही दोन संसर्गजन्य रोगांची नावे लिहा.

- प्रश्न 2)** प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही 3) [18]
- अ) क्षेत्र विकासाची संकल्पना.
ब) ग्रामीण भागातील साक्षरता.
क) पाणीटंचाईची कारणे.
ड) समुदाय आरोग्य उपकेंद्र.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) [16]
- अ) भारतातील ग्रामीण क्षेत्रात हरितक्रांतीमुळे झालेले फायदे स्पष्ट करा.
ब) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानावर सविस्तर चर्चा करा.
क) भारतीय ग्रामीण विकासाचे स्वरूप वर्णन करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) [20]
- अ) भारतातील ग्रामीण भाग मागासलेपणाची कारणे वर्णन करा.
ब) शहरी-ग्रामीण भागाच्या विकासातील असमतोलाची कारणे सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4323

[5808]- 747

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**Gg : 310(A) : CC1E : Geography of Disaster Management-I
(CBCS 2019 Pattern)(Semester-V) (35204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencils is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer in about 20 words each(any Eight).

[16]

- a) What is Management?
- b) What is disaster management?
- c) Write any two objectives of disaster management.
- d) What is Natural Hazard?
- e) Write any two examples of manmade disaster?
- f) What is disaster?
- g) What is response?
- h) Write any two names of Media?
- i) What is flood?.
- j) Write types of cyclone.

Q2) Answer in about 50 words each(any Three).

[18]

- a) Function of health department in disaster management.
- b) Biological disaster.
- c) Preparedness.
- d) Effect of Hailstorm on Agriculture.

P.T.O.

Q3) Answer in about 100 words each(any Two). **[16]**

- a) Describe post disaster management.
- b) Elaborate the role of media in disaster management.
- c) Explain causes and effects of drought.

Q4) Answer in about 300 words each(any one). **[20]**

- a) Explain in detail of pre-disaster management.
- b) What is cloud burst? Explain causes and effects of cloud burst.

Total No. of Questions : 4]

P4323

[5808] - 747

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

Gg : 310(A) : CC1E : Geography of Disaster Management-I
(CBCS 2019 Pattern)(Semester-V) (35204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- ब) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- क) आपत्ती व्यवस्थापनाची कोणतेही दोन उद्दिष्टे लिहा.
- ड) नैसर्गिक संकट म्हणजे काय ?
- इ) मानवनिर्मित आपत्तीची कोणतेही दोन उदाहरणे लिहा.
- फ) आपत्ती म्हणजे काय ?
- य) प्रतिसाद म्हणजे काय ?
- र) कोणत्याही दोन प्रसारमाध्यमांची नावे लिहा.
- ल) पूर म्हणजे काय ?
- व) आवर्ताचे प्रकार लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) आपत्ती व्यवस्थापनात आरोग्य विभागाची कार्ये.
- ब) जैविक आपत्ती.
- क) सज्जता/पूर्वतयारी.
- ड) गारपीटीचे कृषीवरील परिणाम.

प्र.3) प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) आपत्ती नंतरच्या व्यवस्थापनाचे वर्णन करा.
- ब) आपत्ती व्यवस्थापनात प्रसारमाध्यमांची भूमिका विशद करा.
- क) अवर्षणाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) आपत्तीपूर्व व्यवस्थापनाचे टप्पे स्पष्ट करा.
- ब) ढगफुटी म्हणजे काय? ढगफुटीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4324

[5808]- 748

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC - 1E - GG310(A) : Geography of Tourism-I
(2019 CBCS Pattern)(Semester-V) (35205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil allowed.*

Q1) Write answers of the questions in about 20 words each(any Eight). **[16]**

- a) Write a definition of Tourism.
- b) What is tourist.
- c) State any two physical factors affecting on tourism.
- d) What is health tourism?
- e) What is Eco friendly tourism?
- f) Write two advantages of road transport.
- g) Write any two 'Hill stations' in Himalayas.
- h) Give any two advantages of water transports.
- i) Write the media used for tourism promotion.
- j) Give two examples of sports tourism.

Q2) Write short notes in about 50 words each(any three). **[18]**

- a) Health Tourism.
- b) Air Transport.
- c) Safety of Tourist.
- d) Importance of road transport in Tourism.

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each(any two) **[16]**

- a) Explain the nature of tourism Geography.
- b) Write the historical factors affecting tourism development.
- c) Write a detail note on agrotourism.

Q4) Write the answer of questions in 300 words(any one) **[20]**

- a) Explain the social and cultural factors affecting on tourism developments.
- b) Explain the role of communication in tourism development

Total No. of Questions : 4]

P4324

[5808]- 748

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC - 1E - GG310(A) : Geography of Tourism-I

(2019 CBCS Pattern)(Semester-V) (35205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गूण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सूबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) पर्यटनाची व्याख्या लिहा.
- ब) पर्यटक म्हणजे काय?
- क) पर्यटन व्यवसायावर परिणाम करणारे दोन प्राकृतिक घटक लिहा.
- ड) आरोग्य पर्यटन म्हणजे काय?
- इ) पर्यावरणपुरक पर्यटन म्हणजे काय?
- फ) रस्ते वाहतूकीचे दोन फायदे लिहा.
- य) हिमालयातील दोन थंड हवेची ठिकाणे सांगा.
- र) जलवाहतूकीचे दोन फायदे लिहा.
- ल) पर्यटनाच्या जाहीरातीसाठी वापरले जाणारे माध्यमे लिहा.
- व) क्रिडा पर्यटनाचे दोन उदाहरणे द्या.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) आरोग्य पर्यटन
- ब) हवाई वाहतूक
- क) पर्यटकाची सुरक्षितता
- ड) रस्ते वाहतूकीचे पर्यटनातील महत्व

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पर्यटन भूगोलाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) पर्यटन विकासावर परिणाम करणारे ऐतिहासिक घटक लिहा
- क) कृषी पर्यटनाची थोडक्यात माहिती लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) पर्यटन विकासावर परिणाम करणारे सामाजिक व सांस्कृतिक घटक स्पष्ट करा.
- ब) पर्यटन विकासात दळणवळणाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4325

[Total No. of Pages : 2

[5808]-749

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC - 2C : Research Methodology - I
(2019 Pattern) (Semester -V) (CBCS) (35206)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the questions in 20 words each (Any Five) **[10]**

- a) Write the steps of scientific research.
- b) What is validity in research.
- c) Write the important resources of research.
- d) Write the types of Experimental research design.
- e) What are the fact finding questions.
- f) Write any two characteristics of research.
- g) What is science.

Q2) Write a shrot note in 100 words. (any two) **[10]**

- a) Sampling and importance of sampling in research.
- b) Steps of descriptive research design.
- c) Analysis of data and conclusion in research.

Q3) Answer a questions in 150 words each (any one) **[5]**

- a) Write meaning, defination and characteristics of research.
- b) Write the factors in information of research problem.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4325

[5808]-749

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC - 2C : Research Methodology - I
(2019 Pattern) (Semester -V) (CBCS) (35206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- शास्त्रीय संशोधनाच्या पायऱ्या सांगा.
- संशोधनातील सप्रमाणता म्हणजे काय?
- संशोधनातील महत्वपूर्ण साधने कोणती?
- प्रयोगात्मक पद्धतीचे प्रकार सांगा.
- सत्यशोधक प्रश्न म्हणजे काय?
- संशोधनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- शास्त्र म्हणजे काय?

प्र.2) 100 शब्दात टीपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[10]

- नमूना निवड व त्याचे संशोधनातील महत्त्व
- वर्णनात्मक संशोधन आराखड्याच्या पायऱ्या
- शास्त्रीय संशोधन पद्धतीतील तथ्याचे विश्लेषण व निष्कर्ष

प्र.3) खालील प्रश्नांची 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- संशोधनाचा अर्थ, व्याख्या आणि वैशिष्ट्ये सांगा.
- संशोधन समस्यातील/समस्या सूत्रणातील घटकतत्त्वे सांगा.

[5808]-750

T.Y. B.A.

DSE-1C : राग संगीत गायन (32518) (S5)

(2019 Credit Pattern) (Semester - V)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची
कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1) अ)** या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मध्यलय ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]
ब) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाचा स्वरविस्तार लिहा. [5]
- प्र.2) अ)** यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची आरोह-अवरोह, पकड यासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा. [5]
i) तीव्रा (तेवरा)
ii) जत
iii) अद्धाधुमाळी
- प्र.3) अ)** एका वाक्यात उत्तरे द्या. [8]
i) तोडी (मिया की तोडी) राग कोणत्या थाटात वर्गीकृत केलेला आहे?
ii) मल्हार (मियामल्हार) रागाचा थाट कोणता?
iii) दरबारी कानडा रागाचा थाट कोणता?
iv) अहिर-भैरव रागाचा थाट कोणता?
ब) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]
i) प्रबंध
ii) जाती गायन
iii) वैदिक संगीत
iv) वैदिक काळातील वाद्ये

प्र.4) चरित्र लिहा., (कोणतेही एक)

[10]

- अ) पं. कुमार गंधर्व
- ब) पं. जगन्नाथबुवा पुरोहित
- क) डॉ. गंगुबाई हनगल

प्र.5) निबंध लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) प्राचीन संगीत तज्ञ
- ब) संगीत विषयक प्राचीन ग्रंथ-संगीत रत्नाकर
- क) भरतमुनीकृत नाट्यशास्त्र

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P6792

[5808]-751

[Total No. of Pages : 2

T.Y.B.A.

DSE -2C (32519) (S7) : राग संगीत गायन

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार, या तीन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही
एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35212)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) मारूबिहाग, नंद, मधुवंती, पूरिया यापैकी कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]

ब) या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाचा स्वरविस्तार लिहा. [5]

प्र.2) अ) या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन तालांची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून दोन्ही तालांचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]

i) झपताल

ii) झुमरा

iii) चौताल

प्र.3) अ) एका वाक्यात उत्तरे द्या. [8]

i) तुमरीतील काव्य कोणते रसप्रधान युक्त असते?

ii) पंडित शिवकुमार शर्मा हे कोणते वाद्य वादक म्हणून सुप्रसिद्ध होते?

iii) ध्वनी विविध रूपात संग्रहित करून त्यापासून मूळ ध्वनीचे पुनरुत्पादन करण्याच्या क्रियेला काय म्हणतात?

iv) शामकल्याण रागाचा गान समय कोणता आहे?

ब) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- i) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- ii) पार्श्वगायन
- iii) संगीत आणि अन्य ललित कला

प्र.4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान लिहा. [10]

- i) हिराबाई बडोदेकर
- ii) सुधीर फडके
- iii) पं. हरिप्रसाद चौरसिया

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. [10]

- i) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धती व आधुनिक संगीत शिक्षण पद्धती
- ii) संगीत आणि रस
- iii) संगीत कलेत स्पर्धांचे महत्व

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P6854

[Total No. of Pages : 2

[5808]-752

T.Y. B.A.

G-5 : MUSIC (संगीत सामान्य स्तर)

CC - 1E : Raag Sangeet Gayan

(35213) राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (Semester - V) (32517)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अ) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मध्यलय ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]

ब) शंकरा, रागेश्री, जयजयवंती यापैकी कोणत्याही एका रागाचा स्वरविस्तार लिहा. [5]

प्रश्न 2) अ) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची आरोह-अवरोह, पकड यासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा. [5]

i) एकताल

ii) त्रिताल

प्रश्न 3) अ) एका वाक्यात उत्तरे द्या. [8]

i) शंकरा राग कोणत्या थाटात वर्गीकृत केलेला आहे?

ii) अभ्यासक्रमातील परमेल प्रवेशक रागाचे नाव काय आहे?

iii) शुद्ध राग म्हणजे काय?

iv) ताल म्हणजे काय?

P.T.O.

- ब) टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [12]
- i) प्रबंध
 - ii) निबद्ध गान
 - iii) अनिबद्ध गान
 - iv) संधिप्रकाशित राग

प्रश्न 4) या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान लिहा. [10]

प्रश्न 5) निबंध लिहा (कोणताही एक) [10]

- अ) पार्श्वगायन
- ब) संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- क) पार्श्वसंगीत

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P6784

[Total No. of Pages : 4

[5808]-753

T.Y. B.A.

स्विकल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक

SEC-2C : (32520) तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (32214)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 - 2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी पाच याप्रमाणे समान गुण.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) तबल्यातील प्रमुख घराण्याविषयी लिहा. [5]
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]
- अ) तीनताल
- ब) आडाचौताल
- प्रश्न 3) तबल्याच्या रचनेविषयी लिहा. [5]
- प्रश्न 4) लयकारीचे महत्व याविषयी लिहा. [5]
- प्रश्न 5) निबंध लिहा (कोणताही एक) : [5]
- अ) संगीत गुरुमुखी विद्या
- ब) एकल वादन शैली
- क) साथ संगतीचे तंत्र

P.T.O.

प्रश्न 6) जीवनचरित्र लिहा (कोणतेही एक) :

[5]

अ) उस्ताद झाकीर हुसैन

ब) अहमदजान थिरकवा

क) सामता प्रसाद

Total No. of Questions : 6]

P6784

[5808]-753

T.Y. B.A.

स्किल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक

SEC-2C : (32520) राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (32214)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 - 2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी पाच याप्रमाणे समान गुण.
 - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) मिया मल्हार रागाच्या मध्यलय बंदिशीचे स्वरलेखन करा अथवा मिया मल्हार रागाची माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 2) मारुबिहाग रागाची विस्तृत शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- अ) झुमरा
- ब) त्रिताल
- क) झपताल

प्रश्न 4) व्याख्या लिहा. [5]

- अ) रागजाती
- ब) अनुवादी स्वर
- क) विवादी स्वर
- ड) कणस्वर
- इ) वर्ज्य स्वर

प्रश्न 5) चरित्र लिहा (कोणतेही एक) : [5]
अ) पं. हृदयनाथ मंगेशकर
ब) हिराबाई बडोदेकर
क) हरिप्रसाद चौरसिया

प्रश्न 6) निबंध लिहा (कोणताही एक) : [5]
अ) संगीत स्पर्धाचे महत्व
ब) संगीत मैफील सादरीकरणाचे तंत्र
क) संगीत साधनेचे महत्व

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4326

[Total No. of Pages : 4

[5808]-755

T.Y. B.A. (Semester - V)

PSYCHOLOGY

DSE-1C : Psychological Testing (Theory)

(2019 Pattern) (35221)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words (any four) : **[20]**

- a) What is psychological tests? Discuss the classification of psychological tests.
- b) Define reliability. Discuss the true score of reliability.
- c) Write a short note on convergent validity.
- d) Describe age norms.
- e) Explain group tests.
- f) State the situational norms.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Explain the characteristics of good psychological test.
- b) Explain the test-retest and split-half reliability.
- c) Explain the statistical calculation method of validity.
- d) Discribe types of norms.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words (any one) : **[20]**

- a) State the influencing factors of reliability and What are the reliability improvement techniques?
- b) Define validity. Discuss various types of validity.

Q4) Short notes (any two) : **[10]**

- a) Verbal tests.
- b) Social responsibility norms.
- c) Parallel form reliability.
- d) Construct validity.

Total No. of Questions: 4]

P4326

[5808]-755

T.Y. B.A. (Semester - V)

PSYCHOLOGY

DSE-1C : Psychological Testing (Theory)

(2019 Pattern) (35221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजीचे प्रश्न पहा.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) मनोमापन चाचणी म्हणजे काय? मनोमापन चाचण्यांच्या वर्गीकरणांवर चर्चा करा.
- ब) विश्वसनीयतेची व्याख्या लिहा. विश्वसनीयतेतील सत्य श्रेयांक या वर चर्चा करा.
- क) संलक्षी/अभिसरण यथार्थता यावर टीप लिहा.
- ड) वय मानदंड सविस्तर लिहा.
- इ) समुह चाचणी स्पष्ट करा.
- फ) परिस्थिती जन्य मानदंड स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) चांगल्या मनोमापन चाचणीचे गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) चाचणी पुर्नचाचणी आणि अर्ध विच्छेद विश्वसनीयता स्पष्ट करा.
- क) वैधतेची संख्या शास्त्रीय गुणांक पद्धती स्पष्ट करा.
- ड) मानदंडाचे प्रकार विशद करा.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- अ) विश्वसनियेतवर प्रभाव टाकणाऱ्या घटकां विषयी माहिती लिहा आणि विश्वसनियता प्रबल करण्याचे तंत्र कोणते आहेत.
- ब) 'यथार्थता' व्याख्या लिहा. यथार्थतेचे विविध प्रकारांवर चर्चा करा.

- प्रश्न 4)** टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]
- अ) शास्त्रीक चाचणी
- ब) सामाजिक जबाबदारी मानदंड
- क) समान प्रारूप विश्वसनियता
- ड) सैद्धांतिक/निर्मिती यथार्थता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4327

[5808]-757

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**SEC - 1C : Industrial and Organization Psychology
(2019 Credit Pattern) (Semester -V) (35223)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any Four). **[20]**

- a) Explain Hawthorne studies and their contribution to the field of Industrial and organization Psychology.
- b) Describe the functions of Industrial and organizational Psychology.
- c) Discuss the uses of ability tests in Industrial and organizational Psychology.
- d) Explain the concept of down sizing.
- e) Describe the leadership Styles.
- f) Describe the Goal setting theory of work motivation.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (Any Two). **[20]**

- a) Critically discuss the contribution of Time and motion studies in the development of Industrial and organizational Psychology.
- b) Define Training Needs Assessment ; Explain the sources of training need assessment.
- c) Discuss the sources of employee job Performance evaluation.
- d) Define 'work motivation'. Discuss 'Need Theories' of Work motivation.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words (Any one). **[20]**

a) Define 'Recruitment process' Discuss the various recruitment techniques used by the employees.

b) Discuss Rating and Non-Rating methods of employee evaluation.

Q4) Write short notes (any Two). **[10]**

a) New generation of Industrial and organizational Psychologists

b) Civil Rights Act

c) Democratic leadership

d) X Theory of leadership

Total No. of Questions : 4]

P4327

[5808]-757

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1C : Industrial and Organization Psychology

(2019 Credit Pattern) (Semester -V) (35223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्रात हॉथर्न अभ्यासांचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्रामध्ये क्षमता चाचण्यांचे उपयोग सांगा.
- ड) आकारघट (डाऊन सायझिंग) ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) नेतृत्वशैलीचे वर्णन करा.
- फ) कार्य प्रेरणेची ध्येय न्यायीकरण उपपत्ती विशद करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राच्या विकासात काल-गती अभ्यासाच्या योगदानाची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) प्रशिक्षण गरजांच्या मूल्यमापनाची व्याख्या द्या. प्रशिक्षण गरजांच्या मूल्यमापनाची स्रोते विशद करा.
- क) कर्मचारी कार्य निर्वर्तन मूल्यमापन स्रोतांची चर्चा करा.
- ड) कार्य प्रेरणेची व्याख्या द्या. कार्य प्रेरणेच्या गरजा सिद्धांताची चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भरती प्रक्रियेची व्याख्या द्या. नियोक्त्याद्वारे वापरल्या जाणाऱ्या विविध भरती तंत्राची चर्चा करा.
- ब) कर्मचारी मूल्यमापनाच्या पदनिश्चयन आणि पदनिश्चयन विरहित पद्धतींची सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा.

[10]

- अ) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्रज्ञांची नवी पिढी.
- ब) नागरी हक्क कायदा
- क) लोकशाहीवादी नेतृत्व
- ड) नेतृत्वाचा 'क्ष' सिद्धांत

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4328

[Total No. of Pages : 2

[5808]-758

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 2 C : Personality Development

(2019 Pattern) (Semester - V) (35224) (Credit System)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following (Any One) : **[10]**

- a) Explain stages of personality development as given by Freud and Erikson.
- b) Define Trait. Explain various trait theories.

Q2) Answer the following (Any One) : **[10]**

- a) What is the title of Stephen Covey's best selling book on Self-Improvement? Explain the three habit which take a person from dependence to independence.
- b) Define personality. Explain perceptions about personality.

Q3) Answer the following (Any One) : **[5]**

- a) Explain Emotional deprivation and enumerate its causes.
- b) Explain Stephen Covey's tips on Human Interaction : (Habit 4).

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4328

[5808]-758

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 2 C : Personality Development

(2019 Pattern) (Semester - V) (35224) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]

- अ) व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या फ्रॉईड व एरिकसन यांनी दिलेल्या अवस्थांचे वर्णन करा.
ब) 'गुणतत्त्व' ची व्याख्या लिहा. विविध गुणतत्त्व सिद्धांतांचे वर्णन करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]

- अ) स्टिवन कव्हे यांच्या प्रसिद्ध स्व-सुधार पुस्तकाचे नाव काय? अवलंबन ते स्वावलंबन कडे नेणाऱ्या सवऱ्यांचे वर्णन करा.
ब) व्यक्तिमत्त्व परिभाषित करा. व्यक्तिमत्त्वाबद्दलच्या धारणा स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [5]

- अ) 'भावनिक वंचन' चे वर्णन करा व कारणे लिहा.
ब) स्टिवन कव्हे ने मानवी आंतरक्रिया विषयक दिलेली मार्गदर्शक तत्त्वे लिहा (सवय 4)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4329

[Total No. of Pages : 4

[5808]-759

T.Y. B.A. (Semester - V)

GANDHIAN THOUGHT

**CC-1E : Gandhian Movements and Followers of Gandhism
(2019 Pattern) (CBCS) (General Paper - III) (35233)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following in 50 words each (any three) :

[15]

- a) Briefly explain the nature of champaranya satyagraha.
- b) Briefly explain the background of Kheda satyagraha.
- c) Briefly explain the concept of satyagraha.
- d) Briefly describe the influence of Gandhiji on the life of Acharya Javadekar.
- e) Briefly explain the role of Dada Dharmadhikari about social reconstruction.

Q2) Write short notes on following in 50 words (any three) :

[15]

- a) Satyagraha
- b) Non-cooperation movement
- c) Bhoodan movement - Vinoba Bhave
- d) Social Change Acharya Javadekar
- e) Interfaith Harmony - Dada Dharmadhikari

P.T.O.

Q3) Answer the following in 200 words each (any two) : **[20]**

- a) Explain in detail the background of Khilafat movement.
- b) Explain the influence of Mahatma Gandhi on the life of Vinoba Bhave.
- c) Discuss the interrelationship between Interfaith Harmony and Indian Society.
- d) Explain Jayaprakash Narayan's Concept of Total Revolution.

Q4) Answer the following in 400 words each (any one) : **[20]**

- a) Explain in detail the nature of the Gramadan Movement.
- b) Explain in detail the nature of Dandi March.

Total No. of Questions: 4]

P4329

[5808]-759

T.Y. B.A. (Semester - V)

GANDHIAN THOUGHT

CC-1E : Gandhian Movements and Followers of Gandhism

(2019 Pattern) (CBCS) (General Paper - III) (35233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) चंपारण्य सत्याग्रहाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) खेडा सत्याग्रहाची पार्श्वभूमी थोडक्यात विशद करा.
- क) 'सर्वोदय' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) आचार्य जावडेकरांच्या जीवनावरील गांधीजींचा प्रभाव थोडक्यात सांगा.
- इ) सामाजिक पुर्नरचने संदर्भात 'दादा धर्माधिकारी यांची भूमिका थोडक्यात सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 50 शब्दात टीपा लिहा (कोणत्याही तीन) : [15]

- अ) सत्याग्रह
- ब) असहकार आंदोलन
- क) भूदान चळवळ - विनोबा भावे
- ड) सामाजिक बदल - आचार्य जावडेकर
- इ) सर्वधर्मसमभाव - दादा धर्माधिकारी

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- अ) खिलाफत चळवळीची पार्श्व भूमी सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) विनोबा भावेंच्या जीवनावरील महात्मा गांधीजींचा प्रभाव व स्पष्ट करा.
- क) सर्व धर्मसमभाव व भारतीय समाज यांच्यातील परस्पर संबंधावर चर्चा करा.
- ड) जयप्रकाश नारायण यांची समग्र क्रांतीची संकल्पना विशद करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही 400 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]
- अ) ग्रामदान चळवळीचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) दांडी यात्रेचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4330

[Total No. of Pages : 3

[5808]-760

T.Y. B.A.

CC - 1E : YOG VIDYA - V

(With Practical)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions must be resolved.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any of the following five questions in one sentence. **[5]**

- a) What is the main meaning of Yoga?
- b) What are the names of the two meditative Asanas?
- c) What are the names of the two Bandhas?
- d) What is the type of Halasana?
- e) What are the goals of traditional Yoga?
- f) Who is known as Yogasutrarakar?
- g) Explain the definition of Asanas.

Q2) Write the short note (Any two) : **[10]**

- a) Yam.
- b) Niyam.
- c) Shirshasana.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) Explain traditional Yoga.
- b) Explain the concept of mental health.
- c) Explain the importance of meditation.

Q4) Answer any one of the following questions in detail. **[15]**

- a) Explain the importance of Pranayama by its names.
- b) Explain the importance of Yoga in the development of sports.

P.T.O.

Total No. of Questions: 4]

P4330

[5808]-760

T.Y. B.A.

CC - 1E : YOG VIDYA - V

(With Practical)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या : [5]

- अ) योगाचा प्रमुख अर्थ काय आहे.
- ब) दोन ध्यानात्मक आसनांची नावे सांगा.
- क) दोन बंधाची नावे सांगा.
- ड) हलासनाचा प्रकार कोणता आहे.
- इ) परंपरागत योगाचे उद्दिष्टे कोणते आहे.
- फ) योगसूत्रकार म्हणून कोणास ओळखले जाते.
- य) आसनांची व्याख्या सांगा.

प्रश्न 2) टिपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

- अ) यम.
- ब) नियम.
- क) शिर्षासन.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दात उत्तर द्या. [20]
- अ) परंपरागत योग स्पष्ट करा.
- ब) मानसिक स्वास्थ्य संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) ध्यानाचे महत्व स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या. [15]
- अ) प्राणायामांची नावे सांगून त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
- ब) क्रिडाक्षेत्र विकासात योगशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4331

[Total No. of Pages : 2

[5808]-761

T.Y. B.A. (Part - I)

HISTORY OF CIVILIZATION

CC - 1E : World Civilization and Heritage

(2019 Pattern) (Semester - V) (General paper -III) (35253)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (Any one) **[15]**

a) Write down the types of stone age culture.

OR

b) Narrate the contribution of Egypt civilization.

Q2) Answer the following questions in 300 words. (only one) **[15]**

a) Explain the social and economic life of china civilization.

OR

b) Discuss the contribution of vedic culture.

Q3) Answer the following questions in 200 words. **[20]**

- a) Explain the concept 'Neolithic'
- b) Write short note on mesopotemian culture.
- c) Narrate the Indus valley Town planning.
- d) Write down about the vedic literature.

Q4) Short notes (only four) **[20]**

- a) Define culture
- b) Pyramids of Egypt.
- c) Code of Hummurabi.
- d) Ashram Vyavstha.
- e) Mosepotemian culture.
- f) Indra god.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4331

[5808]-761

T.Y. B.A. (Part - I)

HISTORY OF CIVILIZATION

CC - 1E : World Civilization and Heritage

(2019 Pattern) (Semester - V) (General paper -III) (35253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) अश्मयुगीन संस्कृतीचे प्रकार लिहा.
किंवा
ब) इजिप्त संस्कृतीचे योगदान सांगा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) चीन संस्कृतीतील सामाजिक व आर्थिक जीवन स्पष्ट करा.
किंवा
ब) वैदिक संस्कृतीच्या योगदानाची चर्चा करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. [20]
अ) नवाश्मयुग ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) मेसोपोटेमियन संस्कृतीवर थोडक्यात टिप लिहा.
क) सिंधु संस्कृतीच्या नगररचनेबद्दल सांगा.
ड) वैदिक साहित्याची माहिती लिहा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) संस्कृतीची व्याख्या
ब) इजिप्तचे पिरॅमिड्स
क) हम्मुराबीची कायदेसंहिता
ड) आश्रमव्यवस्था
इ) मेसोपोटेमियन संस्कृती
फ) इंद्र देवता

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6855

[5808]-762

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

HOME ECONOMICS - G 3

CC - 1E : SOCIAL CHANGE IN SOCIOLOGY - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write the answers to the following question in 20 words each. (Any Eight): **[16]**

- a) Describe the types of social change.
- b) What is the origin of social change?
- c) What is linear transformation?
- d) State the two features of social change.
- e) Explain the types of social classification.
- f) State the two characteristics of the society.
- g) What is Modern Society?
- h) Explain the three types of debt ideas in Traditional Society.
- i) What is the process of social change?
- j) Explain the factors that affect the process of social change.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each (Any Four): **[16]**

- a) Explain the types of social change?
- b) Explain the importance of social change?
- c) Explain the meaning and concept of society?
- d) Explain the types of society?
- e) Explain the how education brings about social change?
- f) Explain the how political factors contribute to social change?

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (Any Three):
[18]

- a) Explain the features of social change?
- b) Explain the features of modern society?
- c) Explain the Natural factors are responsible for bringing about social change?
- d) Explain the importance of technology in social Transformation?

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (Any Two):
[20]

- a) What is social change? Explain the causes of social change.
- b) What is traditional society? Explain the characteristics of traditional society.
- c) Explain the contribution of economic and cultural factors in social change.

Total No. of Questions : 4]

P6855

[5808]-762

T.Y. B.A.

HOME ECONOMICS - G 3

CC - 1E : SOCIAL CHANGE IN SOCIOLOGY - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाचे प्रकार सांगा.
- ब) सामाजिक परिवर्तनाचा उगम कशातून झालेला आहे?
- क) रेषात्मक परिवर्तन म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक परिवर्तनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) सामाजिक वर्गीकरणाचे प्रकार सांगा.
- फ) समाजाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) आधुनिक समाज म्हणजे काय?
- र) परंपरागत समाजव्यवस्थेतील तीन प्रकारच्या ऋण कल्पना सांगा.
- ल) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रिया म्हणजे काय?
- व) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रियेवर परिणाम करणारे घटक सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाचे प्रकार स्पष्ट करा?
- ब) सामाजिक परिवर्तनाचे महत्व स्पष्ट करा?
- क) समाजाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा?
- ड) समाजाचे प्रकार स्पष्ट करा?
- इ) शिक्षणाने सामाजिक परिवर्तन कसे घडून येते ते स्पष्ट करा.
- फ) सामाजिक परिवर्तनास राजकीय घटक कसा कारणीभूत आहे, हे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?
- ब) आधुनिक समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?
- क) सामाजिक परिवर्तन घडवून आणण्यात नैसर्गिक घटक जबाबदार आहेत स्पष्ट करा?
- ड) तांत्रिक घटकाचे सामाजिक परिवर्तनातील महत्त्व स्पष्ट करा?

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय? सामाजिक परिवर्तनाची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) परंपरागत समाज म्हणजे काय? परंपरागत समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक परिवर्तनात आर्थिक घटक व सांस्कृतिक घटकाचे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4332

[Total No. of Pages : 2

[5808]-763

T.Y. B.A

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1C S-3 : International Organization

(CBCS - 2019 Pattern) (Semester - V) (35271) (New Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any three): **[15]**

- a) What are the objectives of U.N.?
- b) State the importance of General Assembly.
- c) Explain the Enforcement action by U.N.
- d) State the objectives of W.T.O.
- e) Explain the functions of W.H.O.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any one). **[15]**

- a) Explain in detail the Structure, Power and functions of Security Council.
- b) Describe in detail the aims and objectives of W.H.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Explain the structure and role of the Economic and Social Council.
- b) Describe the U.N. role in maintaining International Peace and Security.
- c) Evaluate the performance of W.T.O.
- d) What are the Hindrances/Problems of Human Right Protection?

Q4) Write short notes (any four): **[20]**

- a) Origin of U.N.
- b) Peaceful settlement of Disputes.
- c) U.N. and Human Rights.
- d) WTO and India.
- e) Structure of W.H.O.
- f) Veto.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4332

[5808]-763

T.Y. B.A

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1C S-3 : International Organization

(CBCS - 2019 Pattern) (Semester - V) (35271) (New Course)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
अ) संयुक्त राष्ट्राची उद्दिष्टे कोणती?
ब) महासभेचे महत्त्व सांगा.
क) संयुक्त राष्ट्राची कार्यवाहीची कृती स्पष्ट करा.
ड) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे सांगा.
इ) जागतिक आरोग्य संघटनेची कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) सुरक्षा परिषदेची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
ब) जागतिक आरोग्य संघटनेचे हेतू आणि उद्दिष्टे सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) [20]
अ) आर्थिक व सामाजिक परिषदेची किंवा मंडळाची रचना व भूमिका स्पष्ट करा.
ब) आंतरराष्ट्रीय शांतता व सुरक्षा टिकविण्यातील संयुक्त राष्ट्राची भूमिका विशद करा.
क) जागतिक व्यापार संघटनेच्या कामगिरीचे मुल्यमापन करा.
ड) मानवी हक्कांच्या संरक्षणातील अडथळे किंवा समस्या कोणते आहेत?
- प्र.4)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) युनोचा उदय
ब) प्रश्न सोडविण्याचे शांततामय मार्ग
क) संयुक्त राष्ट्र आणि मानवी हक्क
ड) जागतिक व्यापार संघटना आणि भारत
इ) जागतिक आरोग्य संघटनेची रचना
फ) नकाराधिकार

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4333

[Total No. of Pages : 4

[5808]-764

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2C S-4 : Contemporary Warfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35272)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) [$3 \times 5 = 15$]

- i) Explain the functions of War.
- ii) Explain the meaning and concept of chemical warfare.
- iii) What are Low Intensity Conflicts?
- iv) State the and Consequences of War.
- v) State the Principles of Guerilla Warfare.

Q2) Answer the following question in 300 words each (Any one) [$1 \times 15 = 15$]

- i) Explain in detail Evolution of Conventional Warfare.
- ii) Explain in detail Meaning and Concept of Insurgency.

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two) [$2 \times 10 = 20$]

- i) State the Aim & Objectives of Chemical Warfare.
- ii) State the Aim & Objectives of Biological Warfare.

P.T.O.

- iii) Explain in detail Strategy of Counter Insurgency.
- iv) Explain in detail Elements Insurgency.

Q4) Write short notes (any four)

[4 × 5 = 20]

- i) Chemical Warfare
- ii) Counter Insurgency
- iii) Contemporary Warfare
- iv) Conventional Warfare
- v) Defence
- vi) Security

Total No. of Questions: 4]

P4333

[5808]-764

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2C S-4 : Contemporary Warfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
- 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [3 × 5 = 15]

- अ) युद्धाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) रासायनिक युद्धाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) कमी तीव्रता संघर्ष म्हणजे काय?
- ड) युद्धाचे परिणाम सांगा.
- इ) गनिमी युद्धाची मुलतत्त्वे सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [1 × 15 = 15]

- अ) पारंपारिक युद्धाची उत्क्रांती सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) बंडखोरीचा अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 10 = 20]

- अ) रासायनिक युद्धाचे ध्येय आणि उद्दिष्टे सांगा.
- ब) जैविक युद्धाचे ध्येय आणि उद्दिष्टे सांगा.

- क) प्रती विप्लवाची युद्धनीती सविस्तर स्पष्ट करा.
ड) बंडखोरीचे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[4 × 5 = 20]

- अ) रासायनिक युद्ध
ब) प्रती विप्लव
क) समकालीन युद्धपद्धती
ड) पारंपारिक युद्धपद्धती
इ) संरक्षण
फ) सुरक्षा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4334

[5808]-765

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

**CC1E G-3 : India's National Security Policy and Strategy-I
(2019 Pattern) (Semester -V) (35273) (CBCS)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any three) **[15]**

- a) State the Joint Intelligence Committee.
- b) Explain the Scope of National Security.
- c) State the aims of India's Defence Policy.
- d) Explain the meaning of Foreign Policy.
- e) State the importance of National Security.

Q2) Answer the following questions in 300 words each. (Any one) **[15]**

- a) Evolution of India's Defence policy.
- b) Explain the Basic principles of India's Foreign Policy.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) **[20]**

- a) Explain the determinants of India's foreign Policy.
- b) State the linkage between Foreign and Defence policy.
- c) Explain the objectives of India's Defence policy.
- d) Evolution of India's Foreign policy.

Q4) Write short notes (Any four) **[20]**

- a) Defence policy.
- b) National intelligence Grid make after Kargil.
- c) Foreign policy.
- d) Concept of India's National Security.
- e) National Security Council after 1990.
- f) National Security.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4334

[5808]-765

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC1E G-3 : India's National Security Policy and Strategy-I

(2019 Pattern) (Semester -V) (35273) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) संयुक्त इंटेलिजन्स कमिटी सांगा.
ब) राष्ट्रीय सुरक्षेची व्याप्ती स्पष्ट करा.
क) भारताच्या संरक्षण धोरणाचे हेतू सांगा.
ड) परराष्ट्रीय धोरणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
इ) राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्व सांगा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) भारताच्या संरक्षण धोरणाचे मूल्यमापन करा.
ब) भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाची मुलभूत तत्वे स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचे निर्धारक स्पष्ट करा.
ब) परराष्ट्रीय व संरक्षण धोरणातील संबंध सांगा.
क) भारताच्या संरक्षण धोरणाचे घटक स्पष्ट करा
ड) भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाचे मूल्यमापन करा.
- प्र.4)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) संरक्षण धोरण
ब) कारगिल नंतर राष्ट्रीय इंटेलिजन्स ग्रीड
क) परराष्ट्रीय धोरण
ड) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना
इ) 1990 नंतर राष्ट्रीय सुरक्षा परिषद
फ) राष्ट्रीय सुरक्षा

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4335

[5808]-766

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC - 2C - Human Rights and UN

(2019 Pattern) (Semester - V) (Value/Skill Based Course) (35274)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement.

[5]

- a) When is international peace day celebrated?
 - i) September 11
 - ii) 21st september
 - iii) 25th September
 - iv) 30th September
- b) Eleanor Roosevelt, the first chair of the drafting of the Universal Declaration of Human Rights, was from which country?
 - i) India
 - ii) Pakistan
 - iii) Russia
 - iv) The US
- c) Who gave the United nations a 'Peace Bell' as a gift?
 - i) Kapildev
 - ii) Sachin Tendulkar
 - iii) Vinod Kambli
 - iv) George Bush
- d) Article 76 States which member states constitute the United Nations.
 - i) General Assembly
 - ii) Security council
 - iii) Council of trustees
 - iv) Economic and social
- e) In which year did the world council include human rights?
 - i) 1993
 - ii) 1992
 - iii) 1995
 - iv) 1996

P.T.O.

Q2) Write the answers in 100 words (any three)

[12]

- a) Briefly analyze the universal declaration of Human rights
- b) Explain the relationship between effective remedy rights and the international court of justice.
- c) Explain the importance of the Universal declaration of Human Rights.
- d) Explain the ban on slavery briefly.
- e) Explain briefly what asylum rights are.

Q3) Write the answers in 200 words (any one)

[8]

- a) Explain the technical background of the universal declaration of human rights.
- b) Explain that 'torture is an important aspect of human rights violations'

Total No. of Questions : 3]

P4335

[5808]-766

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC - 2C - Human Rights and UN

(Pattern 2019) (Semester - V) (Value/Skill Based Course) (35274)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून विधाने परत लिहा.

[5]

अ) 'आंतरराष्ट्रीय शांतता दिवस' कधी साजरा केला जातो.

- i) 11 सप्टेंबर ii) 21 सप्टेंबर
iii) 25 सप्टेंबर iv) 30 सप्टेंबर

ब) मानव अधिकारांचा वैश्विक जाहीरनामा मसुदा समितीच्या पहिल्या अध्यक्ष एलिनोर रूझवेल्ट या कोणत्या देशाच्या होत्या?

- i) भारत ii) पाकिस्तान
iii) रशिया iv) अमेरिका

क) संयुक्त राष्ट्रांना 'शांतता घंटा' भेट स्वरूपात कोणी दिली?

- i) कपिलदेव ii) सचिन तेड्डलकर
iii) विनोद कांबळी iv) जॉर्जबुश

ड) कलम 76 नुसार सदस्य राष्ट्रांनी संयुक्त राष्ट्र संघटनेमध्ये कोणता विभाग निर्माण केला.

- i) आमसभा ii) सुरक्षा परिषद
iii) विश्वस्त परिषद iv) आर्थिक आणि सामाजिक

इ) जागतिक परिषदेने मानव अधिकार कोणत्या वर्षी समाविष्ट केले?

- i) 1993 ii) 1992
iii) 1995 iv) 1996

प्र.2) 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[12]

- अ) मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक घोषणेचे विश्लेषण थोडक्यात करा.
- ब) प्रभावी उपाय हक्क व आंतरराष्ट्रीय न्यायालय यांचे संबंध स्पष्ट करा.
- क) मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक घोषणेचे महत्त्व सांगा.
- ड) गुलामगिरी बंदी थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) आश्रय अधिकार म्हणजे काय ते थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[8]

- अ) मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा याची तांत्रिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- ब) 'यातना हा मानव अधिकारांच्या उल्लंघनातील एक महत्वाचा पैलू आहे' स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4646

[Total No. of Pages : 3

[5808]-767

T.Y. B.A.

G - III : COMMERCE

**CC - 1E : Financial Accounting and Computerized Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35293)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks by selecting proper words from brackets: **[7]**

- a) Cost classification can be done _____ (two ways, three ways, four ways, several ways).
- b) Costing refers to the techniques and process of _____ (ascertainment of cost, allocation of cost, apportion of cost, distribution of cost).
- c) Direct expenses are also called _____ (major expenses, chargeable expenses, overhead expenses, sundry expenses).
- d) Warehouse rent is a part of _____ (Prime cost, Factory cost, distribution overhead, Production overhead).
- e) Which one of the following is not considered for preparation of cost sheet? (Factory cost, Goodwill written off, Selling cost, Labour cost).
- f) Tender is an _____ (estimation of profit, value of finished goods value of goods transport, value of stock)
- g) Total of all direct cost is termed as _____ (prime cost, works cost, cost of sale, cost of production)

P.T.O.

B) State the following statements are true or false: [7]

- a) Continuous stock tacking is an integral part of perpetual inventory system.
- b) ABC analysis is popularly known as “Always Better Control”.
- c) Cost is the amount of notional expenditure incurred on or attributable to a specified thing or activity.
- d) Reduction in cost is one of the Advantages of cost accounting.
- e) Works cost = prime cost + office and administrative expenses.
- f) Computerised accounting is an economical and time saving method.
- g) A computer is an electric device.

Q2) Prepare cost sheet from the following particulars: [14]

Raw material purchased	₹ 2,40,000
Freight charges	₹ 20,000
Wages paid	₹ 70,000
Direct expenses	₹ 50,000
Factory expenses	₹ 74,000
General and Administrative expenses	₹ 17,000
Selling and distribution expenses	₹ 20,000

Profit 20% on cost. Raw material opening stock ₹ 30,000 & closing stock ₹ 40,000.

OR

Define costing and explain the advantages of costing.

Q3) Explain the difference between Financial Accounting and Cost Accounting. **[14]**

OR

Draft a format for Purchase Requisition and explain in details the Purchase Requisition.

Q4) Write short note on (any two): **[14]**

- a) Cost Accounting.
- b) Scope of Cost Accounting.
- c) Purchase order.
- d) Features of Computer System.

Q5) a) What is material control? Explain the need and essentials of material control. **[14]**

OR

b) Explain ABC Analysis with details of procedure and advantages of ABC Analysis.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4336

[5808]-768

T.Y. B.A.

EDUCATION

**CC - 1D : Teaching Learning Process
(2019 Pattern) (Semester - V) (35303)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each. (Any three) **[15]**

- a) Write the nature of trial and error method.
- b) What are the steps of project method.
- c) Write the nature of learning.
- d) Explain the meaning of teaching.
- e) Explain the concept of higher education.

Q2) Answer the following questions in 100 words each. (Any two) **[20]**

- a) Explain the merits and limitations of discussion method.
- b) Write the nature of Insight learning and explain the merits of this method.
- c) Explain an impact of globalization on higher education.
- d) Explain the merits and limitations of demonstration method.

Q3) Answer any one question in 300 words. **[20]**

- a) What are the problems in higher education? Suggest remedies to overcome these.
- b) Explain the nature, merit, limitation, and importance of classical conditioning method.

Q4) Write short notes in 50 words each. (Any three) **[15]**

- a) Meaning of higher education.
- b) Concept of action research.
- c) Characteristics of learning process.
- d) Quality in higher education.
- e) Challenges in higher education.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4336

[5808]-768

T.Y.B.A.

EDUCATION

CC - 1D : Teaching Learning Process
(2019 Pattern) (Semester - V) (35303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) प्रयत्न प्रमाद पद्धतीचे स्वरूप लिहा.
ब) प्रकल्प पद्धतीचे टप्पे कोणते?
क) अध्ययनाचे स्वरूप लिहा.
ड) अध्यापनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
इ) उच्च शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) चर्चा पद्धतीचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
ब) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन पद्धतीचे स्वरूप सांगून फायदे स्पष्ट करा.
क) जागतिकीकरणाचा उच्च शिक्षणावरील परिणाम स्पष्ट करा.
ड) दिग्दर्शन पद्धतीचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) उच्च शिक्षणातील समस्या कोणत्या? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
ब) अभिजात अभिसंधान पद्धतीचे स्वरूप, फायदे, मर्यादा व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) उच्च शिक्षणाचा अर्थ
ब) कृती संशोधनाची संकल्पना
क) अध्ययन प्रक्रीयेची वैशिष्ट्ये
ड) उच्च शिक्षणातील गुणवत्ता
इ) उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4337

[Total No. of Pages : 2

[5808]-769

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC1E - MG - 5 : Group Theory

(2019 Pattern) (Semester -V) (35313)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following. **[10]**

- a) On \mathbb{Z}^+ we define an operation '*' by $a * b$ equals the smaller of a and b , or the common value if $a = b$. Is $*$ a binary operation? Justify.
- b) Is the set of all 2×2 matrices under matrix multiplication a group? Justify.
- c) If G is a group with binary operation $*$ and $a, b \in G$ then prove that $a * x = b$ and $y * a = b$ have unique solutions x and y in G .
- d) Is S_3 cyclic? Justify.
- e) State Lagrange theorem for finite groups.
- f) Using Division Algorithm find the quotient and remainder when -38 is divided by 7 .
- g) Define index of a subgroup H in a group G .

Q2) Attempt any four of the following. **[20]**

- a) Write the group composition table for \mathbb{Z}_4 and Klein 4 group. Are the two groups isomorphic? Justify.
- b) Let $*$ be defined on \mathbb{Q}^+ by $a * b = ab/2$. Prove that \mathbb{Q}^+ with the operation $*$ is a group.
- c) Prove that in a group G with binary operation $*$ identity is unique. Also prove that for every $a \in G \exists$ unique a' in G such that $a' * a = a * a' = e$.
- d) Prove that a subset H of a group G is a subgroup of G if and only if
 - i) H is closed under the binary operation of G .
 - ii) The identity element e of G is in H .
 - iii) For all $a \in H$ it is true that $a^{-1} \in H$.
- e) If r and s are relatively prime and if r divides sm , then prove that r must divide m .
- f) Find all generators of \mathbb{Z}_{18} with respect to addition.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

- a) Prove that intersection of two subgroups H and K of G is a subgroup of G. Is the union of H and K also a subgroup of G?
- b) List all elements of the Dihedral group D_4 . Is D_4 abelian? Justify.
- c) Prove that every subgroup of an abelian group is normal.
- d) Suppose $A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$ and

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 3 & 1 & 4 & 5 & 6 & 2 \end{pmatrix}, \tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 2 & 4 & 1 & 3 & 6 & 5 \end{pmatrix}$$

Compute $\tau^2\sigma$.

- e) Consider the group S_8 . Compute
 - i) $(1, 3, 6)(2, 8)(4, 7, 5)$
 - ii) $(2, 8)(1, 3, 6)(4, 7, 5)$
- f) Find all partitions of \mathbb{Z}_6 into cosets of the subgroup $H = \{0, 3\}$.

Q4) Attempt any two of the following. **[20]**

- a) Let H be a subgroup of a group G. Prove that left coset multiplication is well defined by the equation $(aH)(bH) = (ab)H$ if and only if H is a normal subgroup of G.
- b) State and prove the fundamental Homomorphism theorem for groups.
- c) Compute :

i) $(\mathbb{Z}_4 \times \mathbb{Z}_6) / \langle (0,1) \rangle$

ii) $(\mathbb{Z}_4 \times \mathbb{Z}_6) / \langle (0,2) \rangle$

- d) Prove that the subgroups of \mathbb{Z} under addition are precisely the groups $n\mathbb{Z}$ under addition for $n \in \mathbb{Z}$.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4338

[Total No. of Pages : 2

[5808]-771

T.Y.B.A.

ENGLISH

DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE

DSE-1C : Appreciating Novel

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35331)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Three of the following questions. **[15]**

- a) Do you think that a Novel as a literary genre became popular during the eighteenth century? Explain in detail.
- b) Define characterization. What are the distinct types of characters?
- c) What is plot? Discuss various types of plot.
- d) Comment on the use of Narrative techniques in Novel.
- e) "Point of view is the 'eye' or 'narrative voice' through which you tell a story". explain in detail.

Q2) Attempt short notes on any Three of the following: **[15]**

- a) Historical Novel
- b) Science Fiction.
- c) Satire
- d) picaresque Novel
- e) Psychological Novel.

Q3) Attempt any Three of the following questions: **[15]**

- a) Explain the theme of human relationship in Silas Marner.
- b) Analyse various symbols used in the novel Silas Marner.
- c) Attempt a character sketch of Godfrey.
- d) Discuss the plot of the novel Silas Marner.
- e) Elaborate the role of Silas Marner as a protagonist.

P.T.O.

Q4) Attempt any three of the following questions: **[15]**

- a) Discuss point of view in *Silas Marner*.
- b) Elaborate Nancy as a flat character.
- c) Explain the metaphor “insect like existence” with reference to Silas’ life.
- d) Discuss the theme of indulgence versus discipline in the novel of *Silas Marner*.
- e) How do you see an ideal daughter in *Eppie*?

Q5) Attempt any one of the following questions. **[10]**

- a) What is the symbolic importance of “spiritual gain and material loss” in *Silas Marner*.
- b) Comment on the conflict in the novel *Silas Marner*.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4339

[Total No. of Pages : 2

[5808]-772

T.Y.B.A.

ENGLISH : DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE

DSE-2C : Introduction to Literary Criticism

(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (Old - Special Paper - IV)

(35332)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in about 50 to 60 words each (any two).[10]

- a) Define the term criticism and state its functions.
- b) What are the different functions of a literary critic?
- c) What is Biographical criticism?
- d) Elaborate historical criticism as one of the types of criticism.

Q2) Answer the following questions in about 50 to 60 words each (any two).[10]

- a) What is literature of knowledge?
- b) What values does literature of power contain?
- c) "A critic should be a master of his craft", discuss.
- d) Discuss critic as a generalizer.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each (any two). [20]

- a) Comment on Aristotle's theory of imitation.
- b) Discuss Longinu's five sources of sublimity.
- c) Explain Dryden's definition of play.
- d) How does Johnson defend Shakespeare?

Q4) Answer the following questions in about 150 words each (Any Two): [20]

- a) How does Wordsworth define poetry?
- b) Examine Coleridge's distinction between fancy and imagination.
- c) Discuss Arnold's Real Estimate of poetry.
- d) Justify Wordsworth as a romantic critic.

Q5) Write short notes on the following (Any Two): [10]

- a) Critic as a judge.
- b) Qualifications of a critic.
- c) Sociological Criticism.
- d) Johnson as a critic of Shakespeare.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4340

[5808]-773

T.Y.B.A.

ENGLISH

SEC - 1 C : Enhancing Employability Skills

(2019 Pattern) (Semester - V) (Old G-III) (35333)

**Prescribed Text : Aspirations : English for Careers (Board of Editors
- Orient Black Swan)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Choose the correct alternatives. (Any ten)

[10]

- a) Creative writing has the potential to improve _____.
 - i) Communicative abilities
 - ii) Critical thinking
 - iii) Imaginative potential
 - iv) All the above
- b) Figurative language can be used in any type of writing.
 - i) True
 - ii) False
- c) What is one element that will help to establish the tone of your paper?
 - i) editing
 - ii) paragraphs
 - iii) word count
 - iv) word choice
- d) What is the tone of the story?
 - i) The setting
 - ii) The word choice
 - iii) Author's feeling towards the story
 - iv) Reader's feeling towards the story

P.T.O.

- e) What do you need to consider when writing a story?
- i) Teacher
 - ii) Audience
 - iii) Classmates
 - iv) Yourself
- f) Online creative writing does not involve _____.
- i) Ad writing
 - ii) Blogs
 - iii) Vlogs
 - iv) Newspaper Reports
- g) Good writers are great readers. This statement is _____.
- i) True
 - ii) False
 - iii) Partially True
 - iv) Mostly True
- h) Translation from one language to another is called _____.
- i) Intralingual
 - ii) Intersemiotic
 - iii) Pronunciation
 - iv) Interlingual
- i) _____ is the study of sign and sign systems in language.
- i) Semiotics
 - ii) Psychology
 - iii) Pragmatics
 - iv) Geology

- j) Journalism _____.
- i) Reading
 - ii) Editing
 - iii) The writing of newspapers, magazines and news to be broadcast.
 - iv) Violent news story
- k) What do you need to avoid when writing a story?
- i) Clear concise writing
 - ii) A lead
 - iii) Using second or third person
 - iv) Long paragraphs
- l) The title of a newspaper article is called a _____.
- i) source
 - ii) headline
 - iii) citation
 - iv) article
- m) Which of the following is not a feature of academic writing?
- i) Fixed format
 - ii) Formal language
 - iii) Short forms
 - iv) Referencing
- n) Which of the following is not a function of journalism?
- i) Information
 - ii) Education
 - iii) Entertainment
 - iv) Legislation

Q2) Attempt any one of the following in about 150 words each **[10]**

- a) Explain the purpose of a cover letter and what should a cover letter include?
- b) Differentiate between Group Discussions and Personal Interview.

Q3) Attempt any three in about 50 words each. **[15]**

- a) Write a short note on English used for customer services.
- b) Explain essential features of sales communication.
- c) Explain the importance of knowing your audience before making your presentation.
- d) Write a short note on the strategies for effective proposal writing.

Q4) Attempt any three of the following in about 50 words each. **[15]**

- a) Bring out elements of communication process.
- b) Describe various types of communication.
- c) Write a short note on soft skills.
- d) Describe briefly the elements of structure of narration.

Q5) Attempt any five of the following. **[20]**

- a) Write an information dialogue between two friends about their favourite movie.
- b) Write a formal dialogue between a teacher and a student about the online teaching-learning process.
- c) Introduce formally your old teacher to your father.
- d) Prepare a text for an oral demonstration to send a What's App message to your friend.
- e) Introduce informally your friend to your brother.
- f) Draft an attractive sales letter for all existing customers of your company highlighting android phone of your choice.
- g) Draft two slides of power point presentation of the topic of your choice.
- h) Draft a brief proposal including Title, contents and Recommendations to be submitted to the principal to provide vaccination to college students.

x x x

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4341

[Total No. of Pages : 1

[5808]-774

T.Y. B.A.

ENGLISH

SEC - 2C : Mastering Life Skills and Life Values

(2019 Pattern) (Semester - V) (35334)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in about 150 words. **[10]**

- a) What is the meaning and nature of 'Life skills'?
- b) Write a short note on 'Significance of life skills'.

Q2) Attempt any one of the following questions in about 150 words. **[10]**

- a) What is decision making skill & how it is applicable in problem solving process?
- b) Explain critical and creative thinking skills.

Q3) Attempt any one of the following questions in about 50 words. **[5]**

- a) Bring out the several techniques to develop interpersonal skills.
- b) How will you manage your stress and emotions in adverse situations.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4342

[Total No. of Pages : 2

[5808]-775

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE - 1C MS - 5 : Metric Spaces

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35341)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following :

[5 × 2 = 10]

- a) Does $d(x, y) = |x^2 - y^2|$ defines a metric on \mathbb{R} ? Justify.
- b) If d_1 and d_2 are metrics on \mathbb{R} , Is $\alpha d_1 + \beta d_2$ also metric on \mathbb{R} ? If yes, what is condition on α and β ?
- c) Give any two examples of closed sub sets in \mathbb{R}_u .
- d) Find boundary points of sets (a, b) and Z in standard metric space \mathbb{R} .
- e) Show that $X = (0, 1)$ is not a complete metric space.
- f) Define dense set in metric space X . Give an example.
- g) Give an example of function which is discontinuous at every point of \mathbb{R} .

Q2) Attempt any FOUR of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Show that arbitrary intersection of closed sets is closed in a metric space (X, d) .
- b) State and prove Bolzano Weierstrass theorem.
- c) Show that \mathbb{R}^n is a complete metric space.
- d) Show that $d(x, y) = |x-y|$ defines a metric on \mathbb{R} .
- e) Let (X, d) be a metric space. Define $\delta(x, y) = \min \{1, d(x, y)\} \forall x, y \in X$. Show that δ is a metric on X .
- f) Find limit point sets of (a, b) , Z , Q , Q^c in \mathbb{R} with standard and discrete metric.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Let X, Y be metric spaces. Let $f: X \rightarrow Y$ be a function, then show that following are equivalent.
 - i) f is continuous at $x \in X$.
 - ii) Given an open set V containing $f(x)$ in Y , we can find an open set u containing x such that $f(u) \subset V$.
- b) Show that composite of continuous functions is continuous.
- c) Let (X, d) be a metric space. Let $x \in X$. If $f, g: X \rightarrow \mathbb{R}$ are continuous at x . Then so are $f + g, fg, \alpha f$ for an $\alpha \in \mathbb{R}$.
- d) Find two closed sets F_1 and F_2 which are disjoint but $d(F_1, F_2) = 0$.
- e) Define distance between two sets in metric space X .
Find $d(A, B)$ if $A = [0, 1]$, $B = (1, 2)$, $X = \mathbb{R}$ with standard metric.
- f) Let $p = (a, b) \in \mathbb{R}^2$ and $A = x$ -axis then find $d_A(p)$

Q4) Attempt any TWO of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) Show that the continuous image of a compact metric space is compact. Give examples.
- b) Which of the following are compact?
 - i) The unit sphere $S^{n-1} = \{x \in \mathbb{R}^n : \|x\| = 1\}$.
 - ii) The hyperbola $x^2 - y^2 = 1$ in \mathbb{R}^2 .
 - iii) The parabola $y^2 = x$ in \mathbb{R}^2 .
 - iv) The ellipse $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ in \mathbb{R}^2 .
- c) Show that \mathbb{R} is connected while \mathbb{R}^* the subset of nonzero real numbers is not connected with respect to standard metric.
- d) Let A, B are connected subsets of X with $A \cap B \neq \emptyset$, then show that $A \cup B$ is connected. Also show that continuous image of connected set is connected.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4343

[Total No. of Pages : 3

[5808]-776

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE 2C - MS - 6 : Ordinary Differential Equations

(2019 Pattern) (Semester - V) (35342)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) Find the general solution of $y'' + 6y' + 5y = 0$.
- b) Show that e^x and e^{-x} are linearly independent solutions of $y'' - y = 0$ on any interval.
- c) Find a particular solution of $y'' - 2y' + y = e^x$.
- d) Find the general solution of $(y'' + y) = 0$.
- e) Find a linear differential equation with real coefficients that is satisfied by $e^{-x} \sin 2x$.
- f) Find the singular points of the differential equation
 $(1 - x^2) y'' - 6xy' - 4y = 0$.
- g) List the roots of the auxiliary equation for a homogeneous linear differential equation with least order and real coefficients that has $2 + xe^x$ as a particular solution.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Explain the method of reduction of order.
- b) Solve the initial value problem $y'' + y = 0$, $y(0) = 0$, $y'(0) = 1$.
- c) Solve the differential equation $y'' + y = \sin x$ using the method of undetermined coefficients.

P.T.O.

- d) Solve the differential equation $y'' + y = \sec x \tan x$.
- e) If $w(t)$ is the Wronskian of two solutions of the homogeneous system of differential equations then prove that $w(t)$ is either indentially zero or how here zero on $[a, b]$.
- f) Evaluate $\frac{1}{D^2 + a^2} \sin bx$ where
- i) $b \neq a$ and ii) $b = a$.

Q3) Attempt any four of the following : **[20]**

- a) Find a homogeneous linear differential equation with real constant coefficients that is satisfied by $y = 4xe^x \sin 2x$.
- b) Classify the singular points in the finite plane of the equation
 $x(x - 1)^2 (x + 2)y'' + x^2 y' - (x^3 + 2x - 1)y = 0$.
- c) Solve the differential equation $(9D^4 + 6D^3 + D^2)_y = 0$.
- d) Find the radius of convergence of the series $\sum_{n=0}^{\infty} 2^n n^2 (x - 1)^n$.
- e) Solve the differential equation $y'' + 4y = 0$ using power series method near the ordinary point $x = 0$.
- f) Solve the system

$$\frac{dx}{dt} = y \text{ and}$$

$$\frac{dy}{dt} = -2x + 3y.$$

Q4) Attempt any two of the following : **[20]**

- a) Solve the system

$$\frac{dx}{dt} = 2x - 5y$$

$$\frac{dy}{dt} = 2x - 4y.$$

b) Solve the system

$$\frac{dx}{dt} = y$$

$$\frac{dy}{dt} = -4x + 4y.$$

c) Find the power series in x for the general solution of

$$(1 + 2x^2)y'' + 6xy' + 2y = 0$$

d) Solve the differential equation

$$y'' - 3y' + 2y = \frac{1}{1 + e^{-x}}$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

P4345

[5808]-779

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

**SEC-1C : FMG-5 : C- Programming
(2019 CBCS Pattern) (Semester -V) (35345)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven

[10]

- a) Which of the following is a valid identifier?
 - i) tax-rate.
 - ii) order flag.
- b) Define string constant.
- c) Suppose a,b,c are integer variables assigned the values a = 8, b = 3 and e = -5. Determine the value of the arithmetic expression (a*e)%b.
- d) A C Program contains the following statements:

```
# include <stdio.h>
int i, j, k;
```

Write an appropriate scanf function to enter numerical values of i, j, k such that i, j, k are decimal integers.
- e) What is the purpose of break statement?
- f) Explain the meaning of following array initialization:

```
charflag [4]= {'T','R','U','E'}.
```
- g) State the general form of while statement.

Q2) Attempt any four questions out of six.

[20]

- a) Write a note on printf () function.
- b) Name and describe the four basic types of constants in C.
- c) Write a note on arithmetic operators in C.
- d) Write a note on getchar and putchar function.

P.T.O.

- e) Write all the syntactic errors in the following program.

```
# include <stdio.h>
include < math.h>
main ()
{
float p,r,n,i,f;
printf (" Please enter a value for (r):);
scanf("%f" , & r)
printf(" Please enter a value for (n):);
scanf("%f" , &n);

i = r/100;
f = p * pow (1+i, n);
printf ("\n the final value of (F): % f" , f);
}
```

- f) Calculate the volume and area of a sphere using the formulas
 $V=4\pi r^3 / 3, A=4\pi r^2$

Q3) Attempt any four questions out of six.

[20]

- Write a note on if -else statement.
- Write a note on functions
- Write a note on one dimensional array.
- Write a note on break and continue statements.
- Write a C program to determine the largest of the three integers.
- Describe the output generated by the following program.

```
# include <stdio.h>
main ()
{
int a;

static char C [ ] = "Program with C can be great fun";
```

```
for (a = 0; c [a] != '\0'; ++a)
if ((a%2) == 0)
printf ("%c %c", c[a], c [a]) ;
}
```

Q4) Attempt any two questions out of four. **[20]**

- a) Write a C program to check whether a given string is a palindrome or not.
- b) Write a loop that will calculate the sum of every third integer beginning with $i = 2$ for all values of i that are less than 100. Write the loop in three different ways
 - i) Using a while statement
 - ii) Using a do while statement
 - iii) Using a for statement
- c) Give a list of commonly used conversion characters in data output with their meaning.
- d) Write a short note on function prototypes.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4346

[5808] - 781

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

STATISTICAL PREREQUISITES(General)
SEC 1C ST-33575: Continuous Distribution and
Tests of Significance
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) Attempt all questions.*
- 2) Figures to the right indicates full marks.*
- 3) Answer should be precise and to the point.*
- 4) Use of non-programmable calculator is allowed.*
- 5) Symbols have their usual meaning.*

Q1) A) Choose correct alternative :

[5×1=5]

- i) Type I error is -
 - a) Accepting H_0 where it is false.
 - b) Rejecting H_0 when it is false.
 - c) Accepting H_0 when it is true.
 - d) Rejecting H_0 when it is true.

- ii) Chi-Square test is used to testing the-
 - a) Symmetry
 - b) Randomness
 - c) Goodness of fit
 - d) Value of arithmetic mean

- iii) For a $N(0,1)$ distribution maximum value of $f(x)$ occurs at
 - a) 1
 - b) 0
 - c) ∞
 - d) $-\infty$

- iv) Rejecting H_0 when H_0 is true leads to-
 - a) Type I error
 - b) Type II error
 - c) Correct decision
 - d) Power to the test

P.T.O.

- v) In Chi-Square test for testing independence of attributes in case of 2×2 contingency table the degree of freedom are-
a) Three	b) Four
c) Two	d) one

B) State whether the following statements are true or false: [5×1=5]

- i) Chi-Square distribution is symmetric.
- ii) Critical region is a region of rejection for H_0 .
- iii) Normal distribution is negatively skewed distribution.
- iv) Distribution function of a continuous random variable takes value between 0 and 1.
- v) In testing of hypothesis null hypothesis can be one sided or two sided.

Q2) Attempt any four of the following: [4×5=20]

- a) State any four properties of the normal distribution.
- b) State-i) Central limit theorem for i.i.d.r.v(CLT).
ii) Weak law of large number(WLLN).
- c) If $X \sim N(3,4)$, obtain,
 - i) $P(X > 5)$
 - ii) $P(2 < X < 6)$
- d) In order to start a new ST bus to certain remote village it is required to get the average fare of Rs.400 daily. Report on number of passenger for 21 days revealed that the average daily collection of fare from the passengers was Rs.390 with standard deviation of Rs.40. Do this data support the demand of people for starting new bus to the village?
- e) Define
 - i) Critical region
 - ii) Level of Significance
- f) Two manufacturers A & B supply piston rods specified diameters to a company. The company is interested in comparing variability of the diameters of the products of these two manufacturers the measurements (in cm) of the diameter of the rod drawn randomly from the rods supplied by A & B are as follow as

diameters of rods supplied by A-

6.4, 6.8, 7.2, 6.6, 7.1, 7.0, 6.5, 7.1, 6.9, 7.3

diameters of rods supplied by B-

6.9, 6.5, 6.6, 7.4, 6.2, 6.8, 7.0, 7.3, 7.1, 7.2, 6.4, 6.7

Q3) Attempt any four of the following.

[4×5=20]

- a) Explain the terms -
 - i) Null Hypothesis and Alternative hypothesis.
 - ii) Type I and Type II error.
- b) Explain the concept of hypothesis and test statistics.
- c) the produce machine of ball bearing is operating properly if the variance of diameter is 1.44 (cm)^2 . A random sample of 14 ball bearing showed variance of 2.08 (cm)^2 . Will you conclude that the machine is operating properly based on these data?
- d) Define normal distribution also state its mean & variance.
- e) A manufacture of ball bearing's guarantees that 2% of items are defective. A sample of 1000 balls bearing gave 25 defective. can we say the products meets guarantee?
- f) A fair coin is tossed 400 times using normal approximation find the probability of getting
 - i) Number of heads between 180 and 215
 - ii) Number of heads less than 185.

Q4) Attempt any two of the following:

[2×10=20]

- a)
 - i) Define continuous type of r.v. using its p.d.f. and also state its property.
 - ii) State situation in which paired t test can be used.
- b) The ability of breaks of two new types of cars was tested by driving the cars at the speed of 60 miles per hour and then applying the breakers. The distance (in feet) required to stop the cars were noted. The result were as follows

Types of the cars	I	II
Number of cars tested	12	15
Average distance (in inches) required to stop	7.8	9.6
S.D. of the distance	2.2	3.5

- i) From the above result will you conclude that average distance required to stop using breakers of two new type of cars are equal? [5]
- ii) Find 99% confidence interval for difference between average distance required to stop the cars of two types. [5]
- c) Various investigations were made for testing the incidence of heavy infections of material parasite plasmodium falciparum in group of children with heterozygotes and group of childrens with the normal homozygotes. The finding in investigations are follow as

Group of children	Heavy infections	Non infected
Children with heterozygotes	18	50
Children with normal homozygotes	62	127

Test whether the heterozygotes are better protected than normal homozygotes from malarial infections.

- d) A sample of 400 electric bulbs from company A gave an average life 1225 hours with a standard deviation 42 hrs. Where as sample of 200 bulbs from company B gave an average life 1265 hrs with a standard deviation 60 hrs can we say that the two companies are producing bulbs of same average life? [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4347

[5808]-782

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

G-3 : LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC - 1E : Logic and Methodology of Science - I

(CBCS 2019 Pattern) (Semester -V) (35363)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain the concept of science.
- b) Explain uniformity of nature.
- c) What is applied science? Give appropriate examples.
- d) What is a working hypothesis?
- e) What is the concept material cause of Aristotle?

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words: **[15]**

- a) Pure sciences
- b) Causal Laws
- c) Efficient cause
- d) Kinds of hypothesis
- e) Concept of Fact

Q3) Answer two of the following questions in 200 words. **[20]**

- a) Explain in detail the difference between common sense and science.
- b) What is the relation between values and science? Explain it.
- c) What is the confirmation of hypothesis?

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) What are the conditions of good hypothesis? Explain in detail.
- b) Explain Mills Theory of causation in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4347

[5808]-782

T.Y. B.A.

G-3 : LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC - 1E : Logic and Methodology of Science - I

(CBCS 2019 Pattern) (Semester -V) (35363)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) विज्ञान ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) निसर्ग एकविधता स्वरूप स्पष्ट करा.
क) उपयोजित शास्त्रे उदाहरण देऊन सांगा.
ड) कामचलाऊ सिद्धांतकल्पना म्हणजे काय?
इ) उपदान कारण ही अॅरिस्टॉटलची संकल्पना काय आहे?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) शुद्ध शास्त्रे
ब) कार्यकारण नियम
क) निमित्त कारण
ड) सिद्धांतकल्पनेचे प्रकार
इ) तथ्य संकल्पना

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) व्यावहारिक ज्ञान व विज्ञान यामधील फरक सविस्तर विशद करा.
ब) मूल्य आणि विज्ञान यातील फरक काय?
क) सिद्धांतकल्पनेच्या निश्चितता म्हणजे काय?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) सिद्धांतकल्पना म्हणजे काय सांगून सिद्धांतकल्पनेच्या उचित अटी कोणत्या हे सविस्तर विशद करा.
ब) मिल्लची कारण संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4348

[Total No. of Pages : 3

[5808]-783

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 1C : Fundamental Principles of Social Research
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (Special Paper - III) (35371)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any 3) : **[15]**

- a) Write the meaning and significance of social research.
- b) Explain the types of social research.
- c) Differentiate between primary data and secondary data.
- d) Importance of confidentiality in social research.
- e) Discuss the positivist approach in Social research.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any 3) : **[15]**

- a) Write in brief about Interpretative Research.
- b) Why is Hypothesis required?
- c) What is sampling error?
- d) State the need for research design.
- e) Explain briefly the feminist approach.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any 2) : **[20]**

- a) State the nature of ethics in social research.
- b) What are the different types of Hypothesis?
- c) Write the merits and limitations of Random sampling.
- d) Describe the Exploratory Research Design.

Q4) Answer the following question in 300 words (any 1) : **[20]**

- a) Describe in detail the purpose and types of sampling techniques.
- b) Elaborate the steps in social research.

P.T.O.

Total No. of Questions: 4]

P4348

[5808]-783

T.Y. B.A.

समाजशास्त्र

(DSE - 1C) : सामाजिक संशोधनाची मूलभूत तत्वे
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (Special Paper - III) (35371)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा लिहा. [15]

- अ) सामाजिक संशोधनाचा अर्थ व महत्व.
ब) सामाजिक संशोधनाचे प्रकार.
क) प्राथमिक माहिती व दुय्यम माहिती यातील फरक.
ड) सामाजिक संशोधनातील गोपनीयतेचे महत्व.
इ) सामाजिक संशोधनातील प्रत्यक्षवादी दृष्टीकोन.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3) [15]

- अ) अन्वयार्थक दृष्टीकोनाविषयी थोडक्यात स्पष्टीकरण लिहा.
ब) सामाजिक संशोधनात गृहीतकृत्याची गरज का असते?
क) नमुनानिवडीतील त्रुटी/दोष म्हणजे काय?
ड) संशोधन आराखड्याची गरज थोडक्यात सांगा.
इ) स्त्रीवादी दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) [20]
- अ) सामाजिक संशोधनातील नितीतत्वांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) गृहीतकृत्यांचे विविध प्रकार कोणते आहेत?
- क) यादृच्छिक नमुनानिवडीचे गुण व मर्यादा लिहा.
- ड) अन्वेषणात्मक संशोधन आराखड्याचे वर्णन करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) नमुनानिवड तंत्राचा उद्देश व प्रकार सविस्तरपणे वर्णन करा.
- ब) सामाजिक संशोधनातील पायऱ्या विस्तृत करा.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4349

[5808]-784

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE -2C : Contemporary Indian Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35372)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note on (Any three). [15]

- a) Land acquisition.
- b) Rural Employment.
- c) Green Revolution.
- d) Globalization.
- e) Planned Development.

Q2) Answer the following questions in 50 words each. (any three) [15]

- a) Explain the Nehru's views on nation building
- b) Elaborate nature of Indian Democracy.
- c) Explain Nature of Globalization in India.
- d) Discuss the impact of green revolution on agriculture.
- e) Explain the view of Dr. Ambedkar on Nation building.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any two). [20]

- a) Elaborate the strength's and weakness of Indian democracy.
- b) Explain impact of globalization on the public Health sector.
- c) Write the relationship between land acquisition and displacement.
- d) Explain the role of constitution in social change.

Q4) Answer the following question in 300 words each (any one) [20]

- a) Elaborate issues of Diversity and justice in India.
- b) Explain farmers suicide and farmers agitations in Post Independence India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4349

[5808]-784

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE -2C : Contemporary Indian Society
(CBCS 2019Pattern) (Semester - V) (35372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) जमिनअधिग्रहण
ब) ग्रामीण रोजगार
क) हरीतक्रांती
ड) जागतिकीकरण
इ) नियोजित विकास

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) राष्ट्रबांधणी संबंधी नेहरूंचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
ब) भारतीय लोकशाहीचे स्वरूप विशद करा.
क) भारतातील जागतीकिकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) हरित क्रांतीचे शेतीवरील परिणामांची चर्चा करा.
इ) डॉ. आंबेडकरांचे राष्ट्रबांधणी वरील विचार स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भारतीय लोकशाहीची बलस्थाने आणि मर्यादा विशद करा.
ब) सार्वजनिक आरोग्यक्षेत्रावर जागतीकिकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
क) जमिन अधिग्रहण आणि विस्थापितामधील संबंध लिहा.
ड) सामाजिक बदलामध्ये संविधानाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [20]

- अ) भारतातील विविधता आणि न्यायाच्या प्रश्नांना विशद करा.
ब) स्वातंत्र्योत्तर भारतातील शेतकरी आत्महत्या आणि शेतकरी आंदोलने स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4350

[Total No. of Pages : 2

[5808]-785

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**CC - 1E - G - 3: Crime and Society
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any three) **[15]**

- a) Marxist Approach Crime.
- b) Parole
- c) Open prison
- d) Criminalization of politics
- e) Female foeticide

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three). **[15]**

- a) Explain the role of media in crime.
- b) Explain the Method of probation.
- c) Explain Howard Becker labelling Theory.
- d) Explain environmental crime.
- e) Explain crime against SCs.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Explain meaning of terrorism, describe the causes of terrorism.
- b) Explain the causes of crime against women.
- c) Elaborate cyber crime.
- d) Explain characteristics of crime.

Q4) Answer the following questions in 300 words (any one). **[20]**

- a) Define Juvenile delinquency and describe causes of Juvenile delinquency.
- b) Define crime & Explain causes of crime.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4350

[5808]-785

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC - 1E - G - 3: Crime and Society
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35373)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]
- अ) गुन्हाचा मार्क्सवादी दृष्टीकोन
ब) अभिवचन (पॅरोल)
क) खुले कारागृह
ड) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण
इ) स्त्री भ्रूण हत्या
- प्र.2)** खालील 3 प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]
- अ) गुन्हा आणि प्रसार माध्यमाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) परीविक्षा पद्धत स्पष्ट करा.
क) हावर्ड बेकर यांचा लेबलिंग सिद्धांत स्पष्ट करा.
ड) पर्यावरणीय गुन्हे स्पष्ट करा.
इ) जातीविरुद्ध गुन्हे स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) दहशतवादाचा अर्थ सांगून दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.
ब) स्त्री विरोधी गुन्हाची कारणे स्पष्ट करा.
क) संगणकिय गुन्हाचे वर्णन करा.
ड) गुन्हाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4)** खालील प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) बालगुन्हेगारी ची व्याख्या व कारणे विशद करा.
ब) गुन्हाची व्याख्या व कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4351

[5808]-786

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC - 2E - G - 3 : Work and Society

(2019 Pattern) (Semester -V) (CBCS) (35374)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any three) **[15]**

- a) Emotional work.
- b) Mac Donaldization.
- c) Gathering and hunting.
- d) Informal work.
- e) Guild system.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any three) **[15]**

- a) Write the objectives of human resource management.
- b) Characteristics of factory system.
- c) Describe the Japanese model.
- d) What is fordism?
- e) Explain the concepts of deskilling by Harry Braverman.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Elaborate the problems of Bureaucracy.
- b) Explain the post-industrial production methods.
- c) Write the meaning and characteristics of informal work.
- d) Explain the Ulrich Beck's theory of 'Brave new world of work'.

Q4) Answer the following question in 300 words each. **[20]**

- a) Explain the multinational companies impact on work.
- b) Write the characteristics of Bureaucracy.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4351

[5808]-786

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC - 2E - G - 3 : Work and Society

(2019 Pattern) (Semester -V) (CBCS) (35374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्र.1)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]
अ) भावनिक श्रम
ब) मॅकडोनाल्डयझेशन
क) अन्नसंकलन व शिकार
ड) अनौपचारिक कार्य
इ) संघ पद्धत
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]
अ) मानवी संसाधन व्यवस्थापनाचे उद्दिष्टे लिहा.
ब) कारखाना पद्धतीचे वैशिष्ट्ये.
क) जपानी प्रारूपाचे वर्णन करा.
ड) फोर्डझिम म्हणजे काय?
इ) हॅरी ब्रेव्हरमन यांच्या कामाच्या अवमूल्यनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) नोकरशाहीच्या समस्या विशद करा.
ब) उत्तर औद्योगिक उत्पादन पद्धती स्पष्ट करा.
क) अनौपचारिक कार्याचा अर्थ व वैशिष्ट्ये लिहा.
ड) अलीच बेक यांचा Brave New World of Work हा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्र.4)** खालील प्रश्नांचे उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]
अ) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचा प्रभाव श्रमाच्या स्वरूपावर कसा पडला ते स्पष्ट करा.
ब) नोकरशाहीचे वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7221

[Total No. of Pages : 3

[5808]-790

T.Y. B.A. (Semester - V)

MATHEMATICS STATISTICS (General - IV)

ST-33275 : Theory of Estimation (CC-2E)

(2019 Pattern) (CBCS) (35383)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Graph papers will be supplied on request.

Q1) Attempt each of the following :

a) State whether each of the following statement is true or false :[1 each]

- i) Maximum Likelihood Estimator (M.L.E.) is a function of sufficient statistic.
- ii) Minimum Variance Bound Unbiased Estimator (MVBUE) is unique if it exists.
- iii) Bias of an estimator is always positive.
- iv) Minimum variance unbiased estimator is an efficient estimator.
- v) An estimator is consistent if its bias and variance both tend to one as the sample size tends to infinity.

b) Choose correct alternative in the following: [1 each]

- i) Sample mean is an estimator of population mean which is
 - A) Biased and consistent
 - B) Biased but not consistent
 - C) Unbiased and consistent
 - D) Unbiased but not consistent
- ii) Neyman's factorization theorem is used to obtain estimator
 - A) Consistent
 - B) Sufficient
 - C) Unbiased
 - D) UMVUE

P.T.O.

- iii) If a random sample of size n is taken from $U(0, \theta)$ then m.l.e of θ is
- A) $X_{(1)}$ B) $X_{(n)}$
- C) \bar{X} D) $\frac{X_{(1)} + X_{(n)}}{2}$
- iv) If T is consistent estimator of θ then $\varnothing(T)$ is consistent estimator of $\varnothing(\theta)$ if \varnothing is
- A) Linear and continuous function
- B) Continuous but not linear
- C) Linear function
- D) Continuous function
- v) If T is unbiased estimator of θ then $(3T-1)$ is unbiased estimator of
- A) θ B) 3θ
- C) $(3\theta - 1)$ D) $(3\theta + 1)$

Q2) Attempt any four of the following :

[5 each]

- a) Explain the general problem of estimating an unknown parameter by point and interval estimation.
- b) Find the M.L.E. for the parameter of Poisson distribution (λ) based on a random sample of size n .
- c) Explain the concept of sufficiency. Prove that "If T is sufficient statistic for θ then $\varnothing(T)$ is sufficient statistic for θ provided \varnothing is a one to one and onto function".
- d) Find the Fisher information function $I(\alpha)$ for $G(\alpha, \lambda)$ distribution where λ is known.
- e) Let X_1, X_2, \dots, X_n be a random sample from $N(\mu, \sigma^2)$ and $T = \frac{\sum_{i=1}^n |X_i - \mu|}{n}$
find $E(T)$. Hence find an unbiased estimator of σ .
- f) If X_1, X_2, \dots, X_n is a random sample from $U(0, \theta)$ find the estimator of θ using the method of moments.

Q3) Attempt any four of the following :

[5 each]

- a) Let X_1, X_2, \dots, X_n be a random sample from $N(\mu, \sigma^2)$ distribution, σ^2 known. Obtain MVBUE of μ .
- b) Explain notion of the Best Linear Unbiased Estimator (BLUE) and Uniformly Minimum Variance Unbiased Estimator (UMVUE).
- c) State and prove Fisher-Neyman factorization theorem for discrete probability distribution.
- d) Suppose T_n is a biased estimator of θ . If the bias and $\text{Var}(T_n)$ both tend to zero as n tends to infinity then show that T_n is a consistent estimator of θ .
- e) If X_1, X_2, \dots, X_n is a random sample from $N(\mu, \sigma^2)$ distribution construct a $(1-\alpha)100\%$ confidence interval for σ^2 when μ is unknown.
- f) Describe the method of maximum likelihood estimation (M.L.E.).

Q4) Attempt any two of the following :

[10 each]

- a) If X_1, X_2, \dots, X_n is a random sample from $N(\mu, \sigma^2)$ then obtain
 - i) MLE for μ if σ^2 is known.
 - ii) MLE for σ^2 if μ is known.
- b)
 - i) A random sample of size 16 is drawn from normal population showed mean 41.5 inches and sums of squares of deviation from mean equals to 135 square inches. Obtain 99% confidence interval for the population mean. Use table value as 2.95. **[6]**
 - ii) if X_1, X_2, \dots, X_n is a random sample from exponential distribution with mean θ then obtain the estimator for θ by using method of moments. **[4]**
- c)
 - i) Define Fisher's information for parameter θ . **[2]**
 - ii) State and prove Cramer-Rao inequality. **[8]**
- d) Describe the following characteristics (conditions) related to best estimator:
 - i) Unbiasedness
 - ii) Efficiency
 - iii) Consistency
 - iv) Sufficiency

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4352

[Total No. of Pages : 3

[5808]-792

T.Y.B.A.

STATISTICS (General - III)

ST - 33875 : Design and Analysis of Experiments (CC 1E)

(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35385)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and statistical table is allowed.*

Q1) Attempt each of the following:

A) In each of the following cases, choose the correct alternative. **[1 each]**

a) Using ANOVA for several populations which among the following do we compare

i) Variance	ii) Standard Deviation
iii) Mean	iv) Median

b) In completely randomized design with three treatments, each replicated nine times the F-ratio will have degrees of freedom

i) $n_1=3, n_2 = 9$	ii) $n_1=2, n_2 = 24$
iii) $n_1= 2, n_2 = 9$	iv) $n_1= 3, n_2 = 24$

c) In Randomized block design which among the following principle/s are used

- i) Only replication
- ii) Only local control
- iii) Only randomization.
- iv) Randomization, replication and local control

d) In 2^2 factorial experiments, the expression for interaction effect AB is

i) $\frac{1}{2}(a-1)(b-1)$	ii) $\frac{1}{2}(a-1)(b+1)$
iii) $\frac{1}{2}(a+1)(b+1)$	iv) $\frac{1}{2}(a+1)(b-1)$

e) The number of parameters involved in LSD with 4 treatments are

i) 13	ii) 4
iii) 16	iv) 9

P.T.O.

- (B) In each of the following, state whether the given statement is true or false: **[1 each]**
- As variability due to chance increase, the value of F-ratio in Analysis of Variance (ANOVA) will decrease.
 - The principal of local control is used in case of completely randomized design.
 - The number of experimental units required in RBD with 5 treatments and 4 blocks is 20.
 - The degrees of freedom for error for a latin Square design(LSD) with 4 treatments are 15.
 - A 2^3 factorial experiments has 2 factors, each factor three levels.

Q2) Attempt any four of the following. **[5 each]**

- Discuss one way, two way and three way classification of designs.
- State the model for completely randomized design(CRD) with assumptions. Give the break up of total sum of squares into various components.
- Derive an expression for the expectation of sum of squares due to treatment for randomized block design(RBD).
- Explain the procedure for testing for equality of two specified treatment effects using critical difference method for latin square design(LSD).
- Explain Yate's procedure to obtain factorial effect totals in 2^3 factorial experiment.
- Give the ANOVA table for a 2^3 factorial experiments with 4 replicates, where all interaction effects are confounded in each of the replicates divided into 2 blocks of size 4 each.

Q3) Attempt any four of the following. **[5 each]**

- Explain Basic principles of design of experiments.
- Explain the procedure for testing for equality of two specified treatment effects using critical difference method in case of CRD.
- For randomized block design (RBD), show that mean sum of squares due to error is an unbiased estimator of population variance(σ^2).
- Describe the procedure of hypothesis testing for significance of the model in case of latin square design(LSD)
- Compute the efficiency of LSD relative to RBD when columns are used as blocks by using following information:
Treatment Sum of Squares = 128.3, Row sun of Squares = 122.3,
Column Sum of Squares = 133.8, Total Sum of Squares = 490.7,
Number of Rows = 4
- Explain about total confounding in factorial experiments. Give ANOVA table for 2^3 factorial experiment where interaction effect ABC is confounded in all the 4 replicates.

Q4) Attempt any two of the following.

[10 each]

- a)
 - i) Obtain the least squares estimators of parameters involved in the model for completely randomized design (CRD). **[5]**
 - ii) Explain terms main effect and Interaction effect in factorial experiments. **[5]**
- b)
 - i) Derive an expression for efficiency of LSD over corresponding RBD by using rows as blocks.
 - ii) Explain about partial confounding in factorial experiments.
- c) State the model for latin square design(LSD) with assumptions. Explain the procedure for testing the significance of parameters involved in it.
- d) State one real life situations where following designs can be applied. Also explain how the basic principles of design of experiments are used in those situations.
 - i) Completely Randomized Design(CRD)
 - ii) Randomized Block Design(RBD)
 - iii) Latin Square design(LSD)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4344

[Total No. of Pages : 2

[5808]-793

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-2E, AMG - 5 : Real Analysis - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35393)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Write a negation of the statement of “ $\forall x \exists y$ such that $x < y$ ”.
- b) Express the following statement using quantifiers: $\lim_{x \rightarrow a} f(x) \neq L$.
- c) Using ϵ - N definition of limit of a sequence, prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{\sqrt{n}} = 0$.
- d) Define bounded sequence of real numbers and give an example of a bounded sequence of real numbers.
- e) Test the convergence of $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{2n+1}{3n+1}$.
- f) Define conditional convergence of the series of real numbers.
- g) Find \liminf of the sequence $\left\{1 - \frac{1}{n}\right\}_{n=1}^{\infty}$.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Prove the $A \wedge B$ is logically equivalent to $\sim((\sim A) \vee (\sim B))$.
- b) For any three sets A, B, C , prove that $A \setminus (B \cap C) = (A \setminus B) \cup (A \setminus C)$.
- c) Prove that the intervals $[0, 1]$ and $[10, 100]$ have same cardinality.
- d) If $f(x) = e^x$ and $g(x) = \cos x$ then prove that f is a one to one but not on to and g is neither one to one nor on to.
- e) If A and B are two countable sets then prove that $A \times B$ is countable.
- f) If $f: A \rightarrow B$ and $A_1, A_2 \subseteq A$ then prove that $f(A_1 \cup A_2) = f(A_1) \cup f(A_2)$.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Suppose $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ is sequence of real numbers such that $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{s_n - 1}{s_n + 1} = 0$ then prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} s_n = 1$.
- b) Prove that every convergent sequence of real numbers is bounded. Is converse true?
- c) If $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ and $\{t_n\}_{n=1}^{\infty}$ are two sequences of real numbers such that $\lim_{n \rightarrow \infty} s_n = L$ and $\lim_{n \rightarrow \infty} t_n = M$ then prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} s_n t_n = LM$.
- d) Prove that every Cauchy sequence of real numbers is convergent.
- e) Prove that if $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ converges to 0 then $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ converges to 0.
- f) Test the convergence of the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{3}{4 + 2^n}$.

Q4) Attempt any TWO of the following.

[20]

- a) If $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a sequence of positive real numbers such that.
- i) $a_1 \geq a_2 \geq a_3 \geq \dots a_n \geq a_{n+1} \geq \dots$ and
- ii) $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = 0$,
- then prove that the alternating series $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n+1} a_n$ is convergent.
- b) Define the class l^2 of sequences. State and prove the Minkowski inequality.
- c) If $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a nonincreasing sequence of positive real numbers then prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} 2^n a_{2n}$ and $\sum_{n=1}^{\infty} a_n$ converge or diverge together.
- d) i) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\left(1 + \frac{1}{n}\right)^{2n}}{e^n}$ is convergent.
- ii) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n(\log n)^2}$ is convergent.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4353

[Total No. of Pages : 4

[5808]-794

T.Y.B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

**SEC1CST - 34175 : Continuous Distribution and Tests of Significance
(2019 Pattern) (Semester - V) (35413) (CBCS)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Notations and abbreviations have their usual meaning.*

Q1) Attempt each of the following:

[1 each]

A) Choose the correct alternative in each of the following:

- a) In a normally distributed population, approximately 99.7 % observations fall within
 - i) $\mu - \sigma$ and $\mu + \sigma$
 - ii) $\mu - 2\sigma$ and $\mu + 2\sigma$
 - iii) $\mu - 3\sigma$ and $\mu + 3\sigma$
 - iv) $\mu - 4\sigma$ and $\mu + 4\sigma$
- b) The range of distribution function of a continuous random variable X is
 - i) 1 to ∞
 - ii) 0 to ∞
 - iii) ∞ to ∞
 - iv) 0 to 1
- c) Which of the following is a two sided hypothesis?
 - i) $\theta < \theta_0$
 - ii) $\theta > 2$
 - iii) $\theta = 20.3$
 - iv) $\mu \neq \mu_0$
- d) As per the Weak Law of Large Numbers (WLLN), the population mean is asymptotically equal to the
 - i) sample proportion
 - ii) sample population
 - iii) sample mean
 - iv) sampling error
- e) Testing equality of two variances is based on which of the following
 - i) t- test
 - ii) Chi-square test
 - iii) F-test
 - iv) Test based on normal distribution

P.T.O.

- B) State whether **each** of the following statement is true or false: **[1 each]**
- In testing of hypothesis, critical region is the region in which null hypothesis is accepted.
 - For testing equality of two population means we can use t-test.
 - C.L.T. is a special case of Weak law of large numbers.
 - Normal distribution is a asymmetric distribution.
 - A test statistic is a quantity derived from the sample used in testing of hypothesis.

Q2) Attempt any four of the following: **[5 each]**

- Explain the test procedure to test:
 $H_0: \mu = \mu_0$ against $H_1: \mu \neq \mu_0$,
where:
 μ is the population mean and μ_0 is a certain specified value of it.
- Define the following terms:
 - Hypothesis
 - Critical region
 - Level of significance
- What is a sequence of random variables? Explain convergence of a sequence of random variables in distribution with an illustration.
- If $X \rightarrow N(25, 16)$ distribution, find
 - $P(X \leq 19)$
 - $P(18 \leq X \leq 25)$
- Describe the procedure of test for single mean based on normal distribution with one illustration.
- Define distribution function of a continuous random variable and state its four properties.

Q3) Attempt any four of the following: [5 each]

- a) State the Central Limit Theorem for independently and identically distributed random variables, with two illustrations.
- b) Explain the concept of test statistic with two illustrations. Discuss sampling distribution and standard error of a test statistic.
- c) Describe the following terms:
 - i) Type I error
 - ii) Type II error
 - iii) Size of a test
- d) State the p.d.f. of normal distribution. Hence comment on the nature of its probability curve.
- e) State the necessary and sufficient conditions for the Weak Law of Large Numbers. Give two applications of WLLN.
- f) If X is a continuous random variable with probability density function

$$f(x) = \begin{cases} kx^3 & , \quad 0 \leq x \leq 1 \\ 0 & , \quad otherwise \end{cases}$$

Find:

- i) The value of k ,
- ii) $P(0.33 \leq X \leq 0.69)$

Q4) Attempt any two of the following: [10 each]

- a) The amounts of time required in seconds by runners in two groups A and B to complete a certain race are given below:

Group A	9	8	7	9	8	7	8	7	6	8	9	7
Group B	5	1	9	2	4	8	6	2	4	3	8	3

Assuming the marks to be approximately normal, test at 10% level of significance whether the variance of Group A is less than that of Group B.

[10]

- b) i) Describe the procedure of large sample test for single population mean. **[4]**
- ii) The following table shows marks obtained by seven students before and after attending a coaching class:

Student No.	1	2	3	4	5	6	7
Before coaching	15	14	16	13	18	13	14
After coaching	18	17	10	16	10	16	8

Examine whether the coaching class was effective or not at 1% level of significance. **[6]**

- c) i) Describe the test procedure to test independence of two attributes. [4]
- ii) The table shows investment preferences of graduate and post-graduate individuals:

Educational Qualification	Investment preference	
	Fixed Deposit	Mutual Funds
Graduate	50	170
Post-Graduate	120	80

Can we say at 5% level of significance that the investment preferences are associated with educational qualifications? [6]

- d) i) Describe the procedure to test single variance. [4]
- ii) An experiment was conducted so as to compare life of bulbs of two competitive brands X and Y. The life of bulbs (in years) is given in the following table:

Brand X	7	8	10	11	7	8	9	10
Brand Y	5	6	12	8	13	4	5	6

Is there sufficient evidence to conclude that the life of bulbs of the brand X is significantly greater than those of Brand Y? (Use 1% level of significance). [6]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4354

[Total No. of Pages : 3

[5808]-795

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**35421 : Thinkers and Textual studies (Western) - Thinkers
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each : **[15]**

- a) Briefly explain, Nietzsche's concept 'moral society'.
- b) Briefly state, Nietzsche's Idea of 'Thus spake zarathustra'.
- c) 'Philosophy is an activity', briefly explain Wittgenstein's Idea.
- d) According To Wittgenstein, briefly explain fact-proposition.
- e) Briefly explain, Marcel's term Mystery.

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words each : **[15]**

- a) Marcel's concept of Having.
- b) Marcel's ontological Exigence.
- c) Wittgenstein's family Resemblance theory.
- d) Wittgenstein's Language Game theory.
- e) Influence of wagner on Nietzsche.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each : **[20]**

- a) Discuss about Nietzsche's concept 'Superman'.
- b) Explain Marcel's distinction between problem and Mystery.
- c) Fully write, Nietzsche's theory of Realism along with strong Realism.
- d) Explain, Wittgenstein's use theory of meaning.

Q4) Answer any one of the following in 400 words : **[20]**

- a) Explain fully Nietzsche's concept of morality along with 'Masters morality' and 'Slaves morality'.
- b) Elaborately discuss, Marcel's theory of Being and Having.

P.T.O.

Total No. of Questions: 4]

P4354

[5808]-795

तृतीय वर्ष. बी.ए.

तत्त्वज्ञान

35421 : विचारवंत आणि संदर्भ अभ्यास (पाश्चात्य) – विचारवंत

(2019 पॅटर्न) (CBCS) (सेमीस्टर - V)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]

- अ) नीत्शेची 'नैतिक समाज' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) नीत्शेची 'झरथुष्ट्रा काय बोलीला' ही संकल्पना थोडक्यात सांगा.
क) 'तत्त्वज्ञान एक कृती', विटगेन्स्टाइनची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) विटगेन्स्टाइनची 'तथ्य-विधान' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
इ) मार्सेलची 'गुढता' संकल्पना थोडक्यात सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनानंवर 50 शब्दात टीपा लिहा. [15]

- अ) मार्सेलची 'अस्मित्व' संकल्पना.
ब) मार्सेलची 'अस्तित्वात्मक गरज' संकल्पना.
क) विटगेन्स्टाइनची 'कुलसाम्य' उपपत्ती.
ड) विटगेन्स्टाइनची 'भाषा-खेल' उपपत्ती.
इ) नीत्शे वरील वाग्नेरचा प्रभाव.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तर लिहा. [20]
- अ) नीतेशेच्या 'अतिमानव' संकल्पनेबद्दल चर्चा करा.
- ब) मार्सेलच्या 'समस्या' आणि 'गुढता' संकल्पनांची तुलना करा.
- क) मार्सेलचा 'वास्तववाद' सिद्धांत त्याच्या 'कणखर वास्तववाद' या प्रकारासह सविस्तर लिहा.
- ड) विटगोनस्टाइनची 'भाषा वापर उपपत्ती' स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा. [20]
- अ) नीतेशेची 'नीति' संकल्पना तिच्या 'मालकनीती' आणि 'दासनीती' या प्रकारासह सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) मार्सेलची 'अस्मित्व' आणि 'स्वामित्व' संकल्पनांची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4355

[Total No. of Pages : 2

[5808]-796

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**DSE -2C : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Thinkers
(CBCS 2019 Pattern) (Semester -V) (35422)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following in 50 words each (Any three) **[15]**

- a) Briefly explain the nature of 'Shiv' Principle in the Philosophy of Saint Dnyaneshwar.
- b) Briefly explain the concept of 'Guru' of Mahatma Basaveshwar.
- c) Briefly explain the role of Swami Vivekanand in Vedanta.
- d) Briefly explain Mahatma Phule's thoughts on 'Nirmik'.
- e) Briefly describe the lakshanas of 'Sthitpradnya'.

Q2) Write short notes on any three of following in 50 words each (Any three)[15]

- a) Ajnana-Khandana-Saint Dnyaneshwar.
- b) Men-women equality-Mahatma Basaveshwar.
- c) Universal Religion - Swami Vivekanand.
- d) Bhoodan Movement - Vinoba Bhave.
- e) Lokayata: An Atheist Philosophy.

Q3) Answer the following in 200 words each (Any two) **[20]**

- a) Explain the analysis on 'Karmakanda' by Mahatma Basaveshwar.
- b) Explain the role of Swami Vivekanand regarding 'Karmayoga'.
- c) Explain Mahatma Phule's thoughts on 'Sarvjanik Satyadharma'.
- d) Discuss in detail the interrelationship between the concept of Sarvodaya and Indian Society.

Q4) Answer the following in 400 words each (Any one) **[20]**

- a) Explain in detail the role of Mahatma Phule of Slavery.
- b) Explain in detail the 'Pramana' in Lokayat Darshan.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4355

[5808]-796

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE -2C : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Thinkers
(CBCS 2019 Pattern) (Semester -V) (35422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) संत ज्ञानेश्वरांच्या तत्त्वज्ञानातील 'शिव' तत्त्वाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) महात्मा बसवेश्वरांची 'गुरू' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) स्वामी विवेकानंदांची वेदांत विषयक भूमिका थोडक्यात विशद करा.
ड) निर्मिक विषयक महात्मा फुलेंचे विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.
इ) स्थित प्रज्ञ व्यक्तीची लक्षणे थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात टीपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) अज्ञान-खंडन-संत ज्ञानेश्वर
ब) स्त्री-पुरुष समानता - महात्मा बसवेश्वर
क) विश्वधर्म - स्वामी विवेकानंद
ड) भूदान चळवळ - विनोबा भावे
इ) लोकायत : एक नास्तिकदर्शन

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) महात्मा बसवेश्वरांनी कर्मकांडाची केलेली चिकित्सा विशद करा.
ब) स्वामी विवेकानंदांची कर्म-योग विषयक भूमिका स्पष्ट करा.
क) 'सार्वजनिक सत्यधर्म' विषयक महात्मा फुले यांचे विचार स्पष्ट करा.
ड) सर्वोदय संकल्पना व भारतीय समाजव्यवस्था यांच्यातील परस्पर संबंधावर सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 400 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) [20]

- अ) गुलामगिरी विषयक महात्मा फुलेंची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) लोकायत दर्शनातील 'प्रमाणचर्चा' सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4356

[5808]-797

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY G - 3

CC - 1E : Aesthetics and Religious Philosophy

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35423) (Regular)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Answer the questions in 50 words (Any Three) : [15]

- a) Explain the concept of *Sthayibhava*.
- b) State the concept of judgement of beauty.
- c) Explain the concept of Beauty as Aesthetic quality.
- d) Explain the concept "Art as a communication".
- e) What is meant by Philosophy of Religion?

Q2) Answer the questions in 200 words (Any Three) : [15]

- a) State and examine Plato's views of 'Art as limitation'.
- b) Give an explanation of the doctrine of Rasa.
- c) Elaborately discuss the challenges of Secularism.
- d) Describe on Aesthetic as a branch of philosophy.
- e) Discuss on the concept of Evil.

Q3) Write a short notes (Any two) : [20]

- a) Distinction between Art and craft.
- b) *Concept of novelty.*
- c) Fundamentalism.

Q4) Answer the questions (Any one) : [20]

- a) what is Aesthetic? Elaborately explain the nature of Aesthetics experience.
- b) What is philosophy of Religio? Discuss its major issues.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4356

[5808]-797

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY G - 3

CC - 1E : Aesthetics and Religious Philosophy
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35423) (Regular)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) 'स्थायीभाव' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) 'सौन्दर्य निर्णय' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) सौन्दर्यविषयक गुण म्हणून सुंदरता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) 'कला एक संवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) धर्माचे तत्त्वज्ञान म्हणजे काय?

प्र.2) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [15]

- अ) प्लेटोचा 'कला म्हणजे अनुकरण' हा कलेविषयीचा सिद्धान्त सांगून त्याचे परीक्षण करा.
- ब) रससिद्धांताचे स्पष्टीकरण करा.
- क) धर्मनिरपेक्षतेसमोरील आव्हानांची सविस्तर चर्चा करा.
- ड) सौन्दर्यशास्त्र ही तत्त्वज्ञानाची एक शाखा आहे, स्पष्ट करा.
- इ) दुरित समस्या ह्या संकल्पनेवर चर्चा करा.

प्र.3) कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टीपा लिहा. [20]

- अ) कला आणि हस्तकला यातील फरक
- ब) नावीन्य संकल्पना
- क) मूलतत्त्ववाद

प्र.4) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) सौन्दर्य म्हणजे काय? ते सांगून सौंदर्यानुभवाचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) धर्माचे तत्त्वज्ञान म्हणजे काय? त्याच्याशी निगडित महत्त्वाच्या समस्यांची चर्चा करा? सांगा.

[5808]-797

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4357

[5808]-798

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**SEC - 2C : Course on Social Science Research Methodology :
Theory and Practice of Dissertation Writing
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Explain the term 'Dissertation'.
- b) Importance of Scientific method.
- c) Interview: Merits & Demerits.
- d) Field work.
- e) Questionnaire: Nature.

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one). **[10]**

- a) What is mean by Science? Explain its various types.
- b) What are the techniques or tools of research method?

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

P4357

[5808]-798

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

SEC - 2C : Course on Social Science Research Methodology :
Theory and Practice of Dissertation Writing
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35425)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन वर 50 शब्दांत टिपा लिहा.

[15]

- अ) शोधप्रबंध संज्ञा विशद करा.
ब) वैज्ञानिक पद्धतीचे महत्त्व.
क) मुलाखत: फायदे आणि तोटे.
ड) क्षेत्र भेट.
इ) प्रश्नावली: स्वरूप.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तर लिहा.

[10]

- अ) शास्त्र म्हणजे काय? ते सांगून शास्त्राचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
ब) संशोधन पद्धतीची तंत्रे किंवा साधने काय आहेत?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4358

[Total No. of Pages : 2

[5808]- 799
T.Y.B.A.
SOCIAL WORK
CC -1E : Indian Social Problems
(2019 CBCS Pattern) (Semester -V) (35433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words: **[14]**

Discuss impact of social problems on population of India?

OR

Explain the impact of social problems on quality of life?

Q2) Answer any one question in 500 words: **[14]**

Discuss the various measures against communal violence in India.

OR

Write Meaning, Nature and Definition of Sectarianism and Sectarian Violence.

Q3) Answer any one question in 500 words: **[14]**

Discuss the impact of various Anti-Naxal measures taken by India.

OR

Write an essay on the Naxalite movement

Q4) Answer any one question in 500 words: **[14]**

Illiteracy is the main cause of corruption in India. Comment.

OR

Discuss in detail the measures to control corruption.

Q5) Write short notes on (any two). **[14]**

- a) Child sexual abuse.
- b) Inequality.
- c) Unemployment.
- d) Social problem.

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

P4358

[5808]- 799

T.Y.B.A.

SOCIAL WORK

CC -1E : Indian Social Problems

(2019 CBCS Pattern)(Semester - V) (35433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्र.1)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
अ) भारताच्या लोकसंख्येवर सामाजिक समस्यांचा प्रभाव-चर्चा करा.
किंवा
ब) जीवनाच्या गुणवत्तेवर सामाजिक समस्यांचा प्रभाव स्पष्ट करा.
- प्र.2)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
अ) भारतातील जातीय हिंसाचाराच्या विरोधात विविध उपायांची चर्चा करा.
किंवा
ब) सांप्रदायिकता आणि सांप्रदायिक हिंसाचाराचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याख्या लिहा.
- प्र.3)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
अ) भारताने घेतलेल्या विविध नक्षलविरोधी उपायांच्या प्रभावाची चर्चा करा.
किंवा
ब) नक्षलवादी चळवळीवर निबंध लिहा.
- प्र.4)** कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या. [14]
अ) निरक्षरता हे भारतातील भ्रष्टाचाराचे प्रमुख कारण आहे. टिप्पणी करा.
किंवा
ब) भ्रष्टाचारावर नियंत्रण ठेवण्यासाठीच्या उपाययोजनांची सविस्तर चर्चा करा.
- प्र.5)** कोणत्याही दोनवर लहान टिपा लिहा. [14]
अ) बाल लैंगिक शोषण
ब) अ-समानता
क) बेरोजगारी
ड) सामाजिक समस्या

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P7744

[Total No. of Pages : 4

[5808]-799A
T.Y. B.A.
SOCIAL WORK
CC-1E : Indian Social Problems
(2019 Pattern) (Semester - V) (35433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words : **[14]**

Discuss the various characteristics of Indian Social Problems.

OR

Write an essay on Cause of Social Problems.

Q2) Answer any one question in 500 words : **[14]**

Discuss in details the impact of communal violence.

OR

Sectarian violence in India is inspired by sectarianism. Comment.

Q3) Answer any one question in 500 words : **[14]**

Illustrate various Features of Naxalism in detail.

OR

List out the objectives and various Approaches of Naxalism.

P.T.O.

Q4) Answer any one question in 500 words : [14]

Write an essay on measures taken to control Corruption in India.

OR

Discuss various causes of corruption in India.

Q5) Write short notes on (any two) : [14]

- a) Poverty
- b) Under-employment
- c) Inequality
- d) Social unrest

Total No. of Questions : 5]

P7744

[5808]-799A
T.Y. B.A.
SOCIAL WORK
CC-1E : Indian Social Problems
(2019 Pattern) (Semester - V) (35433)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील कंसातील अंक गुण दर्शवतात.
3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

भारतीय सामाजिक समस्यांच्या विविध वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

किंवा

सामाजिक समस्यांच्या कारणावर निबंध लिहा.

प्रश्न 2) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

जातीय हिंसाचाराच्या परिणामाची तपशीलवार चर्चा करा.

किंवा

भारतातील सांप्रदायिक हिंसाचार हा सांप्रदायिकतेने प्रेरित आहे. टिप्पणी करा.

प्रश्न 3) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

नक्षलवादाच्या विविध वैशिष्ट्यांचे तपशीलवार वर्णन करा.

किंवा

नक्षलवादाची उद्दिष्टे आणि विविध दृष्टिकोनांची यादी करा.

प्रश्न 4) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

भारतातील भ्रष्टाचार नियंत्रित करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजनांवर एक निबंध लिहा.

किंवा

भारतातील भ्रष्टाचाराच्या विविध कारणांची चर्चा करा.

प्रश्न 5) लहान टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) : [14]

अ) गरिबी

ब) अल्प-रोजगार

क) असमानता

ड) सामाजिक अशांतता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4359

[Total No. of Pages : 4

[5808]-800
T.Y. B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
DSE-1 C Financial Administration
(2019 Pattern) (Semester-V) (CBCS) (35441)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight questions (20 words) :

[16]

- a) State the nature of Financial Administration.
- b) State the meaning of financial Administration.
- c) State the agencies of financial Administration.
- d) State the importance of legislature in financial Administration.
- e) State the meaning of Budget.
- f) Explain the principle of good budgeting.
- g) Which word is used for budget in Indian constitution.
- h) What is a fiscal deficit?
- i) What is a supplementary grant?
- j) State the scope of financial Administration.

Q2) Attempt any Four questions (50 words)

[16]

- a) State the importance of financial Administration.
- b) What are the financial functions of the executive.
- c) Explain the role of budget.
- d) How is the budget passed India.
- e) State the information about public Accounts.
- f) State the functions of Financial ministry.

P.T.O.

Q3) Attempt any Three questions (100 words)

[18]

- a) State the information on financial factors related to financial administration.
- b) Describe the functions of India's finance ministry.
- c) How does the legislature control through the budget.
- d) Briefly describe the budgeting process in India.

Q4) Attempt any Two questions (200 words)

[20]

- a) Briefly describe the agencies of financial Administration.
- b) Explain the various principles of budgeting.
- c) What are money Bill and finance bill? Explain the difference between them.

Total No. of Questions : 4]

P4359

[5808]-800
T.Y. B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
DSE-1 C Financial Administration
(2019 Pattern) (Semester-V) (CBCS) (35441)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्द) [16]

- अ) वित्त प्रशासनाचे स्वरूप सांगा.
ब) वित्त प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
क) वित्त प्रशासनाचे अभिकरणे सांगा.
ड) वित्त प्रशासनात कायदेमंडळाचे महत्व सांगा.
इ) अंदाजपत्रकाचा अर्थ सांगा.
ई) चांगल्या अंदाजपत्रकाची थोडक्यात वैशिष्ट्ये सांगा.
फ) भारतीय राज्यघटनेत अर्थसंकल्पासाठी कोणता शब्द आला आहे.
य) वित्तिय तुट म्हणजे काय?
र) पुरक अनुदान म्हणजे काय?
ल) वित्त प्रशासनाची व्याप्ती सांगा.

प्रश्न 2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (50 शब्दांत) [16]

- अ) वित्त प्रशासनाचे महत्व सांगा.
ब) कार्यकारी मंडळाचे वित्तविषयक कामे सांगा.
क) अंदाजपत्रकाची भूमिका स्पष्ट करा.

- ड) भारतात अंदाजपत्रक कसे पारित केले जाते.
- इ) लोखलेखे विषयी माहिती सांगा.
- ई) वित्त मंत्रालयाची कामे सांगा.

प्रश्न 3) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दांत) [18]

- अ) वित्त प्रशासनातील वित्तीय घटकांची माहिती द्या.
- ब) भारताच्या वित्त मंत्रालयाची कार्ये सांगा.
- क) अंदाजपत्रकाच्या माध्यमातून कायदेमंडळ कसे नियंत्रण ठेवते?
- ड) भारतातील अंदाजपत्रकाची प्रक्रिया थोडक्यात सांगा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (200 शब्द) [20]

- अ) वित्त प्रशासनाचा विविध अभिकरणांची थोडक्यात माहिती द्या.
- ब) अंदाजपत्रकाच्या विविध तत्वांची माहिती द्या.
- क) धनविधयेक आणि वित्त विधेयक म्हणजे काय? सांगून त्यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4360

[Total No. of Pages : 4

[5808]-801

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 2C : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (Semester - V) (35443)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) Which language is used for Kautilya's Arthashastra?
- b) State two features of Kautilya's administration.
- c) Who is the father of Public Administration.
- d) State two principles of Kautilya's administration.
- e) Write Webers view on administration.
- f) Who was Guru & ministers of Chanakya?
- g) State two features of Weberian Bureaucracy.
- h) Who is the father of scientific management.
- i) Write two principles of scientific management.
- j) Write Woodro. Wilson's two principles.

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Explain kautilya's Machinery of Administration.
- b) Explain Max Webers' views on Legitimacy.
- c) Explain Taylor's objectives of scientific management.
- d) Explain views of W. Wilson on Administrative 2 politics.
- e) Evaluate Taylor's concept of scientific management.
- f) Explain Kautilya's view on Administrative corruption.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) : **[18]**

- a) Discuss views of Weber on Authority.
- b) Explain Taylor's principles of scientific management.
- c) Comment on Weberian model of Bureaucracy.
- d) Comment on importance of administration.

Q4) Attempt any two questions (200 words) : **[20]**

- a) Discuss on Kautilya's principles of Administration.
- b) Explain W.Wilson's view on Administration.
- c) Explain influence of scientific management in 21st century.

Total No. of Questions: 4]

P4360

[5808]-801

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 2C : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (Semester - V) (35443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) कौटिल्यची अर्थशास्त्राची भाषा कोणती?
- ब) कौटिल्याच्या प्रशासनाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) लोकप्रशासनाचे जनक कोण?
- ड) कौटिल्याच्या प्रशासनाची दोन तत्वे सांगा.
- इ) वेबरच्या प्रशासनावरील मते सांगा.
- फ) चाणक्याचा गुरू व मंत्री कोण?
- य) वेबरच्या नोकरशाहीची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- र) शास्त्रीय व्यवस्थापनाचे जनक कोण?
- ल) शास्त्रीय व्यवस्थापनाची दोन तत्वे लिहा.
- श) वुड्रो विल्सन यांची दोन तत्वे लिहा.

प्रश्न 2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) कौटिल्याच्या प्रशासनाची यंत्रणा स्पष्ट करा.
- ब) वेबर चे 'अधिमान्यता' वरील मते स्पष्ट करा.
- क) टेलरच्या शास्त्रीय व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ड) प्रशासन व राजकारण यावर वुड्रो विल्सन यांचे मत स्पष्ट करा.
- इ) टेलर यांची शास्त्रीय व्यवस्थापन संकल्पना याचे मूल्यमापन करा.
- फ) प्रशासकीय भ्रष्टाचार यावर कौटिल्याचे मत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) 'अधिकार' यावर वेबर त्यांचे मत यावर चर्चा करा.
- ब) टेलर यांचे शास्त्रीय व्यवस्थापन तत्वे स्पष्ट करा.
- क) वेबरचे नोकरशाही मॉडेल यावर भाष्य करा.
- ड) प्रशासनाचे महत्त्व यावर भाष्य करा.

प्रश्न 4) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) कौटिल्याची प्रशासन तत्वे यावर चर्चा करा.
- ब) वुड्रो विल्सन यांचे प्रशासना वरील मते स्पष्ट करा.
- क) शास्त्रीय व्यवस्थापनाची 21 व्या शतकातील प्रभाव स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6793

[Total No. of Pages : 4

[5808]-802

T.Y. B.A.

**CC-1E : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35445)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) [16]

- a) State the meaning of public Administration.
- b) Explain the concept of 'POSDCORB'.
- c) State the importance of the Minnowbrook Conference.
- d) State the goals of New Public Administration.
- e) State the reasons for the Behavioral Approach.
- f) Explain the features of Legal Approach.
- g) Explain the meaning of Good Governance.
- h) Explain the concept of E-Governance.
- i) What is Public Private Partnership?
- j) State the factors in the decision making process.

Q2) Attempt any four questions (50 words) [16]

- a) Scope of Public Administration.
- b) Philadelphia Conference - 1967.
- c) Give the background to the rise of New Public Administration.
- d) Limitations of E-Governance.
- e) 'Public Administration is a Science'. Explain it.
- f) Historical Approach.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) **[18]**

- a) Explain the importance of Public Administration.
- b) State the features of New Public Administration.
- c) Explain the characteristics of Behavioral Approach.
- d) Explain the basic Principles of Good Governance.

Q4) Attempt any two questions (200 words) **[20]**

- a) State the ideological background of New Public Administration and Explain its objectives.
- b) State the Traditional Approach to the study of Public Administration.
- c) Define E-Governance and explain the features of E-Governance.

Total No. of Questions : 4]

P6793

[5808]-802

T.Y. B.A.

**CC-1E : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35445)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्द)

[16]

- अ) लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ब) पोस्टकोर्ब (POSDCORB) संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) मिन्त्रोब्रुक परिषदेचे महत्त्व सांगा.
- ड) नवलोकप्रशासनाचे ध्येय सांगा.
- इ) वर्तनवादी दृष्टिकोनाची उदयाची कारणे सांगा.
- फ) वैधानिक दृष्टिकोनाचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) सु-शासनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- र) ई-शासनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ल) सार्वजनिक-खाजगी भागीदारी म्हणजे काय?
- व) निर्णय निर्धारण प्रक्रियेतील घटक सांगा.

प्र.2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या. (50 शब्द)

[16]

- अ) लोकप्रशासनाची व्याप्ती.
- ब) 1967 ची फिलडिल्लिया परिषद.
- क) नव लोकप्रशासनाच्या उदयाची पार्श्वभूमी सांगा.
- ड) ई-प्रशासनाच्या मर्यादा.
- इ) 'लोकप्रशासन एक शास्त्र आहे' स्पष्ट करा.
- फ) ऐतिहासिक दृष्टिकोण.

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) लोकप्रशासनाचे महत्त्व विशद करा.
- ब) नवलोकप्रशासनाचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) वर्तनवादी दृष्टिकोनाचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) सु-शासनाचे आधारभूत तत्वे स्पष्ट करा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) नवलोकप्रशासनाची वैचारिक पार्श्वभूमी सांगून नवलोकप्रशासनाचे उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचे पारंपारीक दृष्टिकोन सांगा.
- क) ई-शासनाचा अर्थ सांगून ई-शासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4361

[Total No. of Pages : 4

[5808]-803

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC 1 E : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (Semester - V) (Credit System) (35446)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight questions (In 20 words each) :

[16]

- a) When did Local Self Government rise in India?
- b) What is the duration of Mayor?
- c) How many lakhs population is required to establish Municipal Council?
- d) Give any two recommendations of Balwantray Mehata Committee.
- e) How is the structure of Cantonment Board?
- f) What is the duration of Zilla Parishad.
- g) When was Vasantao Naik Committee established?
- h) Write on Urban Local Self Institution.
- i) Write any two functions of Deputy Speaker in Panchayat Samiti.
- j) What is income source of Municipal Corporation.

Q2) Attempt any Four short notes (In 50 words each)

[16]

- a) Block Development Officer (BDO)
- b) Problems before Grampanchayat.
- c) Standing Committee of Zilla Parishad.
- d) Mayor
- e) Nagar Panchayat
- f) District Collector.

P.T.O.

Q3) Attempt any Three questions (In 100 words each)

[18]

- a) Explain the 74th Constitutional Amendment.
- b) Explain the composition of Panchayat Samiti.
- c) Explain the role of Divisional Commissioner in Urban Local Self Institution.
- d) Explain the composition of Municipal Corporation.

Q4) Attempt any Two questions (In 200 words each)

[20]

- a) Evaluate Rural Local Self Government in India.
- b) Explain the features of Local Self Government in India.
- c) Explain the Powers and Functions of Contonment Board.

Total No. of Questions : 4]

P4361

[5808]-803

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC 1 E : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (Semester - V) (Credit System) (35446)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. [16]

- अ) भारतात स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा उगम कधी झाला.
ब) महापौर पदाचा कार्यकाल किती वर्षांचा आहे.
क) नगरपालिका स्थापणेसाठी शब्दाची लोकसंख्या किती असणे आवश्यक आहे.
ड) बलवंतराय मेहता समितीच्या दोन शिफारशी सांगा
य) छावणी क्षेत्राची रचना कशी असते.
र) जिल्हा परिषदेचा कार्यकाल किती वर्षांचा असतो.
ल) वसंतराव नाईक समिती केव्हा स्थापन झाली.
व) 'शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्था' अर्थ स्पष्ट करा.
श) पंचायत समितीच्या उपसभापतीची दोन कार्ये सांगा.
ह) महानगरपालिकेच्या उत्पन्नाची साधने कोणती आहेत.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा (50 शब्दांत) [16]

- अ) गट विकास अधिकारी.
ब) ग्रामपंचायती पुढील समस्या.

- क) जिल्हा परिषद – स्थायी समिती.
- ड) महापौर.
- इ) नगरपंचायत
- ई) जिल्हाधिकारी

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दांत) [18]

- अ) 74 वी घटनादुरुस्ती स्पष्ट करा.
- ब) पंचायत समितीची रचना स्पष्ट करा.
- क) शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेवरिल विभागीय आयुक्तांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) महानगरपालिकेची रचना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे (200 शब्दांत) [20]

- अ) भारतातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे मुल्यमापन करा.
- ब) भारतातील बदलत्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) छावणी क्षेत्राची कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P4362

[Total No. of Pages : 2

[5808]-811

T.Y.B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

**Introduction to Print Media and Writing for Mass Media and Key
Competency Modules**

(2019 Pattern) (Semester - V) (CBCS) (35851)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any TWO of the following questions. [14]

- a) Write in brief the elements of news.
- b) Explain various characteristics of news.
- c) Differentiate between local and international news.

Q2) Prepare a news item based on the points given below: [6]

The Hindu, Mumbai, May 10, 2022.

An Indian aeroplane makes emergency landing near Murud, Raigad at 2pm - technical difficulties found after 25 minutes off take-off - The pilot managed to save crew-No casualties as avoided landing in populated area or at sea - Crew shifted to 1NHS Savi Hospital - Minor injuries.

Q3) a) Write an application letter to the manager, TaTa Steels Mumbai for the post of Assistant Manager. [8]

b) Write a letter to editor of Sakal complaining about stray dogs in your area. [8]

Q4) a) Write a script for a short advertisement based on given data: [8]

-An upcoming multi-storied towers of 'Anmol City' in Pune - 4BHK & 3 BHK

-Facilities; gymnasium, Swimming pool, indoor games, auditorium, Party hall

-Rs. 5,000 per sq.ft

b) Write any TWO taglines for the following products. [4]

- i) Nirma washing powder.
- ii) Ambari Lal Mirchi.
- iii) Tata Sumo.
- iv) Symphony Air cooler.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any **THREE** of the following. **[12]**

- a) Nature and scope of technical writing/communication.
- b) Building online communities through Blogging.
- c) Technical writing as a career.
- d) Business of facebook.
- e) Instructions on how to use mixergrinder.

Q6) a) Write e-mail messages on any **TWO** given situation. **[6]**

- i) You are an employee in Mahindra Company, Chakan. Write an e-mail asking permission for two days leave.
- ii) You are Mr. Samir Sethi. Write an email to Sahara Airlines for not providing good service.
- iii) You are a student write an e-mail to CEO to request to conduct online examination.
- iv) As a Chairperson of Cultural Association, send email to the members to prepare draft to arrange Annual Day function.

b) Write a blog on given situation Environmental Issues. **[4]**

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4363

[Total No. of Pages : 2

[5808]-812

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

Entrepreneurship Development, Project Report & Oral

Communication in English, Advanced (Theory)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-V) (35852) (Paper-VI)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the short notes on any three of the following. **[12]**

- a) The concept of 'Entrepreneurship Development'.
- b) Entrepreneur's Role & Responsibilities.
- c) Qualities of an entrepreneur.
- d) Importance of SWOT analysis.

Q2) Write short notes on any Three of the following. **[12]**

- a) Challenges faced by small and medium enterprises.
- b) Meaning & concept of SME.
- c) Importance of SME to the economy.
- d) Factors affecting SMEs.

Q3) Attempt any Two of the following. **[14]**

- a) What is service industry?
- b) Why service industry is important?
- c) Explain in brief types of service industries.

P.T.O.

Q4) Answer any Two of the following. [16]

- a) What is Primary Project Report?
- b) How to write detailed Project Report?
- c) Write a note on EDI (Entrepreneurship Development Institute of India).

Q5) Write short notes on any Three of the following. [16]

- a) Meaning & Concept of 'Income Tax'.
- b) GST
- c) Factory Act
- d) Direct & Indirect Act.
- e) The term 'Franchisee'

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6805

[Total No. of Pages : 2

[5808]-813

T.Y. B.A.

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Paper - V : Adventure Tourism

(2019 Pattern) (Semester - V) (35861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each) :

[16]

- i) Adventure capital of India.
- ii) Snorkelling.
- iii) Surfing.
- iv) Rafting
- v) Hang gliding
- vi) Paragliding.
- vii) Micro light flying.
- viii) Name any two air-based tourism in India.
- ix) Safaris.
- x) Rock climbing.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each) :

[18]

- i) What are the equipment's required for land-based tourism?
- ii) What is the importance of adventure tourism?
- iii) Define land-based adventure tourism and activities.
- iv) Write a note on sport tourism.

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each) : **[16]**

- i) Write any three equipment's required for water-based tourism?
- ii) Which are the popular places in India for air-based tourism?
- iii) What is difference between soft and hard tourism activity?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each) : **[20]**

- i) Explain scuba diving and various popular places related to scuba diving in India.
- ii) What is the importance of tour-guide while going for adventure tourism?

